

บทที่ 5

วิเคราะห์การปรับเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมการนับถือผีบรรพบุรุษ ในสังคมของกลุ่มลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง

การศึกษาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการนับถือผีบรรพบุรุษใน
บทนี้ เพื่อต้องการศึกษาการปรับเปลี่ยนด้านต่าง ๆ ทางความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ
ทั้งสองประเภทท่ามกลางกระแสการพัฒนาสู่สังคมสมัยใหม่

งานพิศ สัตย์สงวน (2545, หน้า 24) ให้นิยามการเปลี่ยนแปลงว่า หมายถึงความแตกต่าง
ของอย่างเดียวกันที่เอามาเปรียบเทียบกัน ในเวลาที่แตกต่างกันไป รวมกระบวนการเปลี่ยนแปลงใน
ปรากฏการณ์ทางสังคมทั้งที่วางแผนไว้และไม่ได้วางแผน ส่วนการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัว
การคัดแปลง (Adaptation) คือกระบวนการปรับตัวให้เหมาะที่จะมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่
กำหนดให้ (Social adaptation) คือการที่กลุ่มหรือสถาบันหนึ่งเปลี่ยนแปลงแบบการดำเนินชีวิตหรือ
ลักษณะบางอย่างของตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเพื่อการดำรงอยู่หรืออยู่รอดของ
กลุ่มหรือสถาบันนั้น ๆ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ได้ทำให้เกิดการพัฒนา ปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุง
แต่เพียงอย่างเดียว แต่ส่งผลให้วัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยเพราะสังคมและ
วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Linton, 1945, p. 30 อ้างถึงใน สนิท สมัครการ, 2538,
หน้า 1-2) ลินตันกล่าวว่า สังคมและวัฒนธรรมนั้นถึงแม้ว่าจะไม่ใช่สิ่งเดียวกันแต่ก็มักอยู่ควบคู่กัน
ไปเสมอ ไม่มีสังคมมนุษย์สังคมใดไม่ว่าอดีตหรือปัจจุบันที่จะอยู่ได้โดยปราศจากวัฒนธรรม เพราะ
วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิตทั้งหมดของสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural
change) สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประการ ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) ได้แก่
จำพวกสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นงานศิลปะ การประเพณีปฏิบัติในแบบแผนต่าง
ๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัด และวัฒนธรรมที่ไม่มีวัตถุ (Non-material culture) หมายถึงระบบ
ค่านิยม บรรทัดฐานและสัญลักษณ์ ถือเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ ไม่อาจจับต้องได้ ส่วน สัญญา
สัญญาวิวัฒน์ (2547, หน้า 6) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture change) ว่ามี
การเปลี่ยนแปลงที่แบ่งออกได้ดังนี้ คือ ด้านความคิด (Idea) ได้แก่ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม
อุดมการณ์ ด้านการกระทำ (Behavior) ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งแบ่งเป็น วิถีประชา
(Folkways) จารีตประเพณี (Mores) และกฎหมาย (Laws) และด้านวัตถุ (Material) ได้แก่ ส่วนที่เป็น
วัตถุของวัฒนธรรม เช่น บ้านเรือน เครื่องใช้ เครื่องมือเครื่องประดับ

จากที่กล่าวมาแล้วจึงสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ในทุกประเทศ บุคคลและกลุ่มของสังคมเริ่มแต่ภายในระดับครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง โรงเรียน อาชีพ การปกครอง การศาสนา การละเล่น ศิลปะ สิ่งของวัตถุเครื่องใช้ ฯลฯ และมีได้เกิดขึ้นเฉพาะกับทางสังคมเท่านั้น แต่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พัฒนาทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมไปด้วย โดยมีปัจจัยหลักที่เป็นแรงผลักดันหรือกลไกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ เทคโนโลยี (Technology) ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและความอยากรู้ของคนในสังคมจึงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปและในอนาคตมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงรูปแบบมากและเร็วขึ้น หากสังคมใดไม่ยอมรับหรือไม่ปรับตัวให้เข้ากับความการพัฒนานี้ก็จะเกิดช่องว่างระหว่างความแตกต่าง กลายเป็นปัญหาสังคมหรือเกิด “ความล่าช้าทางวัฒนธรรม” (Cultural lag) ขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการลดปัญหาสังคมจึงต้องปรับตัวไปด้วย

หากพิจารณาสภาพของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยสามารถพิจารณาได้จากตัวแปรสำคัญ 4 ประการคือ การเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่ม โครงสร้างทางสังคม ค่านิยมทางวัฒนธรรม และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ซึ่งวิเชียร รักการ (2529, หน้า 105) ได้สรุปไว้ดังนี้

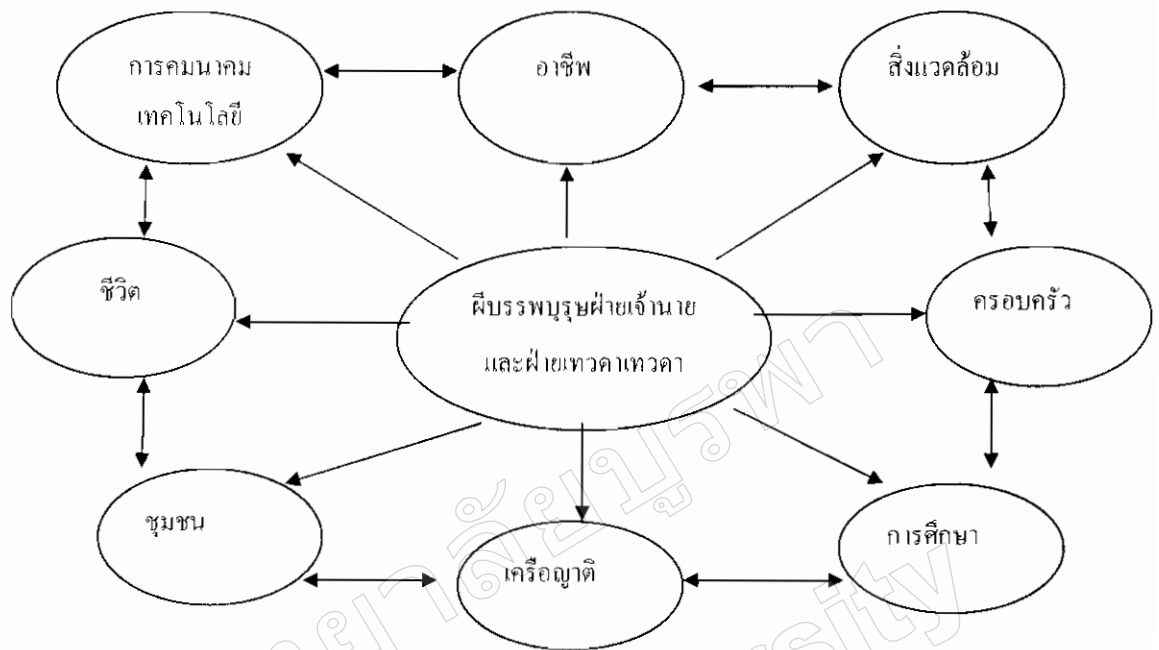
1. การเปลี่ยนของขนาดกลุ่ม จำนวนประชากรของกลุ่มต่าง ๆ มีอัตราเพิ่มขึ้น อัตราการเพิ่มประชากรที่สูงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ย่อมเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้นในปีพ.ศ. 2513 รัฐบาลจึงประกาศใช้นโยบายควบคุมประชากรเพื่อให้มีจำนวนและอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในภาวะที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2. การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของสังคม โครงสร้างของสังคมไทยประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญหลายส่วนซึ่งบางส่วนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น เช่น สถาบันครอบครัว ซึ่งนับเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างหนึ่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามความจำเป็นทางเศรษฐกิจ โดยปรากฏขึ้นเด่นชัดในสังคมเมืองใหญ่ ส่วนสังคมชนบทยังคงมีสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เบาบาง เนื่องจากสามารถรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้ได้ส่วนหนึ่ง แต่จากสภาพความจำเป็นของสังคม ปัจจุบันการอพยพเข้ามาในเมืองหลวงของชาวชนบทก็ได้เป็นสิ่งซึ่งกำลังทำลายสถาบันครอบครัวในด้านความสัมพันธ์ที่เคยมีมา

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมทางวัฒนธรรม (Cultural value) ได้แก่ แนวคิดของคนแต่ละวัฒนธรรมซึ่งมีความนิยมชมชอบเลือกหรือยึดถือเอามาเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ของตน เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ค่านิยมเกี่ยวกับความสวยงาม ค่านิยมเกี่ยวกับการเกิด การตาย เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยมทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมในสังคมไทยพบว่ามี การเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตซึ่งเป็นช่วงที่สังคมไทยมีการติดต่อกับสังคมอื่น ๆ เกิดการผสมกลมกลืน ทางวัฒนธรรมหลอมรวมกันกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม โดยสรุป แล้วสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับสังคมอื่น ๆ ในโลก นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการปกครอง ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ ตามมาที่สำคัญคือด้านสังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะสังคมเมืองต่อจากนั้นจึงแพร่กระจายสู่สังคมชนบทคนไทยจึงมีวิธีการ ปรับตัวเพื่อความอยู่รอด การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคมนั้นได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของวิถีชีวิตหรือรูปแบบของวัฒนธรรมซึ่งต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมด้วย ดังนั้นวัฒนธรรมบางอย่างที่ล้าหลังจึงสูญหายไปบางอย่างได้เกิดขึ้นมาทดแทนใหม่จากการรับเอา วัฒนธรรมของชาติอื่นเข้ามาผสมผสาน

การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลาเปลี่ยนแปลงไปตามวัฏจักรของ เวลาและเกิดขึ้นกับทุกสิ่ง สังคมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งพัฒนาให้เจริญขึ้นและเสื่อมโทรมสูญหายไป เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่นเดียวกับระบบความเชื่อและพิธีกรรม บทบาทหน้าที่ของผู้ที่นับถือศรัทธาของลาวครั้ง ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ เช่น การศึกษา อาชีพ สังเกตล้อม ครอบครัว การคมนาคม ได้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยและส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ ตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

ภาพที่ 166 ความสัมพันธ์ระหว่างคหบดีพรพบุรุษกับสิ่งต่าง ๆ ในสังคมลาวครั้ง ตำบลห้วยด้วน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ความสัมพันธ์ของความเชื่อและพิธีกรรมการนับถือคหบดีพรพบุรุษ สามารถเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของสิ่งหนึ่งสิ่งใดเมื่ออยู่ในเวลาต่างกันได้ เช่น ความแตกต่างกันของพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือคหบดีพรพบุรุษในอดีตกับปัจจุบัน ที่เป็นไปในลักษณะที่จะรักษานุคลิกลักษณะและเสถียรภาพของตนเองและของส่วนรวมไว้ให้คงอยู่ หรือความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมกับความเชื่อและพิธีกรรมการนับถือคหบดีพรพบุรุษ ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็คือเรื่องของเวลาที่แตกต่าง เวลาจะเป็นตัวบ่งชี้ว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับคหบดีพรพบุรุษทั้งฝ่ายเจ้านายและฝ่ายท้าวคาของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนจากที่สืบทอดต่อ ๆ กันมานั้นพบว่า มีตั้งแต่กลุ่มคนรุ่นใหม่หรือกลุ่มวัยรุ่นซึ่งกลุ่มคนรุ่นใหม่และกลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษา มีทั้งเชื่อและไม่เชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ บ้างก็กล่าวว่าเป็นเรื่องของคนเฒ่าคนแก่ งามายพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ ถ้าจะให้คนกลุ่มนี้เชื่อก็ต้องอธิบายที่มาที่ไปได้ พิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรมจะชัดเจนกว่าการมานั่งเช่นไหว ส่วนกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เชื่อก็พบว่าเป็นกลุ่มที่ครอบครัวปลูกฝัง ย้ำเตือนและชี้ให้เห็นคุณ

และโทษที่เกิดขึ้นจึงเกิดความกลัว สำหรับกลุ่มที่ยังคงยึดมั่นความเชื่อดังกล่าวจะเป็นกลุ่มวัยกลางคนและวัยชรา

พิธีกรรมมีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่สืบทอดมาจากคนชั่วอายุหนึ่งไปยังคนอีกชั่วอายุหนึ่งนั่นก็คือกลุ่มวัยกลางคนและผู้สูงอายุที่สืบทอดและพัฒนามาเป็นแบบของวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ มาอย่างช้านาน กาลเวลาผ่านไปความรู้ ความคิด ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีผลักดันให้ผู้คนในสังคมไฝฝืนถึงสังคมสมัยใหม่จึงหาหนทางและวิธีในการที่จะทำให้พ้นจากวิถีเดิม ๆ ที่เคยพบเห็นมา โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ มีความเจริญขึ้นตามลำดับ สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รูปแบบและขั้นตอนของวิถีวัฒนธรรมความเชื่อ พิธีกรรมรวมถึงประเพณีดั้งเดิมบางประเภทที่ถูกมองว่าล้าสมัยถูกละเลยเปลี่ยนแปลงสูญหายไป บางอย่างก็คงอยู่ก็ถูกพัฒนาปรับปรุงเพื่อมิให้สูญหายไปทีเดียวด้วยการคิดและประดิษฐ์ปรับปรุงขึ้นมาแทนจากของเดิมให้ดีและเหมาะสมกับยุคสมัย การปรับเปลี่ยนหากเป็นไปได้ในทางที่ดีอนุรักษ์คงไว้ซึ่งตามความเชื่อและพิธีกรรมเดิมไว้ได้ย่อมแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมนั้น ๆ มีคุณค่าต่อวิถีของชุมชน ขณะเดียวกันหากชุมชนไม่เห็นถึงประโยชน์ความสำคัญของพิธีกรรมนั้น ๆ ก็ย่อมลดบาทคุณค่าลงเช่นกัน โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันต้องยอมรับว่า วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อเก่าก่อนนั้นถึงเวลาจำเป็นก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ซึ่งแน่นอนว่าต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นมักจะเป็นไปในลักษณะการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยน เพิ่มขึ้น หรือลดลงโดยต้องอาศัยเวลาเป็นเครื่องบ่งชี้ ดังที่อมรา พงศาพิชญ์ กล่าวถึงการปรับตัวของคนในสังคมว่ามีทั้งปรับตัวทางกายภาพและปรับตัวทางวัฒนธรรมซึ่งอาจเป็นมนุษย์หรือสัตว์กับสภาพแวดล้อมรอบตัวและแหล่งที่อยู่ (Habitat) ซึ่งเป็นการพิจารณาเชิงประวัติศาสตร์ว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกัน การปรับเปลี่ยนมนุษย์หรือสัตว์เพื่อให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเป็นความสัมพันธ์ที่เหมาะสมหรือการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของมนุษย์หรือสัตว์ การปรับตัวจึงมักใช้ในความหมายของการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธ์ลงตัว (อมรา พงศาพิชญ์, 2545, หน้า 16-17)

พิธีกรรมซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสืบทอดการนับถือผีบรรพบุรุษของลาวครั้งทั้งสองฝ่ายให้คงอยู่สืบต่อไปนั้นปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพทางสังคม บทบาทหน้าที่ของผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายในอดีตมีความสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมแต่ปัจจุบันสิ่งที่มีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมกลายเป็นต้องให้กฎหมายบ้านเมืองเข้ามาเป็นเครื่องมือในการหยุดยั้งพฤติกรรมนั้น ๆ

สำหรับบทบาทความสำคัญของการถือผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายของลาวครั้งตำบล

ห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงนั้นได้รับการปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงกับสังคมสมัยใหม่ทั้ง บทบาทของผีบรรพบุรุษฝ่ายเจ้านายในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับชุมชนกับบทบาทของผี เทวดา ในระดับปัจเจกชนมีทั้งบทบาทโดยตรงและบทบาทที่แฝงอยู่โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษกับการคาบคุมสังคมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อนที่จะวิเคราะห์ประเด็น ดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจต่อสถานะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายปรากฏอยู่เสียก่อน เพราะทุกส่วนต่างก็อยู่ใน โครงสร้างของระบบสังคมเดียวกันจึงย่อมมีความสัมพันธ์ต่อกัน การทำ ความเข้าใจกับเรื่องดังกล่าวนี้จะเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจต่อความหมายหรือบทบาทของ ความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับการนับถือผี จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับสภาพหมู่บ้านและการดำรงอยู่ในบทที่ ผ่านมาแล้วนั้น จะเห็นว่าสภาพหมู่บ้านของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงมีลักษณะแบบ สังคมชาวนา (Peasant society) (ปัจจุบันผสมผสานกันระหว่างสังคมชาวนากับการประกอบอาชีพ อื่น ๆ) ท่ามกลางเทคโนโลยีของวัฒนธรรมเมืองแพร่กระจายสู่ชนบท ขณะเดียวกันชุมชนก็ยังคงไว้ ซึ่งลักษณะอันเป็น วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เช่น การแต่งงาน การบวช ภาษาอาหารการกิน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น แต่ในทำนองเดียวกันการดำเนินชีวิตของผู้คน โดยแท้จริงในชุมชนก็ยังคงแวดล้อมและขึ้นอยู่กับ การพึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ

จากสภาพสังคมที่กล่าวมา จะเห็นว่าท่ามกลางกระแสของความเกี่ยวพันติดต่อสื่อสารกับ สังคมเมือง มีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ที่ทันสมัยผู้คนมีการพบปะสังสรรค์ พบเห็นสิ่งใหม่ ๆ มากขึ้นแต่การพึ่งพาอาศัย ความเอื้ออาทรต่อกันลดน้อยลงตามลำดับ การคงอยู่หรือการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงจะเกี่ยวข้องกับบุคคล ในชุมชนเป็นสำคัญ โดยสรุปแล้วการแสดงออกทางความเชื่อ และพิธีกรรมรวมถึงวัฒนธรรม และประเพณีนั้นจะเกี่ยวข้องกับคน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนชรา กลุ่ม วัยกลางคน และกลุ่มวัยรุ่น เสียเป็นส่วนใหญ่ (พระยาอนุমানราชชน. 2505, หน้า 91-95)

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนทางความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมสมัยใหม่ ของลาวลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและ พิธีกรรม

กระบวนการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ พิธีกรรมรวมถึงวัฒนธรรมประเพณีของลาวครั้ง ตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ พิธีกรรมรวมถึงวัฒนธรรมประเพณีของลาวครั้ง
ตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงที่เห็นได้ชัดเจนมีดังนี้

1. กลุ่มผู้สูงอายุ/ ผู้สูงวัย

เป็นกลุ่มคนที่ไม่ใคร่ยอมเปลี่ยนแปลงประเพณีเดิมให้เป็นที่ไปตามการเปลี่ยนแปลงของ
สิ่งแวดล้อมที่มีใหม่ให้เข้ากันได้กับทุกยุคสมัย เพราะเห็นว่าของเดิมคืออยู่แล้วยึดติดกับความเชื่อเดิม
ที่เคยปฏิบัติจนเป็นการฝังลึกไม่สนใจที่จะรับกับสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากสิ่งที่ตนเชื่อและปฏิบัติ
สืบมา กลุ่มคนนี้มีได้หมายถึงคนที่มีความคิดและจิตใจสำมัญยืนอยู่กับความคิดความเชื่อเดิม ๆ

กลุ่มคนชราที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมรวมถึง
ประเพณีของชาวลาวครั้ง ตำบลห้วยด้วน และเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดการสืบทอดส่งต่อมาจนปัจจุบัน
ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มผู้สูงอายุฝ่ายพิธีกรรมเกี่ยวกับผีเจ้านาย ประกอบด้วย นายจำลอง
อินแสน นายโรย ปีมณี นายสง อินทร์พรหม นายห่อ จวงสอน

1.2 กลุ่มผู้สูงอายุฝ่ายผีเทวดา ประกอบด้วย นางเบา นาคโสมกุล นางสะท้อน รัก
จ้อย นางผึ้ง ศรีคช นางน้อย อิศระกุล นางเรียน บุญสีทอง นางคำ จงสอน นางนวล ปิ่นท้วม นาง
หมุย โพธิ์ด้วง นางมี อินแสน

1.3 กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ประกอบด้วยนายบุญเรือง ปาแสงกุล นายบุตร
พุ่มพยอม นางจุม คามะกุล นางสาวลัดดา บุญพวง นางห่อ จำปา นางนา นราแก้ว นางเงิน สนภา
นางอานวย อินทร์พรหม นางพวน สิมมา เป็นต้น คนเหล่านี้มีความยึดมั่นและปฏิบัติตามความเชื่อ
พิธีกรรมและขนบธรรมเนียมตามแบบอย่างบรรพบุรุษและเป็นตัวอย่างแบบอย่างที่ดีให้คนคนรุ่น
ใหม่ ๆ ได้ปฏิบัติตามโดยเชื่อว่าของเดิม เช่น ความเชื่อเดิม ๆ พิธีกรรมเดิม ๆ เป็นสิ่งดีงามที่ควร
ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เป็นกลุ่มที่สนับสนุนและพยายามคงไว้ซึ่งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องคาย
เครื่องเซ่นไหว้ ตลอดจนจันตอนตามแบบอย่างเดิม ๆ เช่น ในพิธีเลี้ยงผีเจ้านายคนกลุ่มนี้กล่าวว่า
ตนเองไม่เคยนำไก่พันธุ์เนื้อมาเซ่นไหว้เจ้านายเลย ใช้เฉพาะไก่ดำเพราะเชื่อตามพ่อแม่บอกกล่าวมา
ว่า สมัยโบราณมีไก่อ่านหรือไก่อดำที่เลี้ยงไว้ไม่มีไก่พันธุ์หรือไก่เนื้อ เชื่อว่าเจ้านายไม่ชอบและอาจ
โมโหไม่ให้การคุ้มครองก็ได้หรือในการนำของจันไหว้บนหออัจจุบันก็ยังนิยมใช้ใบตองรองอาหาร
สำหรับนำขึ้นตั้งบนหออ (สมเช้า บุตรพันธ์, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2555) การยึดมั่นและปฏิบัติตาม
แบบเดิม ๆ บางครั้งทำให้มีความคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติขัดแย้งกับคนรุ่นใหม่ที่กำลังปรับเปลี่ยน

ตัดทอน รายละเอียดขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมตามกระแสความทันสมัยไปตามยุคและบริบททางสังคม จึงส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างคน กลุ่มยุคกับคนรุ่นใหม่

2. กลุ่มวัยกลางคน

เป็นกลุ่มคนที่มีความคิดและจิตใจในการริเริ่มที่จะปรับปรุงแก้ไขประเพณีเดิมที่เห็นว่าล้าสมัยแล้วสมควรให้มีความเจริญก้าวหน้าเข้ากันได้แทนกันได้กับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป คนกลุ่มนี้จัดได้ว่าเป็นคนทันสมัยเริ่มได้รับการศึกษา มีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างถิ่นรู้และเห็นสังคมรอบนอกมองสังคมบ้านตัวเองล้าหลัง เป็นกลุ่มที่พยายามนำของใหม่เข้ามาประยุกต์ ปรับแต่งให้เหมาะสมสมัยนิยมทั้งนี้ต้องคงไว้ไม่ทิ้งของเดิมอันเป็นสัญลักษณ์ของตนให้สูญสิ้นหรือขาดตอนไปในขณะเดียวกันก็รู้จักปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงความเชื่อเดิมให้ผสมผสานเข้ากับสิ่งใหม่ได้อย่างลงตัวเหมาะสมกับสิ่งที่แวดล้อมอยู่

กลุ่มวัยกลางคนที่มีบทบาทสำคัญและเป็นแกนนำในการริเริ่มปรับปรุงแก้ไขปรับเปลี่ยนพิธีกรรม และความเชื่อตลอดจนประเพณีบางสิ่งบางอย่างของกลุ่มลาวครั้งดำรับห้วยด้วน ประกอบด้วยนายพนม นาคโสมกุล นางสำริด เตี้ยะตาซ้าง นายหอมหวาน บุญมี นายสมจิต บุญมี นายเต๋ สระทองแดง นายวิชัย จิตรศิลปศาสตร์ นางสมจิต ยอดทองดี นางพิสมัย ใ้องกลาง นางสำเรียน โพธิ์ด้วง นายวิชาญ โพธิ์ด้วง นางแสงเทียน เกียรติเสรี นางสมจิต คำร้อยแสน ฯลฯ คนกลุ่มนี้ค่อนข้างมีอิทธิพล และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอนุรักษมรดกทางภูมิปัญญาทั้งทางด้านความเชื่อและพิธีกรรมตลอดจนประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่มไว้มิให้สูญหาย โดยพยายามฟื้นฟูด้วยการจัดกิจกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อยแต่ทั้งนี้ก็มีได้ทั้งรูปแบบเค้าโครงเดิมไปเสียทีเดียวเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อมูลบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องเข้ากันได้กับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป จัดได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่เชื่อมต่อและประสานคนสองวัยเข้าด้วยกันอย่างประนีประนอมส่งผลให้ชุมชนลดความขัดแย้งเกิดความรักความสามัคคีปฏิบัติตนและทำตัวอยู่ในกฎระเบียบภายใต้การนับถือผีเดียวกัน คนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มสำคัญที่จะเชื่อมโยงความเชื่อและพิธีกรรมให้กับคนรุ่นใหม่ได้มากกว่ากลุ่มคนชราเนื่องจากสิ่งที่ถ่ายทอดหรือเชื่อมโยงนั้นมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยที่กลุ่มคนรุ่นใหม่รับได้

3. กลุ่มวัยรุ่น

เป็นกลุ่มที่มีความคิด คล้ายกับกลุ่มที่สองแต่มีความรุนแรงกว่าโดยเห็นว่าประเพณี เดิมอันใดไร้เหตุผลและเก่าคร่ำครึแล้วถ้ารักษาไว้จะทำให้รั้งความเจริญและแม้จะแก้ไขปรับปรุงอย่างไรก็ไม่เห็นด้วย คนกลุ่มนี้มีภาระทำความเข้าใจความคิดก้าวหน้าและล้าสมัย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษา มีความคิดความอ่านเป็นของตัวเอง

กลุ่มวัยรุ่นกลุ่มนี้ในตำบลห้วยด้วนประกอบไปด้วยทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษามากกว่าชั้นพื้นฐานจนถึงระดับปริญญาตรี จากการลงพื้นที่แบบมีส่วนร่วมโดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่าย พบว่าวัยรุ่นในหมู่บ้านกลุ่มนี้จะมาร่วมประกอบพิธีกรรมด้วยเนื่องจากพ่อแม่พามาเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะให้ความสนใจ เช่น เข้าร่วมพิธีและอยู่ในพิธีจนเสร็จสิ้นหรือรอจนกว่าร่างทรงผีเจ้านายปะพรมน้ำมันต์ผูกฝ้ายและเจิมหน้าผากให้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ยอมรับและรับได้เชื่อตามที่ได้เห็นและพ่อแม่ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กวัยรุ่นบางคนสามารถทำขัน 5 และนำพาฝ้ายมาขอสมมา (ขมา) ค่อผีเจ้านายด้วย แต่ถึงกระนั้นก็ยังมียู่วรุ่นอีกกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นชายที่ได้รับการศึกษาชั้นกันแต่มีพฤติกรรมที่เพิกเฉยต่อการที่จะปฏิบัติตามพ่อแม่หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนอย่างชัดเจน ไม่นิยมเข้าร่วมพิธีกรรมแต่ไม่ถึงกับขัดแย้งให้ความสนใจน้อยกว่าเด็กผู้หญิง ตัวอย่างของการเพิกเฉยหรือความคิดที่ค่อนข้างจะขัดใจบ้างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ในวันประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเจ้านายช่วงที่มีการแจกฝ้ายผูกคอหรือการเจิมหน้าผาก กลุ่มนี้ก็มองว่าเป็นเรื่องไร้สาระหรือช่วงพิธี บุญกลางบ้าน ส่งกะแบะกะบาล มีการปั้นคนและสัตว์ใส่กระทงคางหมู พบว่าเด็กรุ่นใหม่นอกจากปั้นคน สัตว์แล้วยังปั้นรถยนต์ รถจักรยาน ปืน เป็นต้น โดยมองว่าควรปั้นทุกอย่างที่มีอยู่ที่บ้าน ไม่ใช่เฉพาะคนหรือสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นกลุ่มนี้ไม่เข้าใจแก่นแท้ของการประกอบพิธีกรรมมองว่าเป็นเรื่องตลกไม่สำคัญความคิดขัดแย้งกับสังคมในยุคสมัยใหม่จมองไม่เห็นคุณค่าและความจำเป็นในการปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ส่วนกิจกรรมที่เด็กกลุ่มนี้สนใจและเต็มใจที่จะเข้าร่วมมักเป็นกิจกรรมทางประเพณีที่มีความสนุกสนานไม่ขัดแย้งกับความคิดของตนเช่น ประเพณีแห่นาค ประเพณีแห่ทางธงสงกรานต์ เนื่องจากการเปิดเครื่องเสียงประชันความดังด้วยเพลงวัยรุ่น เป็นกิจกรรมที่วัยรุ่นกล้าเดินกล้าแสดงออกอย่างเต็มที่ เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ พิธีกรรมตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท่ามกลางแห่งยุคสังคมสมัยใหม่ของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนนั้นเป็นไปตามกระบวนการขับเคลื่อนของกลุ่มบุคคลหลัก ๆ 3 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มวัยชราซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของการถ่ายทอดส่งต่อเรื่องราวต่าง ๆ ตามความรู้ประสบการณ์เดิมที่ยังคงรักษารูปแบบ ขั้นตอน วัสดุอุปกรณ์แบบดั้งเดิมไว้ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นและเห็นว่าผิดแปลกไปจากที่ตนเคยปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่าย เช่น ในพิธีเกี่ยวกับผีเจ้านายกวนยังคงใช้ใบตองสดฉีกให้มีความกว้างพอประมาณสำหรับวางเครื่องเช่น ไห้ว ประเภทข้าวสวย ไข่ หมู เป็นต้น ผู้วิจัยเข้าร่วมพิธีกรรมสังเกตเห็นทหารประจำหอ หรือคนรับใช้นำจานมาวางไว้สำหรับใส่เครื่องเช่น ไห้วแต่กวนจะไม่ใช้ เพราะเชื่อว่าในอดีตไม่มีถ้วยชาม จากการพูดคุยกวนกล่าวว่า “เฮ็ดคือกวนคนเก่า เข้าเฮ็ดจั้งได ก็เฮ็ดตามหัน ไซ่พูนไซ่พีบคือเก่าบัต ผ้อเฒ่าบไซ้อบ” (ทำเหมือนกวนคนเก่า เขาทำอย่างไร

ก็ทำตามนั้น ใช้โน่นใช้นี้ไม่เหมือนเก่าไม่ดี พ่อเฒ่าไม่ชอบ) เช่นเดียวกับนางมี อินแสน แม่เจ้าเรือน ฝ่ายผีเทวดากล่าวว่า “พ่อเฒ่าเจ้าหิ้งควงข้อย กินเหล้ายักขี้วด สมัยก่อนบิมีจ้อก เฮ็ดคือแม่คือโบฮาน” (พ่อเฒ่าเจ้าของหิ้งตระกูลจัน กินเหล้าทั้งขวด สมัยก่อนไม่มีแก้ว ทำตามแม่เหมือนโบราณ) ในพิธีเลี้ยงผีเทวดาจึงปรากฏการเช่นไหว้เหล้าขาวทั้งขวดไม่ปรากฏแก้วโดยผูกไว้รอบหิ้งขณะประกอบพิธี ผู้วิจัยได้ยินแม่เจ้าเรือนกล่าวตอนหนึ่งว่า “มาเด้อมีอนี้เหล้าก๊ะยักซัดเอาเด้อ” (มาณะวันนี้เหล้าก็ให้ยักซัดเอาเองนะ) ในกลุ่มวัยกลางคนยังคงพยายามที่จะอนุรักษ์พิธีกรรมตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีให้เป็นไปตามความเชื่อเดิมเช่นกันแต่เริ่มปรับเปลี่ยนรายละเอียดเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมและประเพณีบางอย่างไปตามกระแสการพัฒนาสู่ความเจริญรุ่งเรืองเพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงอยู่ท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ในหมู่บ้าน เช่น ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีเจ้านายมีความเชื่อว่าผู้มาประกอบพิธีกรรมจะต้องนั่งบนพื้นซึ่งต่ำกว่าที่ที่หอเจ้านายตั้งอยู่คนเฒ่าคนแก่จึงนิยมนำเสื่อหรือใบไม้มาปูรองนั่งแต่กลุ่มนี้มองว่าไม่สะดวกช่วงฤดูฝนสกปรกทั้งที่ก่อนหน้าผู้ที่มาร่วมพิธีก็นั่งตามปกติ ปัจจุบันกลุ่มวัยกลางคนบ้างก็เป็นกรรมการหอเจ้านายบ้างก็มีฐานะดี จึงพัฒนาพื้นที่คอนกรีต จัดซื้อ โต๊ะ เก้าอี้ ให้บริเวณพื้นที่ดังกล่าว ส่วนหิ้งเทวดาการดูแลรักษาหิ้งผีเทวดาถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของแม่เจ้าเรือนขณะเดียวกันบางควงแม่เจ้าเรือน เจ้าตัน และผู้ช่วยเป็นผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน ก็เริ่มมีการปรับเปลี่ยนหิ้งผีเทวดาจากอดีตนิยมใช้วัสดุไม้ไผ่หรือไม้ที่หาได้สะดวกบ้าน ดอกหรือ โยงไว้กับเสาต้นใดต้นหนึ่งของบ้านให้มีความสูงพอประมาณ ปัจจุบันแม่เจ้าเรือนวัยกลางคนบางควงให้เหตุผลว่าผู้พียงง่ายและต้องเสียเวลาในการซ่อมแซมบ่อยครั้งจึงหันมาใช้โต๊ะ ไม้หรือหิ้งพระแทนแบบดั้งเดิมซึ่งไม่ทำให้เสียเวลาหาซื้อได้ตามท้องตลาด ขณะที่กลุ่มวัยรุ่น (เพียงบางส่วน) ในหมู่บ้านเริ่มไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบ ของการนับถือผีบรรพบุรุษด้วยเป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในการนำชนบทสู่ความเป็นเมืองด้วยการพัฒนาทั้งเครื่องอุปโภค บริโภค ความเจริญทางเทคโนโลยีระบบอินเทอร์เน็ตให้เข้าสู่หมู่บ้านอย่างทั่วถึง บริเวณที่เป็นที่ตั้งหอเจ้านายจากที่เคยปกคลุมด้วยต้นไม้หนาทึบไม่มีแสงสว่าง ปัจจุบันมีแสงสว่างทุกจุดเพราะมีการสร้างสนามฟุตบอลขนาดเล็กในพื้นที่ของการตั้งหอ มีสวนหย่อมให้เดินเล่นพักผ่อน โดยผู้นำการพัฒนาให้เหตุผลว่ากลัวในเรื่องของโจรหรือขโมย ที่จะมาอาศัยความมืดแอบซุ่ม กลุ่มเด็กรุ่นใหม่จึงมองว่าบริเวณหอเจ้านายไม่มากแล้วเหมือนดังผู้สูงอายุกล่าวไว้ อีกทั้งเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาจึงสามารถศึกษาหาความรู้ในสิ่งที่ตัวเองต้องการคำตอบจากสื่อต่าง ๆ ได้ไม่ยากและเชื่อในเรื่องที่พิสูจน์ได้ จึงทำให้คนกลุ่มนี้ค่อนข้างให้ความสำคัญในพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษลดน้อยลงแต่ทั้งนี้ก็มีได้หมายความว่าทำให้กลุ่มหมดความเคารพนับถือเด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านยังคงรับรู้รับทราบว่าตนเองนับถือผีฝ่ายไหนและจะต้องปฏิบัติตัวต่อการขึ้นตรงต่อผีนั้น ๆ อย่างไร

ท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ ลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงเริ่มมีการตัดถนนเพิ่มเติม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงไปบ้างจากเดิมตามกระแสและกระบวนการทางสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อให้พิธีกรรมนั้น ๆ ยังคงยืนหยัดอยู่ได้กับชุมชน การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นมีเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มด้วยการลดความขัดแย้งและหาความลงตัว หาพื้นที่เพื่อให้พิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายยังคงมีคุณค่าดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมสมัยใหม่ โดยที่กลุ่มวัยชราเริ่มลดบทบาทลง บ้างก็ล้มหายตายจากไป กลุ่มวัยกลางคนเริ่มเป็นกลุ่มที่มีบทบาทเข้ามาแทนที่ถือว่าเป็นกลุ่มที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่จะซึมซับความเชื่อและพิธีกรรมจากกลุ่มแรกได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มวัยรุ่นที่เริ่มมีแนวความคิดและมีแนวปฏิบัติที่เป็นของตัวเองมากขึ้นและกลุ่มนี้เองที่จะเป็นกลุ่มต้องสานต่อความเชื่อพิธีกรรมวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มสืบไป ถือเป็นกลุ่มที่สามารถบ่งชี้อนาคตได้ว่าพิธีกรรมเหล่านั้นจะเป็นไปในทิศทางใด ปรับเปลี่ยน ตัดทอนหรือสูญหาย แต่สำหรับปัจจุบันลาวครั้งตำบลห้วยด้วนก็ยังนับถือผีบรรพบุรุษสืบทอดความเชื่อและประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น

ตารางที่ 21 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ของกลุ่มลาวครั้งตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ความเชื่อ	อดีต	ปัจจุบัน
	เชื่อว่าผีบรรพบุรุษทั้งฝ่าย เจ้านายแลฝ่ายผีเทวดามีจริง แสดงอิทธิฤทธิ์ปรากฏเห็น	กลุ่มวัยกลางคน/ วัยชราเชื่อว่า ผีบรรพบุรุษมีจริง ส่วนวัยรุ่น บางส่วนไม่เชื่อเพราะไม่ ปรากฏให้เห็นจริง
การจัดพิธีกรรม	ประจำปี	ประจำปี
จำนวนผู้เข้าร่วมพิธี	ทุกวัยมีจำนวนมากเข้าร่วมพิธี ทุกครอบครัวทุกคน	จำนวนน้อยลง ส่งตัวแทนมา ส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนและ ผู้สูงอายุ วัยรุ่นมากับ ผู้ปกครองเพียงส่วนน้อยน้อย
เครื่องเซ่นไหว้	ตัวตุน/ ไก่ดำเลี้ยงเอง/ เหล้า ขาว เป็นไห	หมู/ ไก่เนื้อซื้อ/ เหล้า 1 ขวด ลิโพแทน 1 ไห

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ความเชื่อ	อดีต	ปัจจุบัน
ผู้สืบทอด	ฝ่ายผีเจ้านายเป็นผู้ชาย ฝ่ายผีเทวดาเป็นผู้หญิง	ฝ่ายเจ้านายยังคงเป็นผู้ชาย/ ฝ่ายเทวดาบางดวงให้แม่เจ้า เรือนดำเนินการแทนเจ้าต้นได้
การผัดผี	ถูกเนื้อต้องตัว	หนีไปด้วยกัน มีเพศสัมพันธ์ ลักลอบได้เสีย
การเสียผี	เงินค่าคายผีเจ้านาย 6 สลึง เงินค่าผีเทวดา ไม่มี	เงินค่าคาย 100-200 บาทขึ้นไป เงินค่าคาย 100-30 บาทขึ้นไป
บทบาทหน้าที่	ควบคุมความประพฤติของคน หนุ่มสาวในชุมชน/ ในวง เดียวกันให้อยู่ในจารีต ประเพณี	ยังคงควบคุมพฤติกรรมของ หนุ่มสาวแต่ลดบทบาทลง พร้อมทั้งใช้กฎหมายบ้านเมือง ด้วย

สาเหตุและปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

สนธิ สมัครการ กล่าวว่สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง มี 2 ประการ

1. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) การสร้างเทคนิคใหม่ ๆ (New technology) และการคิดสร้างธรรมเนียมประเพณีหรือระบบความเชื่อใหม่ ๆ (Social invention) ด้วยเทคนิควิทยาหรือธรรมเนียมประเพณีหรือระบบความเชื่อใหม่ ๆ เมื่อได้มีการยอมรับและนำไปใช้กันแพร่หลายในสังคมแล้วย่อมถือว่ามีแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างใหม่เกิดขึ้นและถ้าแบบแผนนั้นมีความคงทนอยู่นานมากกว่าหนึ่งชั่วอายุคนขึ้นไปก็นับว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น

2. วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ด้วยวิธีการขอยืมหรือลอกเลียนแบบกัน (Cultural borrowing) การหยิบยืมทางวัฒนธรรมหรือการลอกเลียนแบบแผนวิธีการดำเนินชีวิตมาจากวัฒนธรรมอื่นอาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงโดยการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิด ค่านิยมและพฤติกรรมต่อกันและทางอ้อม (สนธิ สมัครการ, 2546, หน้า 8)

นอกจากนี้อาจแบ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ โดยยึดเอาความสัมพันธ์กับสังคมเป็นหลักนั่นคือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547, หน้า 7-8)

1. สาเหตุจากภายใน (Causes from within) สิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมที่เป็นตัวเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมมีจำนวนมากด้วยกัน เช่น

1.1 ปัจจัยธรรมชาติ ทั้งยามปกติเป็นความอุดมสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ของธรรมชาติและยามไม่ปกติ เช่น ภัยพิบัติ อุทกภัยและไฟป่า

1.2 ปัจจัยทางสังคม เช่น การเพิ่ม-ลดของประชากร การขัดแย้ง การแข่งขัน ความร่วมมือ รูปแบบต่าง ๆ ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของพลเมือง

1.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ ความต้องการวัสดุ

1.4 ปัจจัยทางการเมือง การออกกฎหมาย การบริหาร การทหาร

1.5 ปัจจัยทางวัฒนธรรม เช่น ศาสนา อุดมการณ์ เทคโนโลยี

2. สาเหตุจากภายนอก

2.1 ในทางสงบ มีการติดต่อระหว่างสังคมหลากหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวระหว่างกัน การค้าขายระหว่างกัน การศึกษาอบรมระหว่างกัน การเผยแพร่ศาสนาระหว่างกัน เป็นต้น

2.2 ในยามสงคราม มีการกระทบกระทั่งระหว่างสังคมตั้งแต่การขัดแย้งชายแดนระหว่างสองประเทศ ความไม่สงบระหว่างประเทศ ไปจนถึงสงครามแบบต่าง ๆ ตลอดจนมหาสงคราม ล้วนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนไปสู่ความสมัยใหม่ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนในด้านต่าง ๆ ของชาวลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง มีดังนี้

1. นโยบายภาครัฐ

ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากเข้ามาดำเนินการด้านต่าง ๆ ของภาครัฐเริ่มเข้ามาพื้นที่ตำบลห้วยด้วน เช่นอาคารสถานที่ ไฟฟ้าในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้แก่ การจัดสร้างถนนจากเคยเป็นถนนดินลูกรังผสมกับคอนกรีตมาเป็นถนนคอนกรีตเชื่อมโยงติดต่อกับหมู่บ้านต่าง ๆ ทำให้การเดินทางไปมาหาสู่สะดวกประมาณ 10 ปี ที่ผ่านมาจากเคยมีรถประจำทางวิ่งผ่านหมู่บ้านไปตัวเมืองนครปฐมปัจจุบันแต่ละบ้านมีรถส่วนตัวใช้รถโดยสารจึงต้องเลิกกิจการ นโยบายไฟฟ้าสร้างแสงสว่างไสวให้หมู่บ้านเพื่อลดปัญหาหยาบหรืออาชญากรรมต่าง ๆ ปัจจุบันสิ่งที่เข้ามามีบทบาทพร้อมกับไฟฟ้าก็คือความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ทุกครอบครัวมีตู้เย็น โทรทัศน์ พัดลม อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องอำนวยความสะดวกทุกอย่างอีกทั้งยังมีการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต มีคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือแทบทุกบ้าน สิ่งเหล่านี้ค่อนข้างที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน

ความเป็นอยู่แบบวิถีเดิม ๆ ของชุมชน เป็นอย่างมาก

ในอดีตชุมชนแห่งนี้มีเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยจะใช้วิธีการหาเบื้องต้นแบบโบราณก่อนจะไปสถานพยาบาลของรัฐ เช่น การอยู่กระโจมรมใบช่อไล่อาการเป็นไข้ตัวร้อน ด้วยการนำใบช่อมาต้มให้เดือดนิยมนำเตาด่านให้ผู้ป่วยเข้าไปนั่งโดยใช้ผ้าห่มคลุมใช้มือเปิดฝ่ามือเพื่อให้นำใบช่อที่เดือดค่อย ๆ พูงกระจายออกมาขณะเดียวกันผู้ป่วยก็ค่อย ๆ สูดและอมอาความร้อนเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าเป็นการขับอาการ ไข้ตัวร้อนให้เหงื่อออกมา ปัจจุบันยังคงมีการรักษาด้วยวิธีแบบดั้งเดิมในบางครอบครัวส่วนใหญ่นิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำอำเภอหรือประจำจังหวัด หากเจ็บไข้ได้ป่วยเล็กน้อยก็จะมีสถานอนามัยที่คอยรักษาอาการขั้นพื้นฐานก่อน

สำหรับนโยบายของภาครัฐที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผิบรรพบุรุษของลาวครั้งตำบลห้วยคั่นและพื้นที่ใกล้เคียงก็คือ นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นจากงบขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยคั่น โดยมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่บริเวณหอเจ้านายเช่นมีการสร้างโรงเรียนเพื่อจัดเก็บอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ ห้องน้ำและอาคารอเนกประสงค์ ระบบไฟฟ้าทั่วบริเวณพื้นที่หอเจ้านาย ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โรงน้ำดื่มของหมู่บ้านทำให้พื้นที่บริเวณหอเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความอนุเคราะห์บริจาคโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีเจ้านาย สิ่งเหล่านี้ทำให้ภาพโดยรวมของหอเจ้านายที่เชื่อว่าเป็นสถานที่นำหาคถั่ว มีดครีมี ปักคลุมด้วยต้นไม้ ยามกลางคืนไม่ค่อยมีผู้ใดกล้าข้ามรุดผ่านปรับเปลี่ยนสภาพมาเป็นสถานที่ผู้คนพลุกพล่าน ช่วงหัวค่ำบริเวณดังกล่าวยังเป็นสนามกีฬาด้านยาเสพติดขนาดเล็กที่เยาวชนในหมู่บ้านใช้เป็นศูนย์รวมออกกำลังกายสว่างไสวไปด้วยแสงไฟ ผู้วิจัยเคยพูดคุยกับเยาวชนที่มาออกกำลังกายบริเวณดังกล่าวว่ามาเล่นบริเวณนี้ไม่กลัวผีเจ้านายหรือเด็กหลายคนเล่าให้ฟังว่าไม่รู้สึกลัวเพราะตนเป็นลูกหลานผีเจ้านายแต่ก็ไม่ได้กระทำให้สิ่งใดที่ถือว่าไม่เหมาะสมไม่ควรแต่จะไม่มาเล่นบริเวณนี้ในช่วง 2-3 คืน ก่อนมีพิธีเลี้ยงผีเจ้านายเพราะพ่อแม่เล่าให้ฟังว่าในช่วงเวลาดังกล่าวเจ้าพ่อแสนหาญ (ผีเจ้านาย) จะขี่ม้านำทหารออกตรวจตราความเรียบร้อยภายในหมู่บ้านทุกคนจึงไม่มาเล่นตามคำบอกเล่าห้ามปรามของพ่อแม่เพราะกลัวถูกทำโทษด้วยอิทธิฤทธิ์ของผีเจ้านาย นโยบายการพัฒนาจากภาครัฐจึงเป็นปัจจัยหลักในการนำความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาในชุมชน

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อย่างสะดวกรวดเร็วรอบรู้เรื่องราวรอบตัวมากขึ้นรวมทั้งข่าวสารข้อมูลปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมากขึ้น ความเชื่อในเรื่องที่ไม่สามารถอธิบายเหตุผลได้จึงไม่มีหลักการเพียงพอที่จะให้เด็กรุ่นใหม่เชื่อกลายเป็นความมกมายที่บรรพบุรุษเชื่อกันมาอย่างถื่นล่อยผิดหลักการ แต่จะเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนได้ข้อมูลข่าวสารอย่างมีหลักการอธิบายได้จึงทำให้มีความ

เชื่อมั่นในตัวเองแทนความเชื่อมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามบรรพบุรุษเพิ่มมากขึ้น ด้านประเพณีดีบางอย่างสูญหายไปเช่น ประเพณีเผาข้าวหลาม ทำขวัญข้าว ทำบุญกลางทุ่ง แห่นางแมว ก่อเจดีย์ทราย การละเล่นบางอย่างในเทศกาลสงกรานต์ เช่น ลูกช่วง จับมือตัดคู่ มอญซ่อนผ้า ผีลอบ ผีนางกวัก ผีสิงลม ผีนางด้ง ฯลฯ แต่ในปัจจุบันกลุ่มวัยกลางคนร่วมกับผู้สูงอายุได้ร่วมกันจัดกิจกรรมฟื้นฟูขึ้นมาได้บ้างในบางกิจกรรมเช่น ทำขวัญข้าว เผาข้าวหลาม ก่อเจดีย์ทราย การละเล่นผีลอบ ผีนางกวัก เป็นต้น

หลังจากความเจริญที่ได้รับการพัฒนาสนับสนุนตามนโยบายของรัฐทั้งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาในหมู่บ้านตำบลห้วยด้วนซึ่งมีระยะทางห่างจากตัวเมืองนครปฐมประมาณ 12 กิโลเมตร สามารถเดินทางสะดวกรวดเร็วชาวบ้านไปมาหาสู่พบปะพูดคุยง่ายขึ้นชาวบ้านทุกคนเริ่มมีกำลังทรัพย์ในการซื้อหาโทรทัศน์ โทรศัพท์ ติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อสนองความสุขความต้องการ โดยไม่เคียดแค้นทำให้รู้เท่าทันความเจริญต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบันจนเป็นสาเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม การแสดงออกในเรื่องของพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ จากสังคมชนบทกลายเป็นสังคมสมัยใหม่ตามตามความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมเมืองมากขึ้นทำให้ค่านิยมของคนในชุมชนเปลี่ยนไปให้ความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ ความเป็นสมัยใหม่ของสังคมในชุมชนตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงในส่วนที่เข้ามากับความเจริญทางเทคโนโลยีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งผู้วิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงหลายในสังคมชนบทนั่นคืออารยธรรมตะวันตกที่เยาวชนรุ่นใหม่กำลังหลงใหลคลั่งไคล้เลียนแบบประเพณีปฏิบัติตาม

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ที่รับเอาแนวคิดการพัฒนาประเทศตามหลักวิชาการสมัยใหม่แบบตะวันตกเข้ามาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดแนวคิดความเชื่อสมัยใหม่มาพัฒนาความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองรวมถึงสังคมชนบททั่วไปด้วยสังคมชนบทจึงเจริญก้าวหน้าเทียบเท่าสังคมเมืองไม่เป็นที่กล่าวขวัญว่าล้าหลังป่าเถื่อน อารยธรรมตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากและทั่วประเทศ ที่เห็นเด่นชัดในสังคมชนบทคือเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องอำนวยความสะดวกไม่เว้นแม้กระทั่งสังคมเกษตรกรรมที่เคยลงแขกเกี่ยวข้าวสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนปัจจุบันกลายเป็นใช้เครื่องเกี่ยวข้าวฝัดข้าวเครื่องหว่านและปลูกข้าว รถไถนาแทนวิถีชีวิตของผู้คนที่เคยอาศัยแรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก การประกอบอาชีพทำนาเริ่มปรับเปลี่ยนใช้เครื่องมือทันสมัยจากเคยมีพิธีกรรมทำบุญกลางทุ่งของชาวนาเพื่อเป็นการขอบคุณฟ้าฝนวิวควายที่ให้ความอุดมสมบูรณ์ให้ความช่วยเหลือ ปัจจุบันเปลี่ยนไปโดยเฉพาะประเพณีแห่นางแมวได้หายไปจากชุมชนประมาณ 30 ปีมาแล้วเนื่องจากชาวนา

ใช้น้ำจากคลองชลประทานแทนสะท้อนให้เห็นถึงวิถีที่เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรม กลายเป็นสังคมที่ผสมผสานเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ สังคมเกษตรกรรมที่ถือว่าเป็นหัวใจของ วิถีความเป็นคู่กับสังคมชนบทจนกล่าวได้ว่าความเกื้อหนุนที่หลงเหลืออร่ากแห่งความเป็นตัวตน ที่แท้จริงของความเป็นชนบทไทยที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งเหนียวแน่นมากที่สุดในประเทศ ไทยก็ได้รับผลกระทบตามไปด้วยเช่นกัน

ชุมชนตำบลห้วยด้วนเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมทั้ง ทำนา ปลูกผัก (ปัจจุบันมีอาชีพอื่นเสริมเช่น โรงงาน เย็บผ้า ค้าขาย บริษัทฯ) ได้รับผลกระทบตาม กระแสการรับเอาตะวันตกเข้ามาอย่างขาดการคัดสรรตามแบบอย่างจากสื่อมวลชนที่โฆษณา ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงทำให้วิถีเดิม ๆ ในชุมชนทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อพิธีกรรมได้รับการ ปรับเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน กล่าวคือเด็กรุ่นใหม่ไม่ปฏิบัติแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ เช่น แต่งกายตาม แบบตะวันตกทั้งที่ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ได้ฟื้นฟูวัฒนธรรมด้านการแต่งกายประจำท้องถิ่นตามแบบ สีสัน ลายผ้าที่มีอายุกว่า 150 ปีของบรรพบุรุษในท้องถิ่น โดยเฉพาะที่บ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาด ที่ยังคงหลงเหลืออยู่และเป็นที่ยอมรับชื่นชมจากชุมชนลาวครั้งพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดนครปฐมแต่ กลับไม่ได้รับความสนใจจากกลุ่มเด็กวัยรุ่น ในขณะที่กลุ่มวัยกลางคนและผู้สูงอายุกลับมีความนิยม และเหนียวแน่นในเรื่องอัตลักษณ์การแต่งกายนิยมสวมชุดที่ถือว่าเป็นชุดประจำกลุ่มในช่วงเทศกาล สำคัญ ๆ หรือกิจกรรมของหมู่บ้าน เด็กรุ่นใหม่บางคนไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมให้วืผีเลี้ยงผี ซึ่งเป็น พิธีส่วนรวมของชุมชนส่งผลให้พิธี ประเพณีบางอย่างไม่ได้รับความสนใจจากกลุ่มนี้แต่ก็ไม่ถึงกับ เกิดการต่อต้านขึ้น

2. ประชากร

ประชากรเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วน ด้วยเหตุที่เป็นชุมชนอพยพเคลื่อนย้ายและตั้งหลักแหล่งรวมกลุ่ม อยู่ท่ามกลางกลุ่มคนไทยและคนจีนซึ่งก็ได้เป็นชุมชนเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิม ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจการ ประกอบอาชีพที่ดีกว่าและให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือก่อสร้างสถานที่อันเป็นที่เคารพนับถือ ของลาวครั้งเช่น หอเจ้านาย เป็นต้น โอกาสที่กลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นผู้นำหรือมีอิทธิพลในชุมชน จึงมีโอกาสน้อย นับว่าเป็นโชคดีของชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงเพราะแทบ ทุกหมู่บ้านจะมีจำนวนประชากรที่เป็นคนไทยเชื้อสายลาวครั้งมากกว่ากลุ่มคนจีนและคนไทย กลุ่มคนเหล่านั้นจึงเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ของพื้นที่และจำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในกลุ่ม ลาวครั้งซึ่งมีเพียงน้อยนั้นก็ถูกผสมผสานกลมกลืนให้ยอมรับและปฏิบัติตามวิถีชีวิตเหมือนกับกลุ่ม

ลาวครั้งกลายเป็นส่วนหนึ่งของคนในสังคมอย่างแท้จริง บทบาทและพลังของกลุ่มลาวครั้งดั้งเดิม จึงส่งผลให้ชุมชนยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มตามแบบบรรพบุรุษไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้ว ปัจจัยด้านประชากรแทบไม่มีผลและไม่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ในทางตรงกันข้ามหากมีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามา ก็ยิ่งสนับสนุนความแข็งแกร่งให้กับชุมชนเพิ่มมากขึ้น ส่วนโอกาสที่คนในชุมชนจะเคลื่อนย้ายออกไปนั้นแทบไม่มีเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความเหนียวแน่นทางเครือญาติการแบ่งมรดกทรัพย์สินจากบรรพบุรุษจึงตกทอดสู่ลูกหลานและไม่นิยมขายมรดกเช่นที่ดินให้กับคนนอกพื้นที่ แต่นิยมแบ่งขายให้กับญาติพี่น้อง บางครอบครัวมีความเชื่ออีกว่าจะไม่ยอมขายที่ดินที่พ่อแม่แบ่งให้เด็ดขาดเนื่องจากมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษสาปแช่งไว้พื้นที่แห่งนี้เช่นที่บ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาดจึงปรากฏคนนอกพื้นที่เข้ามาอาศัยตั้งรกรากน้อยมาก

3. ค่านิยมและการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการและเนื้อหาในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมและเป็นการสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคมเป็นรากฐานและเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของประเทศ (รุ่งทิพย์ กกล้าหาญ, ม.ป.ป., หน้า 2)

ปัจจัยด้านการศึกษาจัดว่าเป็นประเด็นหลักอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม สังคมชนบทที่ได้รับการพัฒนาแรงค์ให้คนไทยได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเรื่อยมา ผู้คนเริ่มให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อการศึกษามากขึ้น ทำให้บุตรหลานได้รับการศึกษาเมื่อจบแล้วสามารถประกอบอาชีพนอกบ้านเช่น บริษัท รับราชการหรือทำธุรกิจมากกว่าที่จะมาทำไร่ทำนาเหมือนพ่อแม่

การศึกษาในชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ปี พ.ศ. 2465 ได้มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาบังคับให้เด็กทุกคนเข้าเรียนหนังสือ แต่ยังไม่ปรากฏว่าเด็กในตำบลห้วยด้วนส่วนใหญ่ยังไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาก็ว่าได้เนื่องจากต้องอยู่บ้านช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ต่อมาประพ.ศ. 2480 ทางราชการเปิดให้มีการศึกษาภาคบังคับอย่างเป็นทางการ โดยใช้สถานที่เรียนที่วัดกงลาดเป็นระยะแรกชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่นิยมนำบุตรหลานมาเข้าเรียนเพราะยังไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาขณะนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีการศึกษาน้อยหรือไม่มีเลย ประมาณ 40 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ตำบลห้วยด้วนยังไม่มีการศึกษาเท่าที่ควรเรียนแค่การศึกษาภาคบังคับเท่านั้นแล้วออกมาประกอบอาชีพเนื่องจากชาวบ้านมีฐานะค่อนข้างยากจน มีจำนวนส่วนน้อยที่ได้เรียนต่อ

ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็น ไปอยู่วัดกับหลวงพ่หรือเฉพาะบ้านที่มีฐานะดี (บุตร พุ่มพะยอม, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2554) ระบบการศึกษาในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เช่นที่บ้านทุ่งผักกูด บ้านกงลาด จะหยุดเรียนทุกวันพระเพราะเด็กต้องเข้าวัดต่อมาจึงหยุดเรียนตามสากลทั่วไปคือเสาร์-อาทิตย์ การอบรมบ่มนิสัยเด็กในอดีตนั้นเป็นหน้าที่โดยตรงของพ่อแม่และผู้อาวุโสในครอบครัวรวมถึง การสั่งสอนให้ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น ทำไร่ ทำนา จับสัตว์น้ำ ตามแบบแผนที่ผู้ใหญ่กระทำในยุคสมัยนั้น 20 ปีต่อมา กำนันิยมในการส่งลูกหลานให้ได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นแม้ว่าจะมีฐานะไม่ค่อนข้างจนก็ต้องเรียน รวมทั้งคนที่ไม่มีโอกาสได้เรียนก็ได้เรียน เพราะนโยบายภาครัฐที่ต้องการยกระดับความเป็นอยู่และเปิดโอกาสให้คนไทยมีสิทธิที่จะศึกษา อย่างเท่าเทียมกัน ทำให้มีโอกาสนในการแสวงหาอาชีพที่ดีกว่า

ปัจจุบันผู้คนให้ความสำคัญกับการศึกษา เยาวชนรุ่นใหม่ลูกหลานลาวครั้งในตำบล ห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงต่างได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายรัฐแล้วยังได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ให้เรียนต่อสูงจนถึงขั้นปริญญาตรีเข้าไปทำงานบริษัท โรงงานในสังคมเมืองเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการไปมีครอบครัวในต่างถิ่นเนื่องจากมีโอกาสที่พบปะผู้คนและแต่งงานกับคนต่างถิ่นต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้เกิดความคิด อุดมการณ์ ประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น มีกรอบความคิดที่กว้างขึ้น รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยจึงส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยเฉพาะ การศึกษาในยุคปัจจุบันที่มุ่งสอนเน้นให้มีความคิดทางวิทยาศาสตร์ตามมาตรฐานสากล ยุคตะวันตกผลที่ตามมาก็คือคนไทยมองข้ามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นไป จากความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาและเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่กล่าวมาเบื้องต้น จึงส่งผลให้วัฒนธรรมที่สำคัญสิ่งหนึ่งที่กำลังจะสูญหายไปก็คือเรื่องของภาษาถิ่นลาวครั้งใน ตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งปัจจุบันพบว่ากลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน เท่านั้นที่ยังคงใช้ภาษาลาวครั้งสื่อสารในชีวิตประจำวันเด็กรุ่นใหม่ฟังออกแต่พูดไม่ได้ จากการศึกษาพบว่า สาเหตุน่าจะมาจากเด็กรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาซึ่งโรงเรียนบังคับให้นักเรียน ใช้ภาษาทางราชการอีกทั้งครูก็เป็นคนนอกพื้นที่ที่ไม่สามารถพูดภาษาลาวครั้งได้ ส่วนคุณครูที่พูด ภาษาลาวครั้งได้ก็ไม่พูดภาษาลาวครั้งกับนักเรียน พ่อแม่ทำงานนอกบ้านไม่สอนให้ลูกพูดภาษาถิ่น แต่กลับใช้ภาษากลางกับลูกแล้วแต่เป็นที่มาที่ทำให้เด็กรุ่นใหม่พูดภาษาลาวครั้งไม่เป็น ประกอบกับเด็กรุ่นใหม่เรียนในระดับสูงขึ้นในสถานศึกษานอกชุมชนจึงยิ่งทำให้ห่างไกลจากภาษา ลาวครั้งมากยิ่งขึ้น วัฒนธรรมทางภาษาของชาวลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงจึงเริ่ม อ่อนตัวลง เด็กรุ่นใหม่ส่วนที่พูดภาษาลาวครั้งเป็นก็ไม่ต้องการที่จะสื่อสารขณะเดียวกันก็อย ที่จะสนทนากันด้วยภาษาลาวครั้ง จึงสรุปได้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหลักและมีส่วนสำคัญใน

การเปลี่ยนแปลงวิถีความเป็นอยู่ในชุมชนและต่อความคิดของเด็กรุ่นใหม่ในสังคมลาวครั้งตำบล
ห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง

4. เศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจและสังคมโลกที่เรียกว่า เศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น
มีอิทธิพลต่อสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วยเผยแพร่เข้าสู่ทุกประเทศไทยจากสังคม
เมืองสู่ชนบทอย่างกว้างขวาง ประกอบกับรัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ
ประเทศไทย ดังจะเห็นได้ว่าทฤษฎีการพัฒนาสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมมีการเน้นเรื่อง
“การพัฒนามนุษย์” เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1-7 เน้น
การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่กระจายสู่พื้นที่ชนบททั่วทุกภูมิภาค รวมถึงพื้นที่ทางการเกษตร
ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมส่งผลต่อชุมชนตำบลห้วยด้วนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง
ไปจากเดิมเช่นกัน โดยเฉพาะทางด้านการคมนาคมมีการพัฒนาสร้างเส้นทางถนนเชื่อมต่อเข้าสู่ใน
ตัวเมืองนครปฐมและเชื่อมต่อแต่ละอำเภอสู่เส้นทางกรุงเทพมหานคร จังหวัดใกล้เคียงเชื่อมต่อ
ระหว่างเมืองกับชุมชนต่าง ๆ ทั้งทางรถโดยสารประจำทางและทางรถไฟ ทำให้เศรษฐกิจการค้า
จากในหมู่บ้านขยายตัวอย่างรวดเร็ว กล่าวคือคนในชุมชนมีการแข่งขันมากยิ่งขึ้นต่างคนก็ต้อง
มีการมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี ดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก
ชุมชนชนบทมาเป็นชุมชนเมือง เนื่องจากพื้นที่ส่วนหนึ่งในตำบลห้วยด้วนนอกเหนือจากทำนา
เลี้ยงสัตว์แล้วการเพาะปลูกผักพืชผักสวนครัวประเภท กระเทียม ถั่วฝักยาว แดงกวา เพือก กวางตุ้ง
ยังเป็นอาชีพหลักเช่นกัน ทำให้มีแม่ค้าคนกลางมาคอยรับซื้อผลผลิตถึงบ้านหลายเจ้าทำให้พืชผัก
มีราคาสูงขึ้นการแข่งขันในด้านการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรทำให้เจ้าของสวนผักมีฐานะดีขึ้น
สามารถซื้อรถและขับรถไปส่งผักขายได้อย่างสะดวก จากสภาพคล่องในการทำมาหากินทำให้
ระบบเศรษฐกิจในตำบลห้วยด้วนเจริญขึ้นตามลำดับเป็นผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดี
ขึ้นการทำเกษตรบางอย่างในอดีตเป็นแบบช่วยเหลือแบ่งปันจึงค่อย ๆ หายไปกลับกลายเป็นการซื้อ
ขายเนื่องจากต้องใช้ต้นทุนเช่น ซีอิ๊ว ยามาแมลง เป็นต้น

แต่เดิมลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงนิยมทำนา เริ่มมีการเพาะปลูกเพื่อ
การยังชีพอาศัยน้ำจากธรรมชาติ ปีไหนฝนตกถึงจะได้ผลผลิตมากพื้นที่โดยรอบเป็นที่เหมาะแก่
การทำนา สภาพพื้นที่เต็มไปด้วยป่ามีความอุดมสมบูรณ์การหาอาหารทำได้ง่ายเพียงพอแก่การเลี้ยง
ครอบครัว ต่อมารัฐได้เข้ามาดำเนินการนำระบบชลประทานเพื่อการเกษตรเข้ามาชาวบ้านจึงหันมา
ทำนาและเพาะปลูกผักและผลไม้มากยิ่งขึ้น มีการเลี้ยงสัตว์ประเภทไก่ วัว ควาย เพื่อไว้บริโภคและ
ใช้งาน โดยเฉพาะไก่เป็นสิ่งจำเป็นในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เช่นไหว้ผีเจ้านาย ส่วนสัตว์

ใหญ่วัว ควายเลี้ยงไว้เพื่อการจัดพิธีกรรมใหญ่ ที่ต้องล้มวัวล้มควายเพื่อทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน

ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลให้สังคมลาวครั้งตำบลห้วยด้วนเกิดการถ่ายทอด ผสมผสานและรับเอารูปแบบการดำรงชีวิตแบบสังคมเมืองเข้าสู่หมู่บ้านมีผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งการประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีเกี่ยวกับผีเจ้านายแต่ละปีที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์จำนวนมาก ในแต่ละปีแต่ละครอบครัวจะต้องมีค่าใช้จ่ายประมาณ 300-500 บาท สำหรับซื้อเครื่องเช่น ไห้ว บางครอบครัวที่ไม่มีเงินพอที่จะซื้อเครื่องเช่น ไห้วหรือซื้อแต่ไม่ครบจึงทำให้วัสดุอุปกรณ์บางอย่างขาดหายไป เช่น ในประเพณีเลี้ยงผีเจ้านาย ปัจจุบันใช้หมูในการเช่น ไห้ว การรวบรวมเงินจากชาวบ้านจึงมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีจากครอบครัวละ 20 บาท ปัจจุบันครอบครัวละ 50 บาท ชาวบ้านต้องจ่ายเงินค่าเครื่องเช่น ไห้วของบ้านตัวเองแล้วจะต้องเสียของส่วนกลางสำหรับซื้อหมูและวัสดุเครื่องเช่น ไห้วอย่างอื่น หรือประเพณีเผาข้าวหลาม ตำข้าวเม่า หรือกวนกระยาสารทที่มีชาวบ้านมาช่วยกวนอย่างสนุกสนานโดยใช้กะทะใบบัวขนาดใหญ่ ในอดีตชาวบ้านจะใช้วิธีรวบรวมข้าวเหนียว มะพร้าว น้ำตาล ถั่วลิสง งา แล้วใช้พื้นที่บ้านใดบ้านหนึ่งเป็นสถานที่เผาส่วนข้าวเม่านั้นเมื่อถึงเทศกาลตำข้าวใหม่กวนจะต้องนำข้าวเม่าขึ้นถวายเป็นหอที่เหลือส่วนหนึ่งชาวบ้านก็จะนำไปทำบุญเหลือแจกจ่ายแบ่งกันไปรับประทาน ปัจจุบันใช้วิธีซื้อข้าวหลามสำเร็จรูปถวายเป็นหอ เหลือเก็บไว้รับประทานที่บ้าน ไม่แจกจ่ายให้กับญาติพี่น้องเหมือนในอดีตซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าทำเองทั้งเผาข้าวหลาม ตำข้าวเม่าและกวนกระยาสารท ประเพณีดังกล่าวจึงหายไปจากชาวบ้านตำบลห้วยด้วนมีเพียงบางบ้านที่ยังคงทำเพื่อจำหน่ายในหน้าเทศกาลเท่านั้น

5. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วถือว่าเป็น โลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ทั้งนี้เพราะได้รับอิทธิพลจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการสมัยใหม่ มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารภายในเวลาอันรวดเร็วได้ทั่วโลกด้วยระบบอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ข้อมูลข่าวสารถูกส่งไปแหล่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็วเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมความสัมพันธ์แบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยแบ่งปันแลกเปลี่ยนความมีน้ำใจค่อย ๆ หายไปจากอดีต สิ่งที่เคยช่วยเหลือแบบที่แบบน้องไม่คิดสินจ้างรางวัลก็กลายมาเป็นซื้อขายว่าจ้างสังคมในชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงอยู่รวมกลุ่มในอาณาบริเวณเดียวกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันฉันท์พี่น้อง วิถีชีวิตส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะเดียวกันการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนถือว่าเป็นหน้าที่ของแต่ละคนที่รับผิดชอบตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย เมื่อมีกิจกรรมขึ้นในชุมชนชาวบ้านจะรับรู้รับทราบว่าคุณควรปฏิบัติอย่างไรจึง

เหมาะสมต่อการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ สังคมของชาวลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นสังคมที่ยังคงปฏิบัติอยู่ในกรอบของประเพณี หรืออาจจัดได้ว่าเป็น “สังคมประเพณีนำ” (Tradition-directed society) นั่นก็คือเป็นสังคมที่ยึดถือและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยม ที่สะสมอย่างช้านานตกทอดสืบต่อมาจากบรรพบุรุษของตนเองซึ่งการแสดงออกต่าง ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นภาพรวมของสังคมลาวครั้งจากอดีตและเกิดการผสมผสาน ปรับเปลี่ยนมาสู่ยุคปัจจุบันได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เมื่อกลไกทางสังคมเปลี่ยนไปสภาพสังคมวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมก็เริ่มห่างหายไปจากชุมชนด้วย ปัจจัยหลัก ๆ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและวัฒนธรรมมีดังนี้

1. ด้านประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ต่าง ๆ จะดำรงอยู่ได้ย่อมต้องได้รับการสืบทอดส่งต่อกันไปจากรุ่นสู่รุ่นจึงจะสามารถคงอยู่คู่ชุมชนได้ ลาวครั้งมีความเชื่อหลายอย่างโดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวกับห้วงชีวิต เช่น การเกิด การบวช การแต่งงานและการตาย จะต้องจัดพิธีกรรมให้ถูกต้องหรือใกล้เคียงตามแบบโบราณด้วยความเชื่อที่ว่าหากไม่ประกอบพิธีกรรมให้ถูกต้องผู้ที่มิชีวิตอยู่จะได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นประเพณีในห้วงชีวิตในแต่ละตอนจะมีอิทธิพลอยู่เหนือพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

ปัจจุบันประเพณีในห้วงชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนไม่เหลือเค้าความเดิมให้เห็น มีเฉพาะเรื่องเล่าจากผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องเล่าบางประเพณีในอดีตมาประกอบการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีในปัจจุบัน

การเกิด ในอดีตที่ความเจริญทางการแพทย์ยังเข้าไม่ถึงในชุมชน การคลอดจึงคลอดที่บ้าน โดยใช้หมอด้าย เมื่อเด็กตกฟากแล้วหมอด้ายจะนำเด็กลงนอนในกระด้งพร้อมทั้งนำหนังสือใส่ลงในกระด้งด้วยเชื่อว่าเด็กจะได้เรียนหนังสือเก่ง ขยันเรียนและการนำเด็กลงจากเรือนเป็นครั้งแรกต้องอุ้มเด็กโดยยกเด็กขึ้นระดับอกกลั้นใจเอาเท้าเตะดิน 3 ครั้งเพื่อให้แม่ธรณีได้รับรู้การเกิดของสมาชิกใหม่ในครอบครัวจะได้ไม่รบกวนหรือทำให้เด็กได้รับความเจ็บป่วย ตลอดจนการกินยาหม้อนอนบนกระดานที่มีการสูมไฟอยู่เบื้องล่างเชื่อว่าทำให้มดลูกแห้งและเข้าอุ้งได้ดีเป็นต้น (สัมภาษณ์ เตี้ยะตาซ้าง, สัมภาษณ์. 12 กันยายน 2554)

การบวช ลาวครั้งตำบลห้วยด้วนจัดงานบวชให้ลูกชายเมื่อมีอายุ 20 ปี บริบูรณ์และนิยมบวชขนาดหมู่มุ่ 3-5 คน ในคราวเดียวกัน ในอดีตการแห่ناقไปวัดนั้นให้ซื้อเพื่อนฝูงญาติมิตรซึ่งทำหน้าที่เหมือนม้าและใช้ม้าสานซึ่งทำจากไม้ไผ่และเชือกตบแต่งด้วยกระดาษสีและใบไม้ ดอกไม้ที่หาได้ในท้องถิ่นให้ناقขี่ม้าสานที่มีเพื่อนฝูงหามแห่ไปวัดมีวงหมอลำร่วมแห่อย่างสนุกสนาน นิยมบวชเป็นระยะเวลา 3 เดือนจึงลาสิกขา การบวชของลูกหลานลาวครั้งถือว่าได้ทดแทนบุญคุณพ่อแม่และเป็นหน้าที่พ่อแม่จะได้รับกุศลผลบุญโดยเชื่อว่าพ่อแม่จะได้เกาะชายผ้าเหลืองของลูกขึ้น

สวรรคค์ ปัจจุบันยังคงเหลือเฉพาะการใช้วงหมอลำแคนประยุกต์ในงานบวชเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น ส่วนมั่วสาบได้หายไปจากชุมชนประมาณ 30 ปี ที่ผ่านมามีหันมาใช้วิธีชื้อญาติหรือเพื่อนสนิท หรือครอบครัว ใกล้เคียงก่อนข้างมีฐานะก็ใช้มาจริง ๆ ที่มีการประดับตกแต่งอย่างสวยงามมาให้ นาคนั่งแทน (สำเรียน โพรธิ์ด้วง, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2554)

การแต่งงาน การแต่งงานของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนในอดีต การพบปะของหนุ่มสาวจะมีงานบุญ งานรื่นเริงต่าง ๆ ในชุมชน สมัยก่อนมีบรรทัดฐานการคบหาพบปะของหนุ่มสาวด้วยระบบความเชื่อของผีเจ้านายและผีเทวดา ที่คอยควบคุมดูแลความประพฤติของหนุ่มสาวลาวครั้ง มีข้อห้ามและบทลงโทษเรื่องของการ ผิดผี แต่ข้อห้ามนี้มีการยกเว้น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น แต่เดิมในพิธีแต่งงานมีความเรียบง่ายเรียกสินสอด ไม่ก็สืบบาทซึ่งต่างจากปัจจุบันมาก จะมีการสู่ขวัญคู่บ่าวสาว โดยหมอลำมาทำพิธีมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอนในเรื่องการครองเรือน โดยใช้ภาษาลาวครั้ง ปัจจุบันพิธีสู่ขวัญได้หายไปจากชุมชนและไม่มีผู้ใดสืบทอดด้วยสาเหตุหลักก็คือ การขาดผู้นำในการทำขวัญคู่บ่าวสาวจึงทำให้พิธีทำขวัญคู่บ่าวสาวได้หายไปจากชุมชน (เฉลียว อินทนะทิดจู้, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2554)

การตาย สถานภาพสุดท้ายของชีวิต ในอดีตจะใช้สื่อที่ผู้ตายเคยนอนมาห่อศพแล้ววางบนแคร่ไม้ไผ่และหามไปสู่ "ป่าเฮว" (ป่าช้า) และนิยมใช้วิธีฝังศพเมื่อเรียบร้อยแล้วจึงนิมนต์พระมาบังสุกุลในวันรุ่งขึ้น เนื่องจากสมัยนั้นยังไม่มียาพิษ และนิยมเก็บกระดูกคนตายไว้ตามสถานที่ต่าง เช่น วัด เป็นต้น (บุตร พุ่มพะยอม, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์, 2554)

ความเชื่อและพิธีกรรมหลายอย่างของชาวลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงเริ่มสูญหายไปจากชุมชน (ซึ่งได้กล่าวรายละเอียดแล้วในบทที่ 2) เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมนั้น ๆ และไม่เรียนรู้ จดจำ ปฏิบัติสืบต่อกันจากรพบุรุษ โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่รับเอาสิ่งที่เชื่อว่าเป็นความก้าวหน้าและความทันสมัยเข้าสู่ชุมชนทำให้เกิดการละเลยในกฎเกณฑ์และความเชื่อตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม เช่น ความเคร่งครัดในกฎ ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติของการนับถือผีบรรพบุรุษทั้งฝ่ายผีเจ้านายและผีเทวดา เด็กรุ่นใหม่มีความเกรงกลัวอิทธิฤทธิ์ของผีเจ้านายและผีเทวดาไม่เหมือนในอดีต นอกจากนี้ในด้านความประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมแล้ว ผู้วิจัยพบว่าปัจจุบันการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งมีวัดเป็นจุดศูนย์รวมเช่นวันพระก็จะปรากฏเฉพาะผู้สูงอายุหรือพ่อแม่ถือปิ่นโตเข้าวัดและสวดมนต์ (วัยรุ่นมีเพียงส่วนน้อยที่ตามพ่อแม่ไป) หรือคนรุ่นใหม่มุ่งเรื่องการทำงานจึงไม่มีเวลาว่างในการเข้าวัดทำบุญ ส่วนประเพณีและวัฒนธรรมที่พบว่ามียุคคนรุ่นใหม่ค่อนข้างมากเป็นพิเศษก็คือ ประเพณีแห่ทางธงสงกรานต์ และประเพณีออกพรรษา รวมถึงพิธีเลี้ยงปีผีเจ้านาย ส่วนพิธีเกี่ยวกับ

ผีเทวดาแทบไม่มีเด็กรุ่นใหม่เข้าร่วมพิธีมีเฉพาะรุ่นพ่อแม่เท่านั้นที่ยังให้ความสำคัญและยึดมั่นในแบบแผนการปฏิบัติ

2 ด้านวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนชนบทเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีสังคมแบบเมืองสมัยใหม่ ความผูกพันระหว่างเครือญาติ เพื่อนบ้านที่ติดอาศัยความร่วมมือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน เห็นอกเห็นใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันวิถีที่อิงธรรมชาติเริ่มหายไป ผู้คนมักพึ่งพาข้าวของเครื่องใช้ที่ได้มาจากการซื้อหาเช่นเสื้อผ้าเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม โทรทัศน์ พัดลม หม้อหุงข้าว เครื่องซักผ้า ฯลฯ รวมถึงอาหารการกินและการปลูกสร้างบ้านเรือน การซื้อรถ สิ่งเหล่านี้ต้องใช้เงินเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนจึงจะได้มา สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการเพิ่มภาระด้านค่าครองชีพให้คนในชุมชนเพิ่มขึ้นทุกวัน

ชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วนแต่เดิมมีวิถีความเป็นอยู่เช่นเดียวกับสังคมชนบทโดยทั่วไป พึ่งพาอาศัยระบบธรรมชาติใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายซึ่งในปัจจุบันยังคงพบเห็นการใช้วิถีเดิม ๆ ท่ามกลางความเจริญทางด้านเทคโนโลยีอยู่บ้างหลายครอบครัว กล่าวคือยังคงเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพทำนา จับปลา สัตว์น้ำมาประกอบอาหารอาศัยลมทุ่งแทนพัดลม ที่บ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาดยังคงปรากฏบ้านเรือนรูปทรงดั้งเดิมอยู่หลายหลังที่บ่งบอกถึงความเป็นอยู่แบบเดิม ๆ ซึ่งนิยมสร้างบ้านแบบสองชั้นส่วนใต้ถุนบ้านปล่อยโล่ง ๆ ไว้สำหรับเก็บเครื่องมือทำมาหากินและพักผ่อนขณะที่หลายครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงบ้านเป็นทรงสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

เป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าลาวครั้งเป็นกลุ่มที่นิยมแต่งงานกับคนในหมู่บ้านเดียวกันลักษณะโครงสร้างทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของความเป็นเครือญาติและเพื่อนบ้านให้ความสำคัญกับเครือญาติทั้งสองฝ่าย มีการร่วมแรงร่วมใจและช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือในงานประเพณีสำคัญ ๆ เช่น งานบวช งานแต่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการให้ความช่วยเหลือยามเจ็บไข้ได้ป่วย การช่วยเหลือลูกเลี้ยงหลานไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ

ความเป็นเครือญาติในชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วนให้ความสำคัญกับเครือญาติทั้งสองฝ่าย (Bilateral kinship) เน้นการตั้งถิ่นฐานทางฝ่ายแม่ (Matrilocal) นอกจากเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กันที่เครือญาติทางฝ่ายแม่ในระหว่างกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกัน และยังเป็นการเพิ่มแรงงานให้กับทางฝ่ายหญิงโดยเมื่อแต่งงานแล้วให้ฝ่ายชายย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกับครอบครัวของฝ่ายหญิงหลังจากนั้นจึงแยกครัวเรือนออกจากบ้านพ่อแม่ฝ่ายหญิงส่วนใหญ่

ก็ยังคงอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน นอกจากนี้ระบบเครือข่ายยังเป็นพื้นฐานของการสืบทอดมรดกที่ดิน โดยทั่วไปลาวครั้งตำบลห้วยด้วนมีมรดกตกทอดที่ดินทำกินจากบรรพบุรุษทุกครัวเรือนและในบางครอบครัวที่มีฐานะก็จะซื้อหาเพิ่มเติมหรือบางครอบครัวที่มีที่นาทำกินน้อยก็แบ่งเช่าที่นาทำกินจากคนในเครือญาติเดียวกันในราคาถูก

ด้านการปกครอง แม้ว่าการบริหารจัดการในปัจจุบันจะมาจากระบบของส่วนกลาง แต่ผู้นำท้องถิ่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของหน่วยงานราชการต่างก็เป็นคนในท้องถิ่นที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจคัดเลือกเพื่อให้มาบริหารจัดการชุมชน จึงมีความใกล้ชิดยอมรับในบทบาทของคนที่พวกเขาเลือกมาถือว่าเป็นการง่ายต่อการปกครอง นอกจากนี้ขอความช่วยเหลือความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติที่แพร่กระจายอยู่ในหมู่บ้านยังถือว่าเป็นฐานอำนาจสำคัญที่จะสนับสนุนสถานภาพของผู้นำเหล่านี้ เช่น เป็นฐานเสียงในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งผู้ใหญ่ กำนัน และองค์การบริหารส่วนตำบล และขณะเดียวกันก็เป็นพื้นฐานของการสร้างจิตสำนึกสำหรับการเป็นผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อชุมชนเพื่อพี่น้องเครือญาติเดียวกัน จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติดังกล่าวทำให้การเมืองท้องถิ่นระดับล่างมีการแข่งขันสูงถึงขั้นใช้เงินใช้ทองจำนวนไม่น้อยในแต่ละครั้ง การเลือกตั้งผู้นำใหม่เป็นแบบพวกใครมาก เงินถึงก็ได้ตำแหน่งไป ไม่ได้มองถึงความดีหรือผลงานในชุมชน อย่างไรก็ตามผลดีที่ตามมาในระบบดังกล่าวก็คือญาติพี่น้องสามารถกล่าวตักเตือนเหล่าผู้นำได้เนื่องจากเป็นมีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง ยอมรับฟังปัญหาต่าง ๆ จึงทำให้ชุมชนลดการขัดแย้งได้ในระดับหนึ่ง

ส่วนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นการรักษาพยาบาลและสุขภาพอนามัย ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก โดยเฉพาะด้านการรักษาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิมด้วยพืชสมุนไพร เช่น การอยู่กระโจม การรมใบช่อย (ยังคงมีบางบ้านที่ยังคงใช้วิธีนี้) ก็ได้หายไปโดยไม่มีผู้ใดสืบทอดซึ่งมีลักษณะที่เหมือนกันทุกกลุ่มชนที่จะให้ความนิยมและไว้วางใจกับการรักษาพยาบาลในระบบแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่า ซึ่งการเป็นหมอชาวบ้านที่รักษาด้วยพืชสมุนไพรนั้น ในอดีตที่ชุมชนห้วยด้วนมีหมอที่มีฝีมือเก่งชาวบ้านให้ความนิยมอยู่หลายคน แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้นเสียชีวิตลงเป็นที่น่าเสียดายว่าไม่มีลูกหลานสืบทอดอย่างจริงจังจึงทำให้สูญหายไปจากชุมชน

สภาพสังคมดังที่กล่าวมาจะเห็นว่า ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองสังคมลาวครั้งตำบลห้วยด้วนก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การติดต่อสังสรรค์ยังอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพากันได้ สภาพสังคมภายในหมู่บ้านยังคงอยู่ด้วยความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องอยู่ด้วยตนเอง ควบคู่ไปบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและขอความช่วยเหลือของความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องและเพื่อนบ้านที่เชื่อมโยงไปสู่ความสัมพันธ์กับโครงสร้างด้านอื่น ๆ ของสังคมอย่างเป็นระบบ ปัจจุบัน

สังคมลาวครั้งตำบลห้วยด้วน โดยเฉพาะที่บ้านทุ่งฝักกูดและบ้านกงลาดยังคงมีความเหนียวแน่นในสัมพันธวงศ์กล่าวถึงปรากฏการอาศัยอยู่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน (ลดน้อยกว่าในอดีต) จึงทำส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและประกอบพิธีกรรมไว้ได้ อำนาจในการพึ่งพาสังเหือธรรมชาติยังคงดำรงอยู่อย่างมีความหมายในสังคมลาวครั้ง

3. ด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจุบันพบว่าเด็กรุ่นใหม่ในชุมชนนิยมทำงานโรงงานหรือบริษัทห้างร้าน พ่อแม่กลายเป็นผู้สูงอายุไม่สามารถทำนาได้ ส่วนของที่ดินที่นาบางส่วนมีการขายไปบ้างหรือแบ่งให้เช่า บางครอบครัวจึงเหลือที่ดินไว้ให้ลูกหลานทำกินในพื้นที่จำกัด (เพียงส่วนน้อย) พื้นที่แบ่งขายไปนั้นส่วนใหญ่จะมีนายทุนจากภายนอกเข้ามาซื้อเพื่อทำโรงงาน จึงปรากฏโรงงานขนาดย่อมเกิดขึ้นที่ตำบลห้วยด้วนหลายแห่ง เช่น โรงสีข้าว โรงงานอุตสาหกรรมชาวบ้าน โรงหล่อพระเป็นต้น ทำให้พบว่าสภาพแวดล้อมในตำบลห้วยด้วนนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก จากสังคมเกษตรกรรม กลายมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมเข้ามาผสมผสานอยู่ด้วย แต่ทั้งนี้การมีโรงงานต่าง ๆ เกิดขึ้นก็เป็นผลดีเช่นกันนั้นก็คือ คนในชุมชนหรือเด็กรุ่นใหม่มีงานทำใกล้บ้าน

จึงสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงมีผลต่อด้านความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี เพราะคนในชุมชนมีความเห็น มีค่านิยม ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ สิ่งที่ดำรงให้เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้จึงเป็นผลพวงที่ยังคงมีการปฏิบัติอยู่ในยุคของลูกหลานลาวครั้งรุ่นใหม่ในสังคมสมัยใหม่ซึ่งพอสรุปประเด็นหลัก ๆ ที่ได้จากการศึกษาพื้นที่ตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

1. คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ของ จึงไม่ปฏิบัติสืบต่อ

สาเหตุหลัก ๆ ที่ทำให้ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่สำคัญเริ่มสูญหายไปจากจากชุมชนเนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่สืบสาน ไม่เห็นความสำคัญในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น ในพิธีต่อชะตาบ้านที่บรรพบุรุษปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันก็ยังสืบสานอยู่พิธีกรรมมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น ในอดีตการส่งกะเบาะกะบาลชาวบ้านจะเตรียมสานตะกร้าหรือกระจาดเล็กจากไม้ไผ่จำนวน 2 ใบ ใช้เชือกที่ได้จากกากกล้วยเชือกแห้งผูกโยงสำหรับใช้ไม้สอดทำเป็นไม้คานหาบหาบไปวางไว้ทางสามแพร่งท้ายหมู่บ้านหรือใช้คานของใบตองมาทำเป็นกระทงสามเหลี่ยมคางหมูเป็นภาชนะใส่เครื่องเช่น ไห้ว ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเป็นการใช้กล่องกระดาษ ตะกร้า เป็นปิ่นรดจักรยาน มอเตอร์ไซด์และรถยนต์ เพื่อนำกะเบาะกะบาลไปส่ง และที่สำคัญผู้ที่ทำหน้าที่ไปส่งกะเบาะกะบาลจะเป็นรุ่นพ่อแม่ ผู้อาวุโสเป็นส่วนใหญ่ ผู้ศึกษาได้คุย

กับชาวลาวครั้งวัยกลางคนหลาย ๆ ท่านกล่าวว่าสมัยก่อนพ่อแม่จะให้ไปจุดดินเหนียวแถวหัวคันนา และช่วยกันปั้นรูปคน สัตว์ เมื่อถึงวันพิธีก็จะพาไปร่วมพิธีด้วยและมอบหมายให้เด็ก ๆ เป็นผู้หาบไปส่ง ท่านหนึ่งกล่าวถ่าวนัดรวม ๆ กันเป็นกลุ่ม 4-5 คนเดินไปก็ไม่กล้าพูดกับเพื่อนเพราะพ่อแม่สั่งไว้ เมื่อวางลงพื้นดินใช้มีดขีดพื้นดินแล้ววิ่งกลับบ้านเพราะกลัวผี การที่เด็กรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจที่จะเรียนรู้หรือปฏิบัติตามพ่อแม่หรือผู้อาวุโสจึงทำให้พิธีดังกล่าวเริ่มมีการปรับเปลี่ยนไปตามที่กล่าวมาแล้ว

2. ขาดผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรม

การดำเนินการทางด้านประกอบพิธีกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีจะมีผู้ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีต่าง ๆ เป็นคนลาวครั้งในตำบลห้วยด้วนเท่านั้นซึ่งเป็นบุคคลที่ตนในชุมชนนับหน้าถือตา เช่นผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมการรักษาแบบหมอโบราณ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการทำพิธีสู่ขวัญข้าว ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับหมอสู่ขวัญคู่บ่าวสาว หมอทำขวัญนาคน ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับดวงชะตาราศีค่าน โหราศาสตร์ ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมด้านผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายตลอดจนผู้ที่เป็นผู้นำในการละเล่นพื้นบ้าน เมื่อบุคคลเหล่านี้เสียชีวิตไปก็ขาดคนรับช่วงปฏิบัติ พิธีที่ขาดผู้เชี่ยวชาญส่งผลให้พิธีนั้น ๆ สูญหายไปจากชุมชน เช่นผู้เชี่ยวชาญด้านการรักษาแผนโบราณด้วยยาสมุนไพรทั้งยาต้มและยาเม็ดที่บ้านทุ่งผักกูดซึ่งถื่อว่าชาวบ้านต่างถิ่นก็นิยมมารักษา เช่น นายคำ อินพรหม นายบุญ โทธิ์คั้ง ทั้งตำรวจและวิธิการปรุ้งยาจึงหายไปด้วย ปัจจุบันมีนายสง อินพรหม นายเต๋อ บัวสีทอง ซึ่งจดจำไว้ได้เพียงบางส่วนเท่านั้นส่วนใหญ่ก็สูญหายไปกับคนเหล่านั้น ส่วนผู้เชี่ยวชาญอีกพิธีหนึ่งที่มีผลทำให้การปฏิบัติพิธีกรรมต้องสิ้นสุดและสูญหายไปจากชุมชนโดยไม่มีผู้เรียนรู้สืบทอดอย่างน่าเสียดายนั่นก็คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหมอทำขวัญ ทั้งทำขวัญข้าว ทำขวัญนาคนและทำขวัญคู่บ่าวสาวในพิธีงานดอง (แต่งงาน) เช่น นาย เต๋อ พิมพา นายบุญ บุตรพันธ์ นายเกิด มิ่งสงค์ และผู้เชี่ยวชาญด้านหมอคำแยซึ่งสูญหายไปด้วยพัฒนาการทางการแพทย์และไม่มีผู้เรียนรู้สืบทอดต่อ เช่น นางเนย สนเกา

การขาดผู้เชี่ยวชาญนอกเหนือจากปัจจัยเรื่องการเสียชีวิตแล้ว ความชราของผู้เชี่ยวชาญที่ยังคงมีชีวิตอยู่ก็เกิดปัญหาเรื่องการเมืองการสื่อสารสนทนา เช่น หลงลืม เสียงแหบ หูหนวก ข้อมูลที่ได้ไม่ชัดเจน อย่างเช่น นายเต๋อ บัวสีทอง นายสง อินพรหม สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางการนับถือผีบรรพบุรุษนั้นเฉพาะในพื้นที่ตำบลห้วยด้วน ทุกหอเจ้านายยังคงมีผู้สืบสานรับช่วงต่อเนื่องเมื่อผู้เชี่ยวชาญเสียชีวิตหรือแก่ชราลง ก็จะมีการจับขึ้นมาใหม่ ส่วนผู้เชี่ยวชาญทางด้านผีเทวดาในตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงหลายตระกูลก็เกิดการถือผีที่เรียกว่า “ผีสุด” เนื่องจากขาดคนรับช่วงต่อทั้งทางการดูแลและผู้ประกอบพิธีกรรมชัดเจน

ประกอบกับ ไม่มีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่เนื่องจากความไม่ใส่ใจ ไม่เรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ นั่นเอง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับขั้นตอนวิธีปฏิบัติพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ มีการยกเลิก รวบรวม ลดทอน สูญหาย และเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ขึ้นมาแทนเพื่อให้เกิดความสมดุลสอดคล้อง กับผู้ที่ต้องมาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจำเป็นและภาวะจำยอมแทนแต่ยังคงเป็นบุคคลลาวครั้งใน ชุมชนเช่นเดิมจนเป็นเหตุให้พิธีกรรม ขั้นตอนที่เป็นเอกลักษณ์ของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและ พื้นที่ใกล้เคียงเกิดการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม

3. ความเบื่อน่ายในความจำเจ ซ้ำซาก ในพิธีต่าง ๆ

ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวลาวครั้งจะมีรูปแบบ ขั้นตอนเหมือนเดิมทุกปี การปฏิบัติจำเจเดิม ๆ ซ้ำซากอีกทั้งพิธีกรรมเหล่านั้นก็ได้ตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ของคนในชุมชนแต่อย่างแท้จริงนานวันเข้าจึงทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อน่าย ซึ่งเป็นเรื่องปกติของ สังคมมนุษย์โดยเฉพาะเรื่องที่อยู่เหนือธรรมชาติไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์นั้นได้และเมื่อ ปฏิบัติซ้ำซาก จำเจ ก็มีผลทำให้เกิดการปล่อยปละละเลยแนวทางปฏิบัติโดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน กล่าวคือประเพณี ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดมาอย่างยาวนานก็ไม่มีใคร สามารถให้คำตอบหรือพิสูจน์ให้เห็นถึงเหตุและผลแท้จริงที่แฝงอยู่ว่าสิ่งที่ปฏิบัติอยู่นั้นจะทำให้ เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงเป็นเรื่องยากที่จะทำให้พ่อแม่ยุควัยกลางคนและเด็กรุ่นใหม่ยอมรับได้อย่างสนิทใจ พฤติกรรมดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการปล่อยปละละเลยนานวันเข้าจึงเลิก ปฏิบัติไปในที่สุด เช่นประเพณีแห่ธงสงกรานต์หรือแห่หางธงของชาวลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและ พื้นที่ใกล้เคียงในอดีตกินเวลาประมาณ 7-15 วัน เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกหลานที่ไปทำงานหรืออาศัย อยู่ต่างจังหวัดได้มีโอกาสอยู่กับครอบครัว ต่อมาเกิดการปรับเปลี่ยนให้กระชับขึ้นแต่ละที่ใช้เวลา ประมาณ 5-7 วัน ปัจจุบันเหลือเพียง 3 วันเหมือนห้องที่อื่น ๆ โดยทั่วไปในสังคมไทยด้วยความจำเจ ในวิธีและขั้นตอนต่าง ๆ จึงลดทอนลงอีกทั้งในอดีตความสนุกสนานจะใช้เสียงพิณ เสียงแคน ที่ผู้สูงอายุเป็นคนเป่าเอง คนวัยกลางคนยังคงร่วมเป่าแคนพออนแคนร่วมกันอย่างสนุกสนานได้ ปัจจุบันกลายเป็นพิณแคนประยุกต์ตามยุคสมัยผู้ที่สนุกสนานกลายเป็นวัยรุ่นเด็กรุ่นใหม่ผู้สูงวัย ไม่สามารถไปร่วมสนุกได้เนื่องจากมีการใช้เครื่องขยายเสียงจังหวะเร็วขึ้นจึงทำให้ห่างหายไปเพียง เด็กรุ่นใหม่ที่ดีอยู่กับความบันเทิงที่ถือว่าเหมาะสมกับกลุ่มของตน

4. การติดต่อกับคนต่างสังคม

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดความสะดวกสบายในด้านการดำรงชีวิต คนในชุมชนสามารถเดินทางติดต่อสื่อสารกับคนต่างสังคมได้เพิ่มและง่ายขึ้นมีการค้าขายกับคน ต่างหมู่บ้านต่างสังคม มีการคบหาสมาคมแต่งงานกับคนต่างถิ่นทำให้รับเอาแนวคิดและพฤติกรรม

ใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชุมชน ในที่สุดก็ทำให้เกิดการกลืนกลาย เลียนแบบ เอาแบบอย่างแนวปฏิบัติ พฤติกรรมนั้นจนเกิดความเคยชินจนทำให้แนวทางรูปแบบเดิม ๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างเช่น ด้านการใช้ภาษาซึ่งคำเดิมตามโบราณที่เคยใช้มาเริ่มหายไปทีละคำสองคำ ปัจจุบันการสื่อสารภาษาลาวครั้งมีการใช้ปะปนกับภาษากลางหรือปรับเปลี่ยนเป็นใช้ภาษากลางผสม การผสมภาษาลาวครั้งกับภาษาภาคกลางนครปฐมจึงทำให้ภาษาลาวครั้งในปัจจุบันเพี้ยนกลายเป็นเสียงหน่อในบางคำ

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงเกิดจากปัจจัยหลายประการทั้งภายในของสังคมลาวครั้งเองและปัจจัยภายนอกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การขาดผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธี คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ จึงไม่ปฏิบัติตามรวมถึงความจำเจซ้ำซากในวิธีและขั้นตอนการปฏิบัติ รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบในลักษณะปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไปมากน้อยแตกต่างกันไปแต่ละชุมชนกล่าวคือ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปทุกอย่างทีเดียวแต่เป็นไปในลักษณะการแทนที่เช่น ในประเพณีการบวชยังคงใช้วงหมอแคนเป็นหลักแต่มีการปรับให้ทันสมัยเป็นแคนประยุกต์ มีกลองชุดหรือเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ เพิ่มขึ้นมา พื้นที่แห่งนี้ห้อมล้อมไปด้วยคนไทยและคนจีนเป็นเพียงการปรับไม่เปลี่ยนไปตามกระแสชุมชนรอบข้าง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงค่อย ๆ เปลี่ยนไปเกือบจะมองเห็นว่าหยุดนิ่ง การที่หลาย ๆ กิจกรรมยังมีสภาพเดิม ๆ หรือใกล้เคียงนั้นเป็นผลมาจากการเข้มแข็งของผู้นำและผู้อาวุโสนำพาปฏิบัติ ยึดมั่นในการรักษารูปแบบ ขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ในการประกอบพิธีรวมถึงมีการฟื้นฟูอนุรักษ์ พิธีกรรมที่กำลังหายไปและที่หายไปแล้วกลับมาได้หลายพิธีตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากการศึกษาพบว่า การปรับตัวของคนในชุมชนไปสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่มีความหลากหลายรูปแบบ ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของลาวครั้งตำบลห้วยด้วน รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพ ผลกระทบที่สำคัญคือบทบาทและแรงงานในการทำมาหากิน เดิมชาวบ้านตำบลห้วยด้วนยึดอาชีพทำนาเป็นรายได้หลักของครอบครัว อาศัยแรงงานจากสมาชิกทุกคนในครอบครัวช่วยกันทำนา เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวใช้แรงซึ่งกันและกันลงแขกเกี่ยวข้าว ดำนา ไถนา ใช้แรงงานสัตว์ ปัจจุบันแรงงานเปลี่ยนไปหันมาใช้เครื่องทุ่นแรงตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น รถไถ รถเกี่ยวข้าว เครื่องปลูกข้าว เครื่องรูดข้าว เป็นต้น เด็กรุ่นใหม่ไม่ยึดอาชีพทำนานิยมทำงานบริษัทหรือโรงงาน ปัจจุบันพบว่าผู้ที่ยังคงมีบทบาทสืบสานการประกอบอาชีพทางการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นพ่อแม่ ซึ่งนอกเหนือจากการทำนาแล้วก็จะปลูกผักเพื่อขาย เย็บผ้า โหลผ้าจักรพระ

และรับจ้างรายวันทั่วไป แรงงานอีกส่วนหนึ่งของครอบครัวก็คือรุ่นลูกมีบทบาทในการทำงานนอกบ้านด้านโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ราชการบ้างบางส่วน ช่วงเย็นหลังกลับจากทำงานนอกบ้านกลุ่มเหล่านี้จะช่วยทำงานบ้านตามพ่อแม่ ส่วนครัวเรือนใดที่เย็บผ้าเมื่อลูกกลับจากทำงาน จะช่วยตัดริมผ้า ซักผ้า หรือใส่ปุ๋ย ตัดผัก เป็นต้น

สำหรับการปรับตัวของผู้คนที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจคือ การหาทางอยู่รอดในการดำรงชีพด้วยการประกอบอาชีพเสริมเช่น เมื่อเสร็จสิ้นการทำนา ชาวบ้านในตำบลห้วยคั่นที่บ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาด รวมถึงหมู่บ้านใกล้เคียง จะปลูกผักขายหรือเย็บผ้า โหล ผ้าจิวพระ เพื่อให้มีรายได้เสริมเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว

2. เวลาในการทำงาน ปัจจุบันการทำงานมีการใช้เทคโนโลยีมาเป็นเครื่องทุ่นแรงเพราะสะดวกและรวดเร็วตั้งแต่เริ่มไถนาหว่านข้าวจนกระทั่งนวดข้าว แรงงานส่วนใหญ่ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาอยู่ในไร่ในนาจนเกือบตลอดทั้งวันเหมือนในอดีตทำให้มีเวลาว่างพอที่จะทำงานอย่างอื่นประเภทอุตสาหกรรมในครัวเรือนเพื่อเสริมรายได้อีกอาชีพหนึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาที่อยู่ร่วมกันดูแลซึ่งกันและทำกิจกรรมร่วมเพิ่มมากขึ้นทำให้มีเวลาพูดคุยสั่งสอนซึ่งก็ถือว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่เด็กรุ่นใหม่สามารถสืบสานเรียนรู้เรื่องราวทางภูมิปัญญาดั้งเดิมต่าง ๆ ได้

3. ทำให้แต่ละครอบครัวมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการประกอบอาชีพเสริมทั้งทางด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม ในครัวเรือนส่งผลให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น เนื่องจากรายได้รายจ่ายภายในครอบครัวมีความสมดุลทางด้านค่าครองชีพ

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นเนื่องจากเด็กรุ่นใหม่เรียนหนังสือ ทำงานนอกบ้านทั้ง โรงงาน บริษัท รับจ้างและราชการ โอกาสที่จะพร้อมหน้าพร้อมตาเช่นในอดีตจึงมีน้อยลง สมาชิกจะอยู่ทำกิจกรรมร่วมกันเฉพาะช่วงเลิกเรียนเลิกงานหรือวันเสาร์-อาทิตย์ เวลาเย็นทุกคนกลับบ้านจึงมีโอกาสพูดคุยรับประทานอาหารเย็นด้วยกัน รวมทั้งมีโอกาสที่จะได้พบปะเพื่อนบ้านเรือนเคียง ดังนั้นช่วงกลางวันจะพบว่าในชุมชนค่อนข้างเงียบเนื่องจากผู้คนที่ทำงานนอกบ้านช่วงเย็นก็จะเริ่มมีผู้คนรดาเพิ่มมากขึ้นสมาชิกในครอบครัวได้พบปะพูดคุยจึงมีน้อยลง ความสัมพันธ์ความผูกพันจึงลดลง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในด้านการร่วมกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ความสัมพันธ์ในส่วนนี้เปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากผู้คนที่หันไปทำงานนอกบ้านหากทำงานเช่น โรงงาน บริษัทและราชการจะต้องรอในช่วงเย็นหรือเลิกงานจึงมีโอกาสมาช่วยงาน บางรายและบางโอกาสที่มีการจัดงานในหมู่บ้านก็จะไม่ไปร่วมเพราะมีภารกิจติดงานที่บ้านเช่น เย็บผ้า (เพียงส่วนน้อย) ในด้านประเพณีวัฒนธรรมเช่น งานบวช งานบุญ งานเลี้ยงผีเจ้านาย รวมถึง

กิจกรรมที่เกี่ยวกับวัด เช่น งานวัด กฐิน ออกพรรษา แห่งทางตรงสงกรานต์ ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านในชุมชนยังให้ความร่วมมือแม้กระทั่งเด็กรุ่นใหม่ก็จะสละเวลาเช่น ทำงานเพื่อมาช่วยงานบุญ ร่วมพิธีเลี้ยงปีศี่เจ้านาย เนื่องจากมีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานแต่ละชนิดทุกคนยังถือว่าเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวที่พึงมีต่อชุมชนส่วนรวม ชาวบ้านส่วนใหญ่กล่าวว่า พวกเขาที่วัดไม่ได้ทำอะไรก็ต้องทำต้องช่วย เป็นที่ทราบดีแล้วว่าลาวครั้งที่ตำบลห้วยด้วนเมื่อถึงวันพระทุกคร้วเรือนจะต้องไปทำบุญ ฟังพระเทศน์และถือศีลที่วัด เนื่องจากยังคงมีความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ปัจจุบันเช่น ที่บ้านทุ่งผักกูด บ้านกงลาด มีการร่วมรณรงค์อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างขึ้นมาตามที่ ได้กล่าวมาแล้วจึงทำให้เด็กเยาวชนรุ่นใหม่เริ่มเห็นความสำคัญและใช้เวลาอยู่ร่วมกิจกรรมของชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ผลกระทบที่มีต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมพบว่าได้รับผลกระทบไม่เท่ากัน ทางด้านสังคมกระทบในด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพียงเล็กน้อยเนื่องจากเป็นสังคมระดับเครือญาติ พบว่าได้รับผลกระทบมากกว่าเห็น ได้ชัดเจนคือทางด้านวัฒนธรรมประเพณี เนื่องจากเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การเลื่อมความนิยมในประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ แต่การแห่งทางตรงสงกรานต์จะได้รับความสนใจมากกว่าเนื่องจากในปัจจุบันมีการเปิดลำโพงแข่งขัน การแข่งวงแคนประยุกต์ การใช้เครื่องเสียง วิทยุรุ่นจึงให้ความสนใจและร่วมกิจกรรมมากเป็นพิเศษหรือการไม่เคร่งครัดต่อประเพณีการบวชซึ่งปัจจุบันนิยมบวช 5-7 วันหรือบวชเพื่อเก็บนทานั้นหาผู้บวชที่จะอยู่วัดเป็นพรยาน้อยมาก

การปรับตัวนั้นพบว่าส่วนใหญ่แต่ละกลุ่มจะมีการปรับตัวต่อผลกระทบในด้านประเพณีวัฒนธรรมกล่าวคือ ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือพิธีการบางอย่างให้มีความเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมและในสภาพสังคมสมัยใหม่โดยชุมชนพยายามอนุรักษ์คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ให้ได้มากที่สุดซึ่งก็สามารถฟื้นคืนกลับมาให้มีความใกล้เคียงกับอดีตมากที่สุด

ด้านสภาพแวดล้อม

1. กรรมสิทธิ์ที่ดิน ชุมชนห้วยด้วน บ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาดเคยถือกรรมสิทธิ์ที่นาเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีการจัดสรรแบ่งมรดกให้พี่น้องลูกหลานที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ผู้รับที่ดินบางรายก็นำไปขาย ไปจำนองคงเหลืออยู่เฉพาะพื้นที่ทำกินและปลูกบ้าน(ส่วนน้อยที่ขาย)พื้นที่ส่วนหนึ่งที่มีการขายก็จะมีบรรดาผู้ค้านอกพื้นที่เข้ามาซื้อเพื่อทำโรงงานเช่น โรงสีข้าว โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินก็มีส่วนทำให้สัมพันธ์ฉันท์เครือญาติขาดหายกันไปเนื่องจากรุ่นพ่อแม่ยังมีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องที่แนบแน่นแบ่งกันอยู่แบ่งกันทำกินจึงไม่มีการจัดสรรแบ่งเขตแดนอย่างชัดเจนตกทอดสู่ลูกหลานจึงมีการ ได้เพียงความเป็นเจ้าของ

ซึ่งมีหลายครัวเรือน

2. พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อยลง เนื่องจากที่ดินส่วนหนึ่งแบ่งขายให้กับโรงงานทำให้บางครอบครัวเหลือที่ทำกินน้อย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วลาวครั้งนิยมสร้างบ้านอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านสำหรับอยู่อาศัย ส่วนที่นาหรือที่สำหรับประกอบอาชีพเช่นที่นานิยมสร้างแยกไว้อีกที่หนึ่ง มีเพียงส่วนน้อยที่มีที่นาอยู่บริเวณบ้าน

ปัจจุบันสังคมลาวครั้งที่ตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงมีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น อันเป็นผลเชื่อมโยงมาจากระบบเศรษฐกิจด้วยความเจริญ การสื่อสาร การเดินทาง ไปมาสะดวกจึงมีโอกาสที่จะติดต่อกับคนนอกมากขึ้น ประกอบกับการแพร่กระจายของเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการรับเอาความเจริญด้านต่างๆเข้ามาชุมชนก็ใช่ว่าจะมีแต่ผลกระทบในเรื่องไม่ดีทั้งหมด ขณะเดียวกันก็สามารถเพิ่มหรือลดเซยบางสิ่งบางอย่างที่สูญหายไปได้เช่นกัน

4. การปรับเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมการนับถือผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง

เมื่อทำการพิจารณาในเรื่องนี้เป็นการวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและปฏิบัติการที่เกิดขึ้นของพิธีกรรมเกี่ยวกับผีเจ้านายและผีเทวดาซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ระดับต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การปรับเปลี่ยนด้านบทบาทและความสำคัญทางความเชื่อของผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่าย
 - 1.1 บทบาทในระดับปัจเจกบุคคล
 - 1.2 บทบาทในระดับชุมชน
2. การปรับเปลี่ยนด้านองค์ประกอบ
 - 2.1 ด้านการเช่นสรวงบูชา
 - 2.2 ด้านวัสดุอุปกรณ์
3. การปรับเปลี่ยนด้านคติความเชื่อ

บทบาทและความสำคัญทางความเชื่อของผีบรรพบุรุษฝ่ายเจ้านาย ความรู้สึกของชาวบ้านภายใต้ระบบความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีอยู่ในหมู่บ้านลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง ชาวบ้านต่างเชื่อว่าผีเจ้านายเป็นใหญ่เหนือความเชื่อและสิ่งนับถืออื่น ๆ ในชุมชนมีฐานะเป็นผีที่มีอำนาจและมีสิทธิเหนือผีอื่น ในหมู่บ้าน ในฐานะบรรพบุรุษและวีรบุรุษที่ปกปักษ์รักษาบ้านเมืองผู้คนสืบเนื่องมาตามตำนานเรื่องเล่าอีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องลาวครั้ง มีบทบาทเป็นเจ้าของหมู่บ้านพิทักษ์รักษาคุ้มครองชุมชนดังนั้นเมื่อลูกบ้านจะจัดงานใด ๆ ต้องบอกกล่าวตั้งเครื่องเช่น ไหว้ให้ก่อนเสมอ ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนให้

เห็นได้จากการแสดงออกทางประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีเลี้ยงปี การแต่งงาน การบวช เป็นต้น ตลอดจนให้ความไว้วางใจเชื่อใจมอบความเคารพยำเกรงของพวกเขาที่มีต่อบรรพบุรุษและวีรบุรุษ เป็นการตอบแทนในฐานะลูกหลานของเจ้านาย

บทบาทความสำคัญของการนับถือผีบรรพบุรุษฝ่ายเทวดา ซึ่งถือว่าเป็นระดับปัจเจกชน เป็นกลุ่มเล็กเมื่อเทียบกับผีเจ้านาย ฝ่ายผีเทวดานั้นค่อนข้างมีความชัดเจนถึงลำดับการให้ความสำคัญว่ามีความสำคัญน้อยกว่าผีเจ้านาย กล่าวคือ การประกอบพิธีเลี้ยงผีถือว่ามีความสำคัญของทั้งสองฝ่ายในการปฏิบัติจะต้องให้ฝ่ายผีเจ้านายประกอบพิธีเลี้ยงปีก่อนแม่เจ้าเรือนจึงจะกำหนดวันที่จะเลี้ยงผีเทวดาได้ เนื่องจากเชื่อว่าผีเจ้านายเป็นผีใหญ่กว่าคุ้มครองคนทั้งหมดในบ้าน มีสิทธิในการควบคุมผีเทวดาอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของความเชื่อหรือการนับถือผีของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง ในที่นี้หมายถึงการปรับตัวทางความเชื่อในผีเจ้านายและผีเทวดาซึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยมองจากการแสดงออกทางประเพณีและการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เนื่องจากมนุษย์จะแสดงออกให้เห็นซึ่งความเชื่อ โดยดูได้จากพิธีกรรม ดังที่ ปราณี วงศ์เทศ (2530, หน้า 241-242) กล่าวว่าไว้ว่าการที่มนุษย์ทั้งหลายสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา มนุษย์เหล่านั้นก็ย่อมจะต้องมีวัตถุประสงค์และมีความหมายตามความเข้าใจอันเกิดจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาของตนนั่นเอง บทบาทที่แสดงออกทางความเชื่อของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงที่มีต่อการนับถือผีบรรพบุรุษทั้งสองประเภท มีดังนี้

1. ระดับปัจเจกชน

1.1 การเจ็บป่วย ในอดีตการเมื่อเกิดการเจ็บป่วยชาวบ้านนิยมรักษากับหมอพื้นบ้าน เพื่อกินยาต้ม ยาทาและการพึ่งพาความเชื่อที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่น การเข้าทรงกับร่างทรงผีเจ้านาย ซึ่งเชื่อว่าผีเจ้านายจะบอกสาเหตุหรืออธิบายสาเหตุของอาการเจ็บป่วยและชี้ทางแก้ไขเพื่อจะได้หายจากอาการนั้น โดยสาเหตุที่เกิดการเจ็บป่วยมักจะเกิดการกระทำของผีต่าง ๆ เช่นผีไร่ ผีนา ผีปู่ย่าตายายที่เสียชีวิตไปแล้ว แล้วจึงบอกวิธีการแก้เช่นให้จัดอาหาร ไปเลี้ยงที่นาหรือไร่หรือต้องทำพิธีเช่นไหว้ขอขมาผีปู่ย่าตายายจึงจะหาย การทำพิธีแต่งแก้สะเดาะเคราะห์และสิ่งที่ไม่ได้นั้นก็คือการบะ (บน) บอกกล่าวผีเจ้านาย เมื่อหายจากอาการเจ็บป่วยแล้วจึงให้กว่นทำหน้าที่บอกกล่าวถวายเครื่องเช่นไหว้ตามที่ได้นักปากรับค่าไว้

สำหรับการบะบอกกล่าวเรื่องจากเจ็บป่วยของฝ่ายที่นับถือผีเทวดาเพื่อให้หายนั้นไม่ปรากฏว่าลูกหลานหรือญาติผู้ตายทำพิธีบนบานบอกกล่าวผีบรรพบุรุษฝ่ายเทวดาจะพบเฉพาะแต่กรณีที่ถูกผีทำ นั่นก็คือการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดจากการทำผิดกฎข้อห้ามละเมิดแบบแผนแสดงถึง

ความไม่เคารพสิทธิมนุษยชนจึงถูกตีทำโทษ พ่อแม่หรือผู้ทำผิดต้องมาทำพิธีเช่นไหว้ขอขมาก่อนแล้ว ความผิดนั้น ๆ ก็จะค่อยหายไปทำให้หายจากอาการเจ็บป่วยได้ (หม่อม โปธิ์ด้วง. สัมภาษณ์.

12 กันยายน 2554)

ปัจจุบันการเจ็บไข้ได้ป่วยแม้ว่าชาวบ้านจะนิยมพึ่งพาสถานพยาบาลของรัฐ สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลแต่ก็ยังพบว่าอาการในบางรายก็ไม่หายขาดจากอาการเจ็บป่วยได้แพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้ความกระจ่างถึงสาเหตุของอาการ ได้จึงหันมาพึ่งการรักษาตามความเชื่อ เช่น นางปราณี แซ่จิว อายุ 76 ปี ปกตินางเป็นคนแข็งแรงไม่ค่อยได้เข้าโรงพยาบาล อยู่มาวันหนึ่งเกิดอาการตัวร้อนหนาวสั่นรักษาที่สถานพยาบาลก็ไม่หายญาติจึงให้ร่างทรงผีเจ้านายทำพิธีเพื่อสอบถามอาการ ร่างทรงบอกว่าสาเหตุที่เกิดอาการเจ็บป่วยนั้นมาจากการที่ถูกสาวของนางอยู่กินกับชายหนุ่มแล้วไม่ได้ทำพิธีบอกกล่าวผีเจ้านายอีกทั้งยังถูกผีบรรพบุรุษทำโทษที่ไม่ได้ทำพิธีเช่นไหว้ รวมถึงการคิดสินบนไว้กับผีเจ้านายจึงทำโทษ พี่สาวนางจึงได้ทำพิธีขอมาจัดของไปเช่นไหว้จึงทำให้อาการของนางปราณี แซ่จิว ทุเลาลง ต่อมานางไม่สบายอีกญาตินำไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลซึ่งอาการขณะนั้นญาติเชื่อว่านางปราณีคงเสียชีวิต จึงได้บนบานร้องขอต่อผีเจ้านายอีก จึงทำให้นางปราณียังคงมีชีวิตอยู่แม้ว่าจะไม่สามารถออกจากโรงพยาบาลได้และเสียชีวิตในเวลาต่อมา (ในกรณีการรักษาไม่หายและตายลง ชาวบ้านญาติพี่น้องยอมรับโดยเชื่อว่าเป็นเรื่องของบุญกรรมของแต่ละคน)

เช่นเดียวกับกรณีนางแสงเทียน เกียรติเสรี อายุ 66 ปี ถูกโม้สำหรับโม้หินหล่นทับบริเวณหลังเท้าทำให้เกิดอาการบวมรักษาโรงพยาบาลของรัฐเป็นระยะเวลา 2 เดือน ไม่หายนางจึงจะบอกกล่าวไว้กับผีเจ้านายเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยในครั้งนี้ด้วยนางสังเกตว่าต่อมาอาการบวมเจ็บเท้าค่อย ๆ หายไปในที่สุดนางจึงเดินได้ตามปกตินางเชื่ออย่างสนิทใจว่าผีเจ้านายรักษานางจนหาย ต่อจากนั้นจึงได้ไปทำพิธีถวายเครื่องเช่นไหว้ตามที่ได้บไว้

1.2 กรณีที่มีของหาย ทั้งอดีตและปัจจุบันเมื่อมีของหายชาวบ้านจะบอกกล่าวผีเจ้านายด้วยวิธี “จ่อม”หรือการบอกกล่าวด้วยตนเองที่บ้านด้วยการจุดธูป 11 ดอก หันหน้ายกมือไหว้ไปยังทิศที่หอบผีเจ้านายตั้งแล้วขอตามที่ตนคิด การบะวิธีดังกล่าวหากสำเร็จจะต้องให้กวนเป็นผู้ทำพิธีแก้บะหรือแก้บนให้จึงจะถือว่าขาดกัน ส่วนอีกวิธีหนึ่งให้กวนหวิดเกล้าบะที่บริเวณหอบผีเจ้านายหรือการเข้าทรงผีเจ้านาย นับเป็นที่พึงทางจิตใจได้ดีทางอีกทางหนึ่งเช่นกัน นายบุตร พุ่มพะยอมเล่าว่า ครั้งหนึ่งหมาที่เลี้ยงไว้ได้หายไปจากบ้านเป็น 3 วัน ออกติดตามทุกวันแต่ไม่พบ วันรุ่งขึ้นจึงจุดธูป 11 ดอก บะบอกกล่าวกับเจ้านายขอให้สุนัขกลับมาบ้านภายใน 1-2 วันด้วย หลังจากการบะวันรุ่งขึ้นสุนัขวิ่งกลับมาบ้าน หลังจากนั้นจึงให้กวนหวิดเกล้าแก้บะตามที่ได้บะไว้

อีกรายหนึ่งกรณีนางสาวส้มเช่า บุตรพันธุ์ ขณะรอดเพื่อไปทำงานตอนเช้าได้ทำ
กระเป๋าสตางค์หล่นหายเพื่อนร่วมงานได้ช่วยกันค้นหาปรากฏไม่พบนางจึงบะบอกกล่าวไว้กับผี
เจ้านายขอให้พบกระเป๋าสตางค์ไว้ ๆ ต่อมาขณะทำงานมีหลานโทรศัพท์ไปหาว่าได้พบกระเป๋าส
ตางค์แล้วกลับจากทำงานนางจึงให้กวนหวิดเหล้าบอกกล่าวแล้วเช่นไหว้ด้วยสิ่งของที่บะไว้

กรณีดังกล่าวมาแล้วได้ส่งเสริมให้ผีเจ้านายมีความขลังศักดิ์สิทธิ์เพิ่มความศรัทธา
แก่ผู้นับถือ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาคความเดือนร้อนของชาวบ้านให้ผ่อนคลายจากความทุกข์ได้

1.3 การสอบเข้าทำงานหรือการสอบเข้าศึกษา เป็นการบะที่มีมาตั้งแต่อดีตจน
ปัจจุบันนิยมบะให้เจ้านายช่วยลูกหลานสอบเข้าทำงานหรือศึกษาต่อได้ เช่น กรณีนางยุพิน คำร้อย
แสน ได้ให้กวนหวิดเหล้าบอกกล่าวเจ้านายเพื่อช่วยคลจัดจิตใจช่วยเหลือลูกของนางที่จะทำ
การสอบเข้ารับราชการ ภายหลังลูกชายของนางสอบเข้ารับราชการได้ นางจึงได้ให้กวนหวิดเหล้า
ทำพิธีบอกกล่าวและจัดเครื่องเช่นไหว้ เครื่องคาย และสิ่งของที่บะไว้คือหนังสือกลางแปลงมาแก้บะ
ให้เจ้านายในวันเลี้ยงปีผีเจ้านาย เป็นการขอคุณที่ให้ความช่วยเหลือครอบครัวตน

1.4 การขายที่ การบะประเภทนี้เจ้าของนิยมนำมาหา กวนเพื่อให้กวนเป็นผู้บะบอกกล่าวไว้
ซึ่งถือว่าเป็นการบะของใหญ่การตกไปรับคำกับเจ้านายไว้มักเป็น หมอลำซิ่ง หนังสือสูง หนังสือ
กลางแปลง ลีเก และนิยมนที่จะบอกกล่าวไว้ว่าหากสำเร็จแล้วจะมาแก้ให้เจ้านายในช่วงระยะเวลาที่
ประกอบพิธีเลี้ยงปีผีเจ้านาย ในช่วงดังกล่าวบริเวณหอเจ้านายจึงสนุกสนานด้วยความบันเทิง
หลากหลายชนิดบางหอใช้เวลาแก้บะด้วยเครื่องเช่นดังกล่าวประมาณ 1 อาทิตย์จึงจะหมด

1.5 การซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ใหม่ การซื้อรถใหม่ถือว่ามีมีความสำคัญต่อ
ผู้ซื้ออย่างมาก บางรายมีความกังวลทุกขใจ นิยมนำรถที่ซื้อมาใหม่มาที่หอเจ้านายเพื่อให้กวนทำพิธีหวิด
เหล้าบอกกล่าวให้ช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาลูกหลานที่ขับรถคนนั้น ๆ ให้แคล้วคลาดปลอดภัย เช่น
นางโสภา ดิงดา ได้ซื้อรถมอเตอร์ไซด์เพื่อให้ลูกสาวได้ขับไปทำงานในตัวเมือง เมื่อนำรถเข้ามาใน
หมู่บ้านนางจึงพารถไปที่หอเจ้านายเพื่อให้กวนทำพิธี นางกล่าวว่ารู้สึกสบายใจที่ได้บอกกล่าวให้
เจ้านายได้รับรู้รับทราบว่าลูกหลานซื้อรถใหม่ท่านจะช่วยให้ช่วยคุ้มครอง กรณีเดียวกันหากเป็นการซื้อ
รถยนต์เจ้าของก็จะนำรถยนต์มาให้ร่างทรงเจ้านายทำพิธีเจิมป้ายและหน้ารถในวันที่มีพิธีเลี้ยงปีผี
เจ้านายอีกครั้งหนึ่ง

1.6 การเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก องค์การบริหารท้องถิ่น
ทุกครั้งที่มีการรับเลือกตั้ง พบว่าผู้เข้ารับการสมัครจะมาที่บริเวณหอเจ้านายพร้อมกับให้กวนทำพิธี
หวิดเหล้าเพื่อให้ช่วยชนะการเลือกตั้ง ดังนั้นความเจริญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของแต่ละหอ
พบว่าส่วนหนึ่งเมื่อผู้สมัครชนะการเลือกตั้งก็จะแก้บะตามที่ได้บอกกล่าวไว้ เช่น สร้างโรงเรียน

สำหรับเป็นที่พักของผู้เข้าร่วมพิธี สร้างห้องน้ำ สร้างป้ายชื่อหอ ตลอดจนโต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์เครื่องครัว

ความเชื่อที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะความศรัทธาของคนในหมู่บ้านบางยังมีคนนอกหมู่บ้านที่ศรัทธาและนับถือก็มาขอในเรื่องต่าง ๆ เช่นกัน นอกจากนี้ความเชื่อในเรื่องดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการเป็นที่พึ่งที่มีการพัฒนาไปตามสถานการณ์ทางสังคม ด้วยความศรัทธาในความคิดผู้คนในชุมชนยึดมั่นเชื่อถือจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ความเชื่อดังกล่าวเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป

1.7 การแต่งงาน (งานดอง) การแต่งงานของหนุ่มสาวลาวครั้งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากหนุ่มสาวต่างก็มีผีที่ตนเองนับถือ ดังนั้นทั้งผู้ที่นับถือผีเจ้านายและผีเทวดาต่างก็มีกฎข้อห้ามและระเบียบพึงปฏิบัติ ก่อนประกอบพิธีแต่งงานพ่อแม่จะต้องทำพิธีแปงผีบอกกล่าวชื่อที่ชื่อเล่าต่อผีบรรพบุรุษของแต่ละฝ่ายก่อนเสมอ ซึ่งจะต้องทำพิธีก่อนที่จะจัดงานก่อนเสมอมีฉะนั้นการที่ฝ่ายชายเข้าบ้านฝ่ายหญิง ถูกเนื้อต้องตัวจะถือว่าเป็นการทำผิดผีบ้านผีเรือนต้องจัดพิธีเสียผีก่อนและในวันจัดงานจริง ๆ กวนจำจะต้องยำหมู พล่าหมู หวดเหล้าเพื่อบอกกล่าวผีเจ้านายอีกครั้งหนึ่งจากที่กล่าวมาพบว่าบทบาทและความสำคัญของการนับถือผีบรรพบุรุษทั้งสองประเภทนั้นมีในสถานการณ์ที่ต่าง ๆ อันถือว่าเป็นความเชื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจของปัจเจกบุคคลโดยชื่อเท็จจริงแล้วความเชื่อดังกล่าวก็ได้ตอบสนองหรือทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จทุกกรณี เช่น ผู้ป่วยที่มาพึ่งเจ้านายญาติพี่น้องได้มาขออะไ้วให้หายจากอาการบางรายก็เสียชีวิตไม่เป็นไปตามคำร้องขอของร่างทรงเจ้านายของที่สูญหายอาจไม่ได้คืนหรือการสอบเข้าทำงานเรียนต่อไม่ได้การสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้นำชุมชนอาจไม่ประสบความสำเร็จ ไม่ได้เป็นไปตามคำร้องขอก็มี ชาวบ้านจะยอมรับโดยเชื่อในเรื่องของบุญกรรมหรือมองตามสภาพความเป็นจริง การที่ความเชื่อดำรงอยู่ได้ท่ามกลางสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยได้นั้นก็ด้วยบทบาทที่มีการตอบสนองบางกรณีไปสู่ความสำเร็จสิ่งนี้ได้ส่งเสริมพลังศรัทธาอันจะก่อให้เกิดกำลังใจแก่บุคคลนอกเหนือจากพลังใจที่เกิดจากแรงศรัทธาในความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ

2. ระดับชุมชน

ความเชื่อเรื่องผีเจ้านายจัดว่าเป็นการแสดงออกของผู้คนในชุมชนในลักษณะร่วมกันและถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเนื่องจากการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษและคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจในการบริจาคทรัพย์เงินทองจัดเตรียมและเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมด้วยความเต็มใจถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่มีต่อชุมชน สามารถวิเคราะห์ได้จากประเพณีที่สำคัญในรอบปี เช่น ประเพณีแห่ทางธง (สงกรานต์) ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษาประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีสารทไทยและประเพณีกฐิน ฯลฯ ประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น พิธีเลี้ยงผีเจ้านาย

บุญกลางบ้าน ต่อชะตาบ้าน สะเดาะเคราะห์แต่งแก้ เป็นต้น

2.1 หน้าที่โดยตรง

2.1.1 รับรองสถานภาพใหม่ของบุคคล เกี่ยวข้องอยู่ในประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ดังนี้

2.1.1.1 ประเพณีการเกิด เมื่อมีเด็กคลอดใหม่ทั้งฝ่ายที่นับถือผีเจ้านานและผีเทวดาพ่อแม่ต้องไปที่หอผีเจ้านายหรือที่หิ้งเทวดาประจำคองของพ่อแม่เพื่อให้กวนและแม่เจ้าเรือนทำพิธีนำเด็กขึ้นผีหรือเข้าเป็นลูกหลานของผีบรรพบุรุษที่พ่อแม่นับถือเชื่อว่าจะได้รับความคุ้มครองขณะเดียวกันก็ต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ในกฎ ข้อห้ามของการนับถือผีนั้น ๆ ด้วย

2.1.1.2 ประเพณีการบวช โดยก่อนจะทำพิธีบวชพ่อแม่จะต้องให้กวนทำพิธีหวัดเกล้าเพื่อบอกกล่าวอนุญาติผีเจ้านายจัดงาน เชื่อว่าเสมือนเป็นการบอกกล่าวให้ผู้ใหญ่ในบ้านหรือผู้ปกครองบ้านเมืองได้รับรู้รับทราบถึงเรื่องดังกล่าวเพื่อท่านจะได้คุ้มครอง (โรย ปีมณี, สัมภาษณ์. 12 กันยายน 2554) ต่อจากนั้น ในวันพิธีแห่นาคเมื่อ ขบวนแห่แห่รอบหมู่บ้าน เช่นที่บ้านทุ่งผักกูด บ้านกงลาด บ้านดอนรวก บ้านเล่าเต่า รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียงจะต้องนำเจ้านาคเข้าไปกราบลาผีเจ้านายที่บริเวณหอโดยกวนจัดเตรียมรูป เทียน พาสมมา หวดเกล้าทำหน้าที่สื่อกลางในการบอกกล่าวให้เจ้านายได้รับทราบว่าลูกหลานมาลาบวชให้ช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาด้วย ซึ่งได้ปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อกันมาขณะเดียวกันหากผู้บวชมีครอบครัวแล้วเมื่อลาสิกขาออกมาจะต้องทำพิธีแปลงผีก่อนที่จะเข้ามาอยู่กับภรรยา การบอกกล่าวเจ้านายโดยผ่านทางพิธีกรรมจึงถือเป็นการเน้นย้ำในการรับรองสถานภาพและบทบาทใหม่ของบุคคลโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธาในผีเจ้านายเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริมความศรัทธาให้พิธีกรรมเป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้นไป

2.1.1.3 การแต่งงาน (งานคอง) ก่อนประกอบพิธีแต่งงานพ่อแม่จะต้องทำพิธีบอกกล่าวต่อผีบรรพบุรุษของแต่ละฝ่ายก่อนเสมอ พิธีดังกล่าวยังบ่งชี้ให้เห็นถึงระบบความผูกพันฉันท์เครือญาติอันเป็นพื้นฐานโครงสร้างสังคม โดยเป็นการรวมญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่มาช่วยงานและร่วมแสดงความดีใจ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มขอจำนวนสมาชิกทั้งสองฝ่าย โดยมีผีเจ้านายและผีเทวดาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว สิ่งเหล่านี้ยังถือได้ว่าเป็นอีกโอกาสหนึ่งที่ช่วยกระชับมิตรสานความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้านให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

2.1.2 รับรองความศรัทธาของพิธีกรรม จะปรากฏอยู่ในประเพณีที่เกี่ยวกับงานบุญต่าง ๆ โดยก่อนจัดงานกวนเจ้าจะต้องทำหน้าที่หวัดเกล้า ขึ้นหมาก ขึ้นพลู เพื่อประกอบพิธีคอบหอ บอกกล่าวให้ผีเจ้านายทราบก่อนเสมอ ประเพณีเหล่านี้ได้แก่ งานบุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญกลางบ้านต่อชะตาแต่งแก้ บุญสารท(นำข้าวเม่า ข้าวหลาม ขึ้นหอ) รวมถึงการค่านับหอทุกวันพระ 15 ค่ำและวันพระสิ้นเดือน ประเพณีเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นงานสำคัญประจำปีของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นโอกาสที่คนในหมู่บ้านทุกระดับสถานภาพได้พบปะสังสรรค์และร่วมมือให้ความช่วยเหลือ

ในการจัดงาน การบอกกล่าวผีเจ้านายเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงสถานภาพความสำคัญของผีเจ้านายที่ชาวบ้านยกย่องเคารพ โดยเฉพาะในพิธีสงกรานต์ผู้คนจะบอกกล่าวผีเจ้านายให้มาพบปะลูกหลาน และขอให้ลูกหลานเล่นน้ำสงกรานต์หากมีการถูกเนื้อต้องตัวก็อย่าได้ถือโทษผิดผี ส่วนบุญเข้าพรรษาเป็นการบอกกล่าวให้ผีเจ้านายได้รับรู้รับทราบว่าในช่วงเทศกาลเข้าพรรษานั้นคนจะไม่ได้มาค้ำบหรือขึ้นหมากขึ้นพลูจึงมาขอคอบหอไว้ก่อนไม่มีการประกอบพิธีกรรมใดๆ ในช่วงดังกล่าว ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะพบว่าล้วนแล้วแต่เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเคารพนับถือไม่ประกอบกิจกรรมใด ๆ ที่อาจมองว่าเป็นการข้ามหน้าข้ามตาผีเจ้านาย เช่นเดียวกับพิธีบุญกลางบ้าน ปีได้ไล่เสนียดชั่วร้ายออกจากหมู่บ้านในพิธีร่างทรงผีเจ้านายจะต้องทำพิธีขอขมาบอกกล่าวผีเจ้านายที่หอเจ้านายก่อนเสมอก่อนที่จะมาประกอบพิธีแล้วจึงมาเข้าทรงพบปะให้ชาวบ้านซักถามเกี่ยวกับความเป็นอยู่และเรื่องราวอื่น ๆ โดยผ่านร่างทรงผีเจ้านาย จึงถือว่าผีเจ้านายมีส่วนช่วยในการคลี่คลายปัญหาหรือขจัดข้อสงสัยในเรื่องราวที่อยู่เหนือจากการควบคุมของมนุษย์ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของพวกเขาได้ โดยมีความเชื่อว่าผีเจ้านายจะสามารถขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากหมู่บ้านทำให้สถานะความทุกข์ร้อนเดือดร้อนกลับคืนสู่สภาวะปกติดั้งเดิมได้ การบอกกล่าวก่อนทำพิธีจึงมีบทบาทเป็นเสมือนเครื่องช่วยรับรองความศักดิ์สิทธิ์อื่นจะช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นให้คนในหมู่บ้านได้คลายกังวลได้

2.1.3 สนับสนุนการทำเกษตรและความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจและการดำรงชีพของคนในชุมชน โดยสะท้อนให้เห็นได้จากในพิธีเลี้ยงผีผีเจ้านาย ชาวบ้านจะร้องขอบอกกล่าวตัวแทนผีเจ้านายขณะเข้าทรงให้ฝนฟ้าตกถูกต้องฤดูกาลจะได้ทำนาได้อย่างอุดมสมบูรณ์ไม่ลำบากเรื่องน้ำ รวมถึงร้องขอให้ช่วยในเรื่องปริมาณข้าวรวมถึงราคาข้าวด้วย ชาวบ้านคาดหวังว่าผีเจ้านายจะช่วยดูแลคุ้มครองรักษาข้าวในนาให้ได้ผลผลิตมากเพียงพอให้มีน้ำในการทำนาให้ทำนาด้วยความราบรื่น นับว่าเป็นการช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพทำนาซึ่งในชุมชนลาวครั้งยังคงประกอบอาชีพนี้อยู่หลายครัวเรือน

การแสดงออกทางความเชื่อในการปฏิบัติทางพิธีกรรมเกิดจากการสั่งสมสืบต่อกันมาจากสังคมในครั้งบุพกาลซึ่งยังคงผูกพันอยู่กับโลกทัศน์ของผู้คน ผู้วิจัยเห็นการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวลาวครั้งในตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงที่ยังคงยึดเหนี่ยวอยู่กับผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายด้วยการปรับเปลี่ยนผสมผสานเข้ากับความรู้ใหม่ ๆ ในสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน จึงทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงมีการส่งต่อสืบทอดมาจนปัจจุบัน จึงไม่แปลกใจที่พบการบอกกล่าว ร้องขอ เช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายควบคู่ไปกับความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

โดยสรุปแล้วการวิเคราะห์พิธีกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา ท่ามกลางความเจริญเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตรวมถึงความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์ ปัจจุบันการเข้าร่วมพิธีกรรมทางความเชื่อยังคงมีลักษณะเช่นเดิม จากการศึกษาพบว่าบทบาทหน้าที่โดยตรงของผีเจ้านายที่แสดงออกทางความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงยังคงมีความเหนียวแน่นไม่เปลี่ยนแปลงมีเพียงปรับเปลี่ยนหรือแทนที่เท่านั้น ส่วนการปรับลดพบว่ามีน้อยมากเนื่องจากชาวบ้านมียังมีความเกรงกลัวต่ออิทธิฤทธิ์การลงโทษของผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายหากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไป

ดังนั้น ประเพณีหรือพิธีกรรมของชุมชนลาวครั้งที่ตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงในเรื่องที่กล่าวมายังสามารถรวมคนทั้งหมู่บ้านให้มาอยู่ในที่เดียวกันได้ทุกระดับชั้นทั้งที่มีฐานะและผู้ที่ยากจนขัดสนทุกคนที่เข้าร่วมพิธีต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพึ่งพาร้องขอผีเจ้านายในสิ่งที่ตนคาดหวัง ขณะเดียวกันก็ให้คุณให้โทษอย่างเท่าเทียมเช่นกันจึงเท่ากับเป็นการจัดปัญหาลดช่องว่างระหว่างสถานภาพของบุคคลและให้ความรู้สึกของความเป็นเครือญาติเป็นพวกเดียวกัน โดยมีผีเจ้านายเป็นจุดศูนย์กลาง

2.2 หน้าผีแฝง

2.2.1 ความคลุมสัจคม

นอกจากสถาบันการปกครองแล้วศาสนาและความเชื่อก็เป็นสถาบันที่มีส่วนในการควบคุมความประพฤติผู้คนความเกรงกลัวการถูกลงโทษจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ในกรณีที่ประพฤติผิดจากระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมความเชื่อในสถาบันปู่ตาของชาวอีสานก็เช่นกัน ทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของชาวบ้านไม่ให้ออกนอกกริดนกรอยโดยอาศัยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าปู่อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมอย่างแท้จริง (ชวัช ปุณ โนนทก. 2530, หน้า 382) ดังนั้นความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษฝ่ายเจ้านายและผีเทวดาของชาวลาวครั้งมีลักษณะเช่นเดียวกับผีปู่ตาของภาคอีสานมีหน้าที่ในการควบคุมความประพฤติของลูกฟั้งกันเทียนและลงโทษเมื่อกระทำผิดจารีตประเพณี นอกจากนี้ยังเชื่อว่าผีบรรพบุรุษฝ่ายเจ้านายของลาวครั้งเป็นผู้ดำเนินการอพยพปกครองบ้านเมืองจึงย่อมมีหน้าที่ในการควบคุมลงโทษสังคมเช่นกัน การที่บริเวณหอเจ้านายยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ร่มรื่นของพันธุ์ไม้ต่าง ๆ นั้นก็มีผลมาจากความกลัว ดังนั้นหากจำเป็นที่จะต้องตัดต้นไม้หรือใช้พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของบริเวณหอเจ้านายจะต้องทำพิธีทรงผีเจ้านายมาขออนุญาตก่อนเสมอเพราะกลัวถูกลงโทษ กวนท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่าเคยมีชาวบ้านสร้างสวนลำเข้ามาในที่บริเวณพื้นที่ของหอเจ้านายและต่อมาก็แสดงสิทธิว่าตนเองเป็นเจ้าของพื้นที่บริเวณนั้นจึงนำไปสู่อุบัติเหตุถึงขีดแย้งภายในชุมชนสุดท้ายที่บริเวณนั้นจึงกลายเป็นของชาวสวน

ผู้นั้นไป ต่อมาชาวสวนคนดังกล่าวก็เกิดเจ็บป่วยต้องขายที่บางส่วนเพื่อใช้เป็นค่ารักษาตัวเอง ชาวบ้านจึงรำลึกว่าถูกผีเจ้านายลงโทษ (หวน บูมี้, สัมภาษณ์. 12 กันยายน 2554) จึงกล่าวได้ว่าผีเจ้านายเปรียบเสมือนตัวทกฏหมายที่ให้ผู้คนที่ได้ตระหนักถึงและมีความเคารพเกรงกลัวควบคุมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

ปัจจุบันการพัฒนาในด้านความเจริญต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อระบบความเชื่อของผู้คน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่เกิดโตมาพร้อมกับการศึกษาและสัมผัสกับความเจริญจากโลกภายนอก จึงมีส่วนในการเบี่ยงเบนความสนใจ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษฝ่ายเทวดาซึ่งมีบทบาทต่อการควบคุมความประพฤติของหนุ่มสาวในการประพฤติผิดจารีตประเพณีเช่นกัน ปัจจุบันได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่อย่างมากเนื่องจากพ่อแม่จะเป็นผู้ไปประกอบพิธีกรรมแทนด้วยตัวเองมากกว่าลูกหลานรู้เพียงว่าเป็นการผิดผีต้องทำพิธีเสียผีเท่านั้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแทบจะไม่อยู่ในความคิดคำนึงของพวกเขามากนัก จากที่กล่าวมาผู้วิจัยได้เข้าร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับผีเทวดา 2-3 ปี เข้ากันพบว่าผีเฉพาะผู้อาวุโสกลุ่มเดิม ๆ ที่เข้าร่วมพิธีจึงวิเคราะห์สถานการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับการนับถือผีเทวดาได้ว่าเด็กรุ่นใหม่อาจเป็นกลุ่มที่ทำลายจารีตศีลธรรมอันดีงามของสังคมลาวครั้งต่ำเลห่วยคว้นและพื้นที่ใกล้เคียง การใช้อิทธิฤทธิ์ของผีเทวดามาเป็นกัณฑ์ควบคุมอาจมีความขัดแย้งไม่พอที่จะให้เด็กรุ่นใหม่เกิดความเกรงกลัวได้

แต่ถึงกระนั้นก็ไม่อาจนำมาเป็นข้อสรุปทำนายอนาคตได้ว่าบทบาทความเชื่อต่อผีเจ้านายและผีเทวดาจะหมดความหมายไปจากสังคมลาวครั้งอย่างแท้จริงเนื่องจากยังคงเป็นสาเหตุให้ผู้คนที่เกิดความทุกข์ความเจ็บป่วยในการทำผิด ขณะเดียวกันความเชื่อดังกล่าวก็ยังคงอยู่ในจิตสำนึกของคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นเก่าหรืออยู่ในวัยกลางคนขึ้นไปที่ยังคงยึดมั่นผูกพันต่อความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษดั้งเดิมอย่างแท้จริง

2.2.2 สร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างคนในชุมชน จากความเป็นมาของกลุ่มลาวครั้งเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่มีวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมเป็นแบบฉบับของตัวเองและเป็นกลุ่มที่ถูกห้อมล้อมด้วยกลุ่มคนจีนและคนไทย การมีผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมของกลุ่ม การร่วมพิธีกรรมเลี้ยงผีด้วยกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดทำสิ่งของเครื่องเช่น ไหว้ต่าง ๆ รับประทานอาหารร่วมกันในพิธีเลี้ยงผีพูดคุยถามสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างกลุ่มเครือญาติ โดยเฉพาะการสร้างเครือญาติกับผีเจ้านายด้วยการเรียกผีเจ้านายว่า “พ่อเฒ่าแม่เฒ่า หรือปู่เสี่ยว่าเสื่อ” “เจ้าพ่อเจ้านาย” และเรียกตัวเองว่า “ลูกฝั่งกันเทียนหรือลูกหลาน” แสดงความเป็นเครือญาติอย่างชัดเจน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางความเชื่อและกิจกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความแนบแน่นความสัมพันธ์

ทางเครือญาติภายใต้สถานการณ์เดียวกันในชุมชน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยสำนึกความผูกพันที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน

2.2.3 เกิดการปลุกฝังความกตัญญูทวดเวที่ต่อบรรพบุรุษ ในพิธีเลี้ยงผีเจ้าชายและผีเทวดาของลาวครั้งในแต่ละปีสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่บรรพบุรุษพยายามปลุกฝังให้ลูกหลานมีความกตัญญูด้วยการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ขอมรับกฎ ข้อห้ามแสดงออกอยู่ในกรอบของความเชื่อเป็นการแสดงความเคารพเชื่อฟังและตอบแทนบุญคุณแม้บรรพบุรุษเหล่านั้นจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม ยังคงมีการบูชา เช่น ไหว้ตอบแทนบุญคุณทุกปี

การประกอบพิธีกรรมหรือกิจกรรมร่วมกันจึงเป็นการแสดงออกอีกรูปหนึ่งที่เป็นเกราะช่วยป้องกันไม่ให้กลุ่มคนจีนคนไทยและกลุ่มลาวโซ่งที่ห้อมล้อมกลุ่มลาวครั้งให้เกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ จึงกล่าวได้ว่าการแสดงออกทางจิตสำนึกของชนในชุมชนมีส่วนช่วยให้สังคมลาวครั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในลักษณะปรับเปลี่ยนเฉพาะสิ่งที่ไม่สำคัญมากนักเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิ่งสำคัญส่วนใหญ่ เช่น การปรับเปลี่ยนในเรื่องเครื่องเช่น ไหว้จากบuhr ที่ได้จากใบตองแห้งมาเป็นบuhr มีวนที่มีขายตามร้านค้าทั่วไป หรือจากเหล่าชาวขวคปกติมาเป็นเหล่าชาวที่ใส่ขวคลิโพ จากหมอลอยหรือตัวคุ่นมาเป็นหมูเป็นต้น การแสดงออกดังกล่าวส่งผลให้สังคมลาวครั้งสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงมาจนปัจจุบัน

การปรับเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมด้านองค์ประกอบ

การปรับเปลี่ยนด้านองค์ประกอบของการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง หากมองในแง่ของการให้ความหมาย ขั้นตอนองค์ประกอบและกระบวนการในการดำเนินการส่งผลให้ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมในระดับต่าง ๆ ดูเหมือนว่าจะถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมด้านองค์ประกอบ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

การปรับเปลี่ยนด้านเช่นสรวงบูชา มีการปรับเปลี่ยนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การปรับเปลี่ยนด้านบุคคล กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพิธีเกี่ยวกับผีเจ้าชายประกอบไปด้วย

กลุ่มร่างทรง คือ กลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนผีเจ้าชายที่ตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง มีร่างทรงผีเจ้าชายอยู่ด้วยกันหลายคนและมีชื่อต่างกัน (ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3) ต่างก็เชื่อว่าทั้งหมดเป็นพี่น้องกันเพียงแต่แยกย้ายไปปกครองภูมิลูกหลานลาวครั้งที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียง ในการประกอบพิธีกรรมขณะที่กวนทำอาหารหวิดเหล้าก็จะกล่าวถึง

เชิญผีเจ้านายทั้งหมดมารับเครื่องเสวยด้วยในอดีตการได้มาซึ่งตำแหน่งร่างทรงนั้นเชื่อว่ามาจากการจับของร่างทรงใหญ่สุดแล้วจึงทำการแต่งตั้งตามความเชื่อ ร่างทรงบางแห่งต้องแต่งเครื่องแล้วเชิญขึ้นหามข้ามห้วย ข้ามเขาเพื่อให้มาสถิตที่บริเวณหอนั้น ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนคือร่างทรงได้มาจากการแต่งตั้งเท่านั้นเชื่อว่าผู้นั้นสืบเชื้อสายมาจากลูกหลานเจ้านาย (หอมหวน บุญมี, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2554)

กลุ่มกวน ซึ่งได้มาจากการจับของร่างทรงผีเจ้านาย กลุ่มกวนแต่ละหอนั้นไม่มีการปรับเปลี่ยนมากนักทั้งอดีตและปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะเสียชีวิตหรืออายุโสมกอนไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้จึงจะเปลี่ยนใหม่ ส่วนใหญ่ได้มาจากการสืบเชื้อสายต่อจากพ่อจากตา จากการศึกษาพบว่าการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนรูปแบบตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ในพิธีนั้นส่วนใหญ่มาจากกวนประจำหอเป็นสำคัญ กล่าวคือ หอใดมีกวนที่อายุโสมกอนก็ยังคงรูปแบบเดิม ๆ ไว้ สำหรับหอที่มีกวนเป็นวัยกลางคนพบว่ากลุ่มวัยนี้จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์รวมถึงรูปแบบไปจากเดิมเช่น เปลี่ยนจากการวางของเช่น ไห้วบนใบตองก็มีการปรับเปลี่ยนเป็นใส่จาน เป็นต้น

สำหรับกลุ่มบริวารหรือลูกเฝ้ากันเทียน จากการศึกษาพบว่าไม่มีการปรับเปลี่ยนแต่อย่างใด ยังคงปฏิบัติหน้าที่เหมือนเช่นทุกปี

กลุ่มที่มีการปรับเปลี่ยนจากอดีตค่อนข้างมากนั้นก็คือกลุ่มชาวบ้านทั้งในและนอกหมู่บ้านที่เลื่อมใสศรัทธาเข้าร่วมพิธีด้วย ซึ่งบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมนั้นจะนำของมาเช่น ไห้วหรือไม้ก็ได้แต่ส่วนใหญ่จะนำของมาเพื่อเช่น ไห้วเจ้านายตามแต่ต้องการ ในที่นี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึงการปรับเปลี่ยนเช่น สรวงในพิธีเลี้ยงผีเจ้านายซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญและพิธีเลี้ยงผีเทวดา ในอดีตลาวครั้งตำบลห้วยค้อนและพื้นที่ใกล้เคียงยังมีสภาพล้าหลังกว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ การคมนาคมยังไม่สะดวก การสื่อสาร การสัญจร ไปมาของกลุ่มยังมีไม่มากนัก การติดต่อกับโลกภายนอกน้อยส่งผลทำให้เกิดการรักษาศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะในด้านพิธีกรรมเลี้ยงผี ซึ่งจัดขึ้นในช่วงปลายเดือน 6 หรือต้นเดือน 7 ของทุกปี ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่และวัยชรา จะให้ความสนใจพิธีกรรมเลี้ยงผีเชื่อว่าหนึ่งปีมีหนึ่งครั้งอีกทั้งยังเป็นงานที่ทำให้ทุกคนได้พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถือว่าเป็นการสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มความรักความสามัคคีในกลุ่ม ซึ่งต่างจากในอดีตบุคคลที่เข้าร่วมพิธีมีเฉพาะคนในหมู่บ้านลูกหลานลาวครั้งเท่านั้นคนต่างถิ่นไม่เข้าร่วมพิธีกรรมเพราะถือว่าเป็นพิธีของกลุ่มคนในชุมชน (บุตร พุ่มพะยอม, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2554)

จากเหตุผลที่กล่าวมาจึงทำให้พิธีเลี้ยงผีเจ้านายและผีเทวดาเป็นอีกพิธีหนึ่งที่ทุกคนรอคอยเพื่อจะได้พบปะกัน ปัจจุบันชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของการพัฒนา

ความเจริญก้าวหน้าด้านต่าง ๆ ได้แพร่กระจายเข้าสู่ชุมชนลาวครั้ง ทำให้วิถีชีวิตปรับเปลี่ยนไป มีวิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ ภาพยนตร์ ดนตรี มีให้ชมอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ ที่ป้อนถึงมืออย่างทั่วถึงทุกบ้าน ทำให้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านได้ลดบทบาทความสำคัญไป ปัจจุบันการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายจะมีเฉพาะผู้ใหญ่หรืออาจมีเด็กมาบ้างแต่เพียงส่วนน้อยที่ไปกับปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ เท่านั้น ส่วนคนหนุ่มสาวหรือวัยรุ่นจะให้ความสนใจน้อยเพราะไม่ให้ความสำคัญแล้วกลุ่มนี้ยังเป็นกลุ่มที่ทำงานนอกบ้านและเรียนหนังสือ หากเปรียบเทียบการปรับเปลี่ยนในด้านบุคคลในพิธีกรรมผีเจ้านายกับผีเทวดาแล้วพบว่าพิธีกรรมฝ่ายผีเทวดามีการปรับเปลี่ยนด้านบุคคลมากกว่าฝ่ายผีเจ้านาย ทั้งนี้เนื่องเพราะว่าผีเทวดาเป็นพิธีเฉพาะตระกูลเฉพาะกลุ่มของตนเท่านั้นและการประกอบพิธีกรรมจะไม่อนุญาตให้คนที่นับถือผีอื่นเข้าร่วมด้วย

2. การปรับเปลี่ยนด้านวัสดุอุปกรณ์ ในอดีตวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างสามารถหาได้จากความอุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้และทรัพยากรที่หลากหลายในชุมชนแต่สถานะปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ในธรรมชาติลดน้อยลงไปส่งผลให้วัสดุอุปกรณ์มีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วยทั้งฝ่ายผีเจ้านายและฝ่ายผีเทวดา

วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเจ้านายของกลุ่มลาวครั้งตำบลห้วยด้วน และพื้นที่ใกล้เคียงได้มีการปรับเปลี่ยนบางอย่างเพื่อความเหมาะสมและความสืบเนื่องของพิธีกรรม ดังนี้

2.1 วัสดุอุปกรณ์ที่มีการปรับเปลี่ยน

2.2 สาเหตุที่มีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์

2.3 ความเชื่อหลังการปรับเปลี่ยนวัสดุ

การปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเจ้านาย

กลุ่มเครื่องสักการะ

ตารางที่ 22 การปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์เครื่องสักการะในพิธีกรรมเลี้ยงปีผีจ้านาย

วัสดุอุปกรณ์เก่า	วัสดุอุปกรณ์ใหม่
1. ข้าวสุก	1. ข้าวสุก
2. ชั้น 5	2. ชั้น 5
3. ชั้นบูชา (ชั้นคาย)	3. ชั้นบูชา (ชั้นคาย)
4. หมาก-พลู	4. หมาก-พลู
5. ฐูป	5. ฐูป
6. เทียนยาม	6. เทียนยาม*
7. เทียนกิ่ง	7. เทียนกิ่ง
8. เทียนเบ็ย	8. เทียนเบ็ย
9. สายสิญจน์(ฝ้าย)	9. สายสิญจน์(ฝ้าย)
10. น้ำมันต์	10. น้ำมันต์
11. พวงมาลัย	11. พวงมาลัย*
12. รูปปั้น ช้าง ม้า บรวาร	12. รูปปั้น ช้าง ม้า บรวาร*
13. ผ่าผ้า	13. ผ่าผ้า
14. ไหเขื่อน	14. ไหเขื่อน *
15. ไหหลวง	15. ไหหลวง*
16. บ้องสูบฝั้น	16. บ้องสูบฝั้น
17. ผ้าสี	17. ผ้าสี*
18. ประทัด	18. ประทัด
19. แคน	19. แคน*
20. ค่าคาย 6สลึง	20. ค่าคาย 6สลึง
21. แคน	21. แคน
22. ถ้วย-จาน	22. ถ้วย-จาน*

* หมายถึง วัสดุที่มีการปรับเปลี่ยน

วัสดุอุปกรณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนในการประกอบพิธีกรรมมีดังนี้ (หอมหวาน บุญมี, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2554) ดังนี้

1. เทียนไข ในอดีตลาวครั้งนิยมหลอมเทียนไขเองและในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีเจ้านายจะมีการใช้เทียนจำนวนมาก จนกระทั่งความเจริญเข้าถึงความสะดวกสบายในการเดินทางมีความคล่องตัวเพื่อความสะดวกและไม่เสียเวลาจึงหันมาซื้อสำเร็จรูปและเลิกหลอมเทียนไขในที่สุด

2. พวงมาลัย ในอดีตชาวบ้านจะหาเก็บดอกไม้พื้นบ้านที่ปลูกไว้ในท้องถื่นมาร้อยด้วยเส้นด้ายแล้วนำไปเข้าพิธีกรรม ปัจจุบันในหมู่บ้านมีร้านค้าแบบสะดวกซื้อชาวบ้านจึงใช้วิธีซื้อซึ่งราคาไม่แพงเกินไปและสะดวกกว่าที่จะมาทำเอง

3. รูปปั้น ช้าง ม้า และบริวาร รูปปั้นช้าง ม้า และบริวารเชื่อว่าเป็นพาหนะคู่ใจของเจ้านายดังนั้นจะมีทุกหอ มีทั้งที่เป็นของหอและที่ชาวบ้านบะบนแล้วนำมาถวาย ในอดีตจะเป็นประเภทไม้แกะสลักสำหรับบริวารเช่นทหารนั้นชาวบ้านจะใช้วิธีปั้นจากดินที่นำมาจากหัวคันหารวมถึงช้าง ม้า ด้วย ปัจจุบันเพื่อความสะดวกจึงใช้วิธีซื้อรูปปั้นช้าง ม้า ซึ่งมีให้เลือกหลายขนาดและมีสีสันสวยงาม บริวารส่วนใหญ่ได้มาจากการแกะและเป็นประเภทปูนปั้นรูปทหารถือปืนนิยมนำไว้หน้าหอเจ้านาย ดังนั้นรูปปั้นจึงเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่แต่ละหอมีเป็นจำนวนมาก

4. ไหเขื่อน ในอดีตเครื่องใช้ประจำหอเหล่านี้จะเป็นของที่ตกทอดมาแต่โบราณจากรุ่นสู่รุ่น มีลักษณะเป็นไหแก้วขนาดเล็ก มีจำนวน 4 ใบ ต่อมาบางหอให้ดังกล่าวหายไปจึงมีการปรับเปลี่ยนมาใช้เป็นลักษณะเหมือนไหแก้วแต่เป็นไหที่ทำจากเครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็ก

5. ไหหลวง มีลักษณะเหมือนไหกระเทียมเคลือบเมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้วจะต้องเก็บไว้หนึ่งปีนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมหนึ่งครั้ง ในอดีตจะใช้ไหหลวงขนาดใหญ่สำหรับใส่เหล้าที่ชาวบ้านนำมารวมไว้ในไหหลวง ปัจจุบันไหมีลักษณะเหมือนเดิมแต่มีขนาดเล็กลงในพิธีต้องใส่เหล้าให้เต็มพร้อมมอสำหรับควดวงไว้หน้าหอเจ้านาย

6. ผ้าสี สำหรับผ้าสีนั้นจะใช้ในวันประกอบพิธีกรรมสำหรับผู้บะบนไว้และนำมาแกะเป็นผ้าสีบาง ๆ ในอดีตชาวบ้านจะใช้ฝ้ายโบราณสีขาว สีเหลืองที่บรรพบุรุษเก็บไว้ตัดเป็นเส้นขนาดเล็กแล้วนำไปผูกไว้ที่เสาของหอ ปัจจุบันนิยมใช้ผ้าแพรหลากสีที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไปเนื่องจากผ้าสีที่ได้จากการทอนั้นหายากและบางบ้านใช้ทุกปีจึงหมดไป (โสภา ตั้งดา, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2554)

7. แคน ในอดีตดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นส่วนมากจะเป็นแคนเท่านั้น ซึ่งในหมู่บ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาด มีผู้สูงอายุหลายท่านที่เป่าแคนเป็นเช่น นายบุตร พุ่มพยอม นายทองแดง คำร้อยแสน เป็นต้น ต่อมาผู้สูงอายุ 2 ท่านนี้อายุมากไม่สามารถเป่าแคนได้จึงใช้แคนประยุกต์ของคนรุ่นใหม่ ที่มีลำโพงพร้อมเครื่องขยายเสียงสำหรับนำมาขับกล่อมขณะยกขันปี่หรือขณะที่เจ้านายกำลังเสวยอาหาร พร้อมกับมีการฟ้อนแคนของชาวบ้านที่มาฟ้อนถวายเจ้านาย เชื่อว่าเป็นดนตรีที่เจ้านายพึงพอใจ (เย็น จงสอน, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2554)

8. ด้วย งาน ในอดีตจะใช้อุปกรณ์ที่เรียบง่าย ภาชนะต่าง ๆ ที่ใช้ใส่อาหารก็จะเป็นภาชนะที่หาง่าย เช่น ใช้ใบตองสดสำหรับวางอาหารบนห่อให้เจ้านาย หรือใช้ถ้วยสังกะสี หลังจากความเจริญเข้ามาวัฒนธรรมของคนเมืองแพร่กระจายเข้าสู่หมู่บ้านทำให้หันมาใช้อุปกรณ์ตามแบบอย่างคนเมือง ด้านภาชนะก็ถูกปรับมาใช้ถ้วย งาน กระเบื้องเคลือบแทน การถวายของบนห่อก็นำเครื่องเช่น ไหว้ใส่จานนำขึ้นตั้งบนห่อแทนการใช้ใบตอง

9. วัสดุที่ใช้ทำห่อเจ้านาย ในอดีตใช้ไม้ที่หาได้ในท้องถิ่นมาประกอบเป็นรูปจั่วบ้านหลังเล็ก ๆ ยกเสาเหนือพื้นดิน เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม ปัจจุบันห่อเจ้านายแต่ละแห่งมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เปลี่ยนมาใช้วัสดุที่ทำสำเร็จแล้วมาประกอบเป็นรูปจั่วบ้าน มีความคงทนและสวยงามกว่า ซึ่งการปรับเปลี่ยนนั้นพบว่าเข้ามาพร้อมกับความเจริญการพัฒนาด้านเศรษฐกิจหมู่บ้านไหนระบบเศรษฐกิจดีชาวบ้านก็จะร่วมบริจาคเงินเพื่อสร้างห่อเจ้านาย

ตารางที่ 23 การปรับเปลี่ยนเครื่องเช่นสังเวทในพิธีกรรมเลี้ยงผีเจ้านาย

กลุ่มเครื่องเช่นสังเวท

เครื่องเช่นไหว้แบบเก่า	เครื่องเช่นไหว้แบบใหม่
หมูลอย (ตัวตุน)	1. หมู*
ไก่	ไก่*
เหล้า	เหล้า*
บุหรี	บุหรี*
ขนมถั่วดำ	ขนมถั่วดำ
ขนมบัวลอย	ขนมบัวลอย
แกง	แกง*

* หมายถึงวัสดุที่มีการปรับเปลี่ยน

เครื่องเช่นสังเวทที่มีการปรับเปลี่ยนในการประกอบพิธีกรรมมีดังนี้ (หวน บุมิ, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2554) ดังนี้

1. หมู ในอดีตใช้ตัวตุนเพราะว่าราคาถูก ซึ่งเชื่อว่าเจ้านายชอบปัจจุบันหมูลอยหรือตุนหายากและไม่มีขายตามท้องตลาดจึงต้องใช้หมูแทน ในอดีตต้องเป็นหมูที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้สำหรับพิธีกรรมนี้โดยเฉพาะ ปัจจุบันด้วยสภาวะการที่เปลี่ยนแปลงไปไม่มีบ้านที่เลี้ยงหมูนอกจากมี

การเลี้ยงเป็นฟาร์มคณะกรรมการหอจึงตกลงที่จะซื้อหมูจากฟาร์มแล้วนำมาทำพิธีที่หอเจ้านาย หมูถือว่าเป็นเครื่องเซ่นไหว้ที่สำคัญและขาดไม่ได้สำหรับการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงปี

2. ไก่ เป็นเครื่องเซ่นไหว้ที่จำเป็นและขาดไม่ได้เช่นกัน อดีตชาวบ้านจะเตรียมเลี้ยงไก่ไว้ใช้ประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะและต้องเป็นไก่ไทยสีดำเชื่อว่าเจ้านายชอบ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนจากไก่ที่ต้องเลี้ยงไว้เองชาวบ้านต้องซื้อมาจากตลาดหรือซื้อจากชาวบ้านที่เลี้ยงไก่ไว้ขายหากหาไก่สีดำไม่ได้จริง ๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนเป็นไก่สีน้ำตาลหรือสีขาวแทน

3. เหล้าขาว ในอดีตลาวครั้งนิยมดื่มเหล้าไว้กินในกลุ่มแต่ไม่นิยมนำมาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ การประกอบพิธีกรรมจะใช้เหล้าขาวเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันบางหอปรากฏทั้งเบียร์ เหล้าแดง เป็นต้น การปรับเปลี่ยนเรื่องเหล้านั้นก็ไม่ได้ทำให้ความเชื่อมั่นในพิธีกรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

4. บุหรี่หรือยาสูบ ในอดีตใช้ใบตองกับยาเส้นมวนแล้วตั้งบนหอหรือสำหรับให้ร่างทรงสูบขณะที่ประทับทรง ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยนิยมใช้บุหรี่เป็นของแทนยาสูบที่ได้จากใบตองแห้ง ซึ่งมองว่ายุ่งยากในการจัดหาใบตองแห้ง ยาเส้น จึงเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างชัดเจน

5. แกง สำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละห้อมีความแตกต่างกัน ในอดีตถวายแกงโบราณที่ลาวครั้งนิยมกินคือ แกงคั่วหอยขม ห่อหมก ปัจจุบันแกงที่นำขึ้นเลี้ยงปีจะเป็นแกงทั่วไปที่ทางหอจัดทำขึ้น

อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนตามที่กล่าวมานั้นก็ไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ความเชื่อมั่นที่ลาวครั้งมีต่อผีเจ้านายในพิธีกรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีเลี้ยงปีผีเทวดา

วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงปีผีเทวดาของกลุ่มลาวครั้งตำบลห้วยด้วน และพื้นที่ใกล้เคียงได้มีการปรับเปลี่ยนบางอย่างเพื่อความเหมาะสมและความสืบเนื่องของพิธีกรรมมีดังนี้

การปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงปีผีเทวดาประเภทเครื่องสักการะ

ตารางที่ 24 การปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงปีผีเทวดา

เครื่องเซ่นไหว้แบบเก่า	เครื่องเซ่นไหว้แบบใหม่
1. ดอกไม้	1. ดอกไม้
2. ฝ้ายขาว	2. ฝ้ายขาว
3. เทียนใหญ่	3. เทียนใหญ่
4. ขี้ผึ้งเป็ยง	4. ขี้ผึ้งเป็ยง
5. ธงสามเหลี่ยม	5. ธงสามเหลี่ยม
6. ร่มขาว / ฉัตรขาว	6. ร่มขาว/ ฉัตรขาว
7. หมาก-พลู	7. หมาก-พลู
8. หมากหัวแพรวา	8. หมากหัวแพรวา
9. พาด้า	9. พาด้า
10. เงินดำ(เงินฮาง)	10. เงินดำ (เงินฮาง)
11. บายศรีปากชาม	11. บายศรีปากชาม
12. ชั้น 5	12. ชั้น 5
13. ชั้น 8	13. ชั้น 8
14. น้ำอบ	14. น้ำอบ
15. เครื่องทำหิ้งเทวดา	15. เครื่องทำหิ้งเทวดา*
16. ฝ้ายขาวหรือฝ้ายแดง	16. ฝ้ายขาวหรือฝ้ายแดง*
17. พวงมาลัย	17. พวงมาลัย*

* หมายถึงวัสดุที่มีการปรับเปลี่ยน

เครื่องสักการะบางอย่างมีการปรับเปลี่ยน ดังนี้ (คำ จงสอน, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2554)

1. เครื่องอุปกรณ์ทำหิ้งเทวดา ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้ในชุมชนหิ้งเทวดาประจำแต่ละควงใช้ไม้ในท้องถิ่นใกล้บ้านเช่น ไม้ไผ่ ไม้กระดาน เป็นต้นมาเป็นองค์ประกอบในการทำ ทุกควงปรากฏว่าใช้ไม้ทำเป็นหิ้งเป็นชั้น ต่อมามีการปรับเปลี่ยนมาเป็นหิ้งไม้หรือหิ้งพระที่ซื้อสำเร็จรูปมาใช้แทน บางควงใช้โต๊ะไม้ 4 ชั้นที่ใช้สำหรับควงด้วยชามมาเป็นหิ้งแทน การปรับเปลี่ยนดังกล่าวเพื่อความสะดวกในการประกอบพิธีและเพื่ออำนวยความสะดวกให้แม่เจ้าเรือน เจ้าต้น ซึ่งก่อนข้างมีอาวูโสทุกควงอีกทั้งหาซื้อง่ายและคงทน หลายควงมีการปรับเปลี่ยน

บางดวงก็ยังคงสภาพเดิม ๆ

2. ผ้าขาวหรือผ้าแดง ผ้าขาวพิธีเกี่ยวกับผีเทวดาใช้สำหรับขอสมมาในอดีตใช้ผ้าทอหรือผ้าไหม ปัจจุบันผ้าทอและผ้าไหมมีราคาแพง ในการประกอบพิธีกรรมจึงมีการปรับเปลี่ยนมาใช้ผ้าโพลีเอสเตอร์และสีแดง เป็นเครื่องสักการะ

3. ดอกบัวตูม เป็นเครื่องสักการะอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในอดีตเมื่อถึงพิธีเลี้ยงปีแม่เจ้าเรือนก็จะใช้ดอกบัวจริงที่สามารถหาได้ตามทุ่งนาใกล้บ้าน ปัจจุบันถึงแม้ว่าในน่ายังคงมีบัวและมีการปลูกบัวเพื่อขาย แต่ละดวงก็นิยมซื้อดอกบัวสำเร็จมาเป็นเครื่องสักการะโดยให้เหตุผลว่าอยู่ได้นาน ไม่ต้องเปลี่ยนบ่อย (หม่อม โพรศักดิ์, สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2554)

4. พวงมาลัย ในอดีตใช้ดอกไม้ที่มีอยู่ตามบ้านเรือนเช่น ดอกบานไม่รู้โรย ดอกรัก ดอกดาวเรือง มาร้อยเรียงแล้วนำขึ้นแขวนบนหิ้งเทวดา ปัจจุบันใช้ซื้อแบบสำเร็จรูปตามสมัยนิยม

ส่วนเครื่องสักการะอื่น ๆ จากการศึกษพบว่าแต่ละดวงยังใช้แบบดั้งเดิมไม่มีการปรับเปลี่ยนแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากใน 1 ปี จะมีการสระหิ้งสระหอ ทำความสะอาดหอยกของลงจากหิ้ง 1 ครั้งจัดหาใหม่มาแทน สิ่งที่จัดใหม่นั้นก็หาซื้อได้ตามท้องตลาด บางอย่างก็แม่เจ้าเรือนทำเองได้ก็จะนั่งทำด้วยตัวเอง เช่น บายศรีปากชาม ธงสามเหลี่ยม เป็นต้น

ตารางที่ 25 เครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีเลี้ยงปีผีเทวดา

ประเภทเครื่องเซ่นไหว้

เครื่องเซ่นไหว้แบบเก่า	เครื่องเซ่นไหว้แบบใหม่
1. เหล้าขาว	1. เหล้าขาว
2. ข้าวต้มลาว (ขนาดใหญ่)	2. ข้าวต้มลาว (ขนาดเล็กลง)
3. ขนมดาวัวตากววย	3. ขนมดาวัวตากววย
4. ข้าวปาด	4. ข้าวปาด
5. ไข่ต้ม	5. ไข่ต้ม
6. น้ำตาลทราย	6. น้ำตาลทราย
7. มะพร้าว	7. มะพร้าว
8. ข้าวหวาน (ข้าวปากหม้อคลุกกับน้ำตาลทราย)	8. ข้าวหวาน (ข้าวปากหม้อคลุกกับน้ำตาลทราย)

ประเภทเครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงปีผีเทวดา จากการศึกษพบว่า

ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมีเพียงการปรับเปลี่ยนในเรื่องของขนาดของข้าวต้มลาว ในอดีตแต่ละก๊อปปี้จะมีขนาดใหญ่ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนขนาดให้เล็กลงเนื่องจากอุปกรณ์ในการทำมีการปรับตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะข้าวเหนียว เพราะในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งจะใช้จำนวนมากต้องใช้ข้าวเหนียวหลายกิโลกรัมจึงลดขนาดลง (มี คำแสน, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2554)

สาเหตุที่มีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์

สำหรับสาเหตุที่มีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายมีสาเหตุมาจากสิ่งต่อไปนี้ (ส่ง อินพรหม, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2545)

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สังคมลาวครั้งเริ่มเป็นสังคมที่ขยายตัวเร็วขึ้นเนื่องจากมีประชากรเพิ่มขึ้นในแต่ละครัวเรือน มีระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข การบริการด้านสาธารณสุขที่ดียิ่งขึ้น อัตราการเกิด อัตราการตายมีการเปลี่ยนแปลง ระบบเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็ว ทั้งโทรศัพท์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตทำให้การติดต่อสื่อสารมีการพัฒน์ขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้มีผลต่อการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ให้มีความทันสมัยตามสภาพสังคมที่มีความเจริญนั้น ๆ
2. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม เมื่อสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงย่อมทำให้วัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ถูกปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตามไปด้วย วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมมีการนำแบบอย่างตามความเจริญซึ่งถือว่ามีความสะดวกรวดเร็วและประหยัดเวลาเข้ามาผสมผสานกลมกลืน ไปตามวัฒนธรรมคนเมือง และสังคมโดยส่วนรวมก็ไม่ได้ขัดแย้งและยอมรับมาใช้ในวิถีชีวิตของตนเอง เห็นว่าดีกว่า สะดวกกว่าวัฒนธรรมเดิมของตน
3. การเปลี่ยนแปลงของประชากร ความเจริญต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่สังคมลาวครั้งแล้วแล้วแต่ทำให้สังคมเกิดการพัฒน์ รู้จักเลือกและนำสิ่งที่ดีที่สุดมาใช้กับครอบครัว รู้จักปรับปรุงประยุกต์ วิธีการผลิตสิ่งต่าง ๆ ของกลุ่มให้มีสภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิมทั้งความรู้ที่ได้จากการดูโทรทัศน์ และจากการแนะนำเผยแพร่จากหน่วยงานราชการที่ต้องการกระจายงานมาสู่ชนบท ทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ ส่งผลให้วิถีความเป็นอยู่ดีขึ้น ลดอัตราเสี่ยงที่นำไปสู่การเสียชีวิตอีกทั้งระบบการศึกษา การผสมผสานขอเผ่าพันธุ์ย่อมส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนไปตามความรู้ความสามารถขึ้นมากกว่าในอดีต
4. ความสะดวกสบายในการจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ปัจจุบันวัยกลางคนตลอดจนวัยรุ่นในตำบลห้วยด้วยและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับการศึกษาสูงขึ้นจึงมีโอกาสดำรงงานนอกบ้านเพิ่มขึ้น จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะมาจัดหาหรือนั่งประกอบสิ่งของต่าง ๆ สำหรับประกอบพิธีกรรม จึงเลือกที่จะอำนวยความสะดวกให้ตัวเองและครอบครัวด้วยการจัดซื้อสิ่งของบางอย่างมาจากตลาด

ความเชื่อหลังการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์

ความเชื่อหลังการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ทั้งเครื่องเช่น ไซ่ว และเครื่องสักการะในพิธีเลี้ยงปีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายมีการไปตามความเจริญ ปัจจัยหลัก ๆ ก็คืออุปกรณ์บางอย่างนั้นหาได้ยากและบางอย่างอาจหายไปแล้วจากสังคมลาวครั้งในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน จึงต้องใช้วัสดุที่หาง่ายมาแทนขอเพียงให้สิ่งที่แทนนั้นเป็นวัสดุอุปกรณ์ชนิดเดียวกัน หากวัสดุอุปกรณ์บางอย่างขาดหายไปย่อมทำให้พิธีกรรมนั้นขาดความเชื่อถือไป อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์บางอย่างก็ไม่ทำให้ความเชื่อความศรัทธาที่ลาวครั้งมีต่อผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายนั้นเปลี่ยนไปจากเดิมมากนักเชื่อว่าวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นยังคงใช้ประกอบพิธีกรรมได้เหมือนเดิม

การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมด้านคติความเชื่อ

การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมการนับถือผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงด้านคติความเชื่อ

การปรับเปลี่ยนคติความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษพบว่าเป็นไปตามความเจริญของสังคมแต่ก็ไม่ได้ลบเลือนไปจากความรู้สึกของผู้ที่นับถือด้วยส่วนใหญ่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีวิญญาณอยู่แม้ร่างกายจะตายไปแล้ววิญญาณยังคงล่องลอยให้คุณให้โทษแก่ผู้มีชีวิตอยู่ได้ ลูกหลานจึงต้องเช่นไหว้ให้ผีบรรพบุรุษเกิดความพึงพอใจมากที่สุด การจากศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนทั้งตัวบุคคลและวัสดุสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมนั้นไม่ส่งผลให้กลุ่มบุคคลที่นับถือผีบรรพบุรุษลดความเชื่อถือศรัทธาลงยังคงมีการประกอบพิธีกรรมอย่างเหนียวแน่น ส่วนการปรับเปลี่ยนด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่าไม่มีผลต่อการเปลี่ยนความเชื่อที่ลาวครั้งมีต่อผีบรรพบุรุษต่างก็มีความเชื่อว่าดีกว่าสิ่งเหล่านั้นขาดหายหรือไม่มีหากไม่มีการหามาแทนที่หรือปรับเปลี่ยนอาจทำให้เจ้านายไม่พึงพอใจส่งผลให้เกิดเหตุร้ายขึ้นได้ (สมุทพร แสนคำ, สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม 2554)

อย่างไรก็ตามภายใต้บริบทเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่ความสมัยใหม่ ส่งผลให้ชุมชนเกิดการปรับตัว สำหรับสังคมลาวครั้งเป็นไปในลักษณะช้า ๆ ค่อย ๆ ซึมซับ ในบางพิธีแทบจะมองไม่เห็นความแตกต่างของการปรับ จึงถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงมีส่วนทำให้พิธีกรรมของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงยังคงส่งต่อถ่ายทอดมาจนปัจจุบัน ซึ่งการถ่ายทอดดังกล่าวเป็นไปอย่างมีกระบวนการนั่นก็คือการส่งต่อจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งทำให้ชุมชนรักษาและดำรงความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมของกลุ่มตนไว้ได้ ปัจจุบันสังคมลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงมีความตื่นตัวในการที่จะดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางความเชื่อและการประกอบพิธีกรรม สังเกตได้จากการการแสดงออก เช่น ในอดีตที่บ้านทุ่งฝักภูดงขณะขึ้นตอนเลี้ยงหรือยกขัน

ปีจะมีเสียงแคนชาวบ้านบางส่วนก็จะลุกขึ้นพ้อนตามจังหวะเพียงชั่วคราวและไม่กี่คน แต่ปัจจุบันมีชาวบ้านรวมกลุ่มแต่งกายที่สวยงามมาพ้อนแคนเช่นไหว้เจ้านายอย่างครึกครื้น

จากที่กล่าวมาแล้ว ผู้ศึกษาพบว่านอกเหนือจากความเกรงกลัวอิทธิฤทธิ์ของผีเจ้านายจึงทำให้เกิดการบวงสรวงเช่นไหว้ด้วยวิธีต่าง ๆ ของบรรดาลูกฟุ้งกันเทียนแล้ว พบว่ามีปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษให้ยังคงอยู่ปัจจุบัน มีดังนี้

ปัจจัยที่และเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง

ปัจจัยที่และเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง มีดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อดั้งเดิม

เนื่องจากลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงนั้นนับถือผี โดยได้รับการถ่ายทอดความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษทั้งสองประเภทจากบรรพบุรุษมานานหลายชั่วอายุคน ในด้านการดำรงชีวิตการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมจารีตพบว่าความเชื่อดั้งเดิมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ลาวครั้งแสดงออกทางพิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องผี เช่น การผัดผี การเสี้ยผี การเลี้ยงผี การบะ การแต่งแก้ การต่อชะตา ตลอดจนการเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

ด้านการเจ็บไข้ได้ป่วย ลาวครั้งได้ใช้วิธีการดั้งเดิมเมื่อเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่สามารถรักษาหรือรักษาแล้วไม่หาย หาสาเหตุไม่พบ ก็จะทำพิธีเข้าทรงผีเจ้านาย เลี้ยงเช่นไหว้เพื่อขอให้ผีเจ้านายช่วยรักษาหรือขอขมากรรมที่อาจทำข้ามหน้าข้ามตาเจ้านายและทำให้อาการเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นหายไ้ กรณีเดียวกันหนุ่มสาวทำผัดกฐ ข้อห้าม แล้วทำให้อาการที่นอนที่อยู่ในผีเทวดาวงเดียวกันเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ต้องใช้วิธีการดั้งเดิมคือจัดเครื่องเช่นไหว้ไปขอขมาลาโทษ ทำพิธีเสี้ยผีแปลงผี จะทำให้อาการเจ็บไข้หายได้ ขณะเดียวกันหากผู้คนในหมู่บ้านล้มหายตายจากไปคราวละหลายคนลาวครั้งจะทำพิธีช่าชะ (ช่าชะ) ล้างสิ่งชั่วร้ายผีเปรตออกไปด้วยการทำบุญกลางบ้านแล้วหาบกะเบาะกะบาลไปทิ้งท้ายหมู่บ้านแต่งแก้ต่อชะตาบ้านชะตาเมืองเชื่อว่าจะทำให้เหตุร้าย ๆ หายไปจากหมู่บ้าน ดังนั้นความเชื่อดั้งเดิมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายยังคงดำรงอยู่

2. การศึกษาดั้งเดิม

ลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับการศึกษา เรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ

จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายายมาตั้งแต่เกิด ชับเรื่องราวดั้งเดิมจากการบอกเล่า สั่งสอน ซึ่งเด็กมักจะเลียนแบบพฤติกรรมมาจากพ่อแม่ของตน เช่น เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องผีต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการทำพิธีกรรม การเตรียมสิ่งของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ รูปแบบการสร้างหิ้งผีทวด การสร้างหอเจ้านายตามแบบดั้งเดิม พ่อแม่และบรรพบุรุษสั่งสอนเรื่องการประพฤติปฏิบัติตัวโดยใช้ความเชื่อเรื่องผีเป็นข้อห้าม หากใครละเมิดก็จะถูกผีทำโทษรวมถึงวิถีที่จะต้องใช้ในการขอมมาขอโทษต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนได้ละเมิดทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เมื่อขอมมาแล้วก็สอนให้รู้ว่าผีจะขกโทษให้คนที่กระทำความผิดเมื่อมาขอมมา

ดังนั้นเมื่อพ่อแม่ ปู่ย่าตายายสั่งสอนและทำให้คุ้นชินในแบบอย่าง โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษทั้งทางตรงและทางอ้อมเด็กก็จะค่อย ๆ ศึกษาเรียนรู้ซึมซับไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะพ่อแม่ที่สอนประสบการณ์ตรงให้กับเด็กด้วยการ ชักชวนเด็กเข้าร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษถือว่าเป็นวิธีการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เป็นพิธีการอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งต่อ ถ่ายทอดให้พิธียังคงดำรงอยู่

3. เพื่อนบ้านและญาติ

เพื่อนบ้านและญาติพี่น้องถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษยังคงดำรงอยู่เนื่องจากญาติพี่น้องเป็นบุคคลที่ยังคงมีความใกล้ชิดไปมาหาสู่ เป็นที่ทราบแล้วว่าลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงส่วนใหญ่จะเกี่ยวคองเป็นญาติเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงมีโอกาที่จะพบปะพูดคุยถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์สู่กันฟัง เช่น เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวต่างก็ทำพิธีเกี่ยวกับข้าว เช่น รับประทานข้าว นำข้าวขึ้นยุง ทำขวัญข้าว ญาติพี่น้องก็ต้องมาร่วมพิธี เมื่อเจ็บไข้ไม่สบาย รักษาแล้วไม่หายญาติพี่น้องก็จะช่วยแนะนำ ช่วยเหลือ ชักชวนให้รักษาด้วยวิธีทางผี ในวันเลี้ยงผีทวดถือว่าญาติพี่น้องได้มาร่วมตัวอย่างใกล้ชิดในวงแคบ ต่างก็แสดงให้เห็นกรุ่นหลังรับรู้โดยตรงหรือโดยทางอ้อมได้ซึมซับคำสั่งสอนเห็นขั้นตอนและวิธีการแสดงออกทางความเชื่อเรือ ของการกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษ

เพื่อนบ้านและญาติพี่น้องยังคงมีความเชื่อและประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอยู่ส่งผลให้เกิดการแสดงออกและลอกเลียนแบบตามความเชื่อด้วย ดังนั้นเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อเรื่องผียังคงดำรงอยู่

นอกจากนี้ยังพบว่าการเมืองการปกครอง ผู้นำชุมชน ต่างก็เป็นลูกหลานของคนในชุมชน ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลสารทุกข์สุกดิบของชาวบ้านให้คำปรึกษาตามแนวทางการปกครองของรัฐ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะเชื่อตามผู้นำของตนเอง ดังนั้นการมีผู้นำที่เป็นคนในชุมชนย่อมเป็นสิ่งดีเนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้ต่างเรียนรู้ซึมซับพิธีกรรมต่าง ๆ มาตั้งแต่เด็ก จึงสามารถเป็นผู้นำในการ

ประกอบพิธีกรรมได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะเมื่อถึงพิธีกรรมเลี้ยงปี ผู้นำชุมชนยังคงมาประกอบพิธีกรรมเลี้ยงปีฝึบรพบุรุษอยู่ ดังนั้นเมื่อผู้นำชุมชนยังคงประพฤติดปฏิบัติตัวอยู่ภายใต้เงื่อนไขการนับถือผี ทำให้ลูกหลานสมาชิกในชุมชนได้รู้ได้เห็นความสำคัญและปฏิบัติตามผู้นำการปกครองท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งทำให้ความเชื่อเรื่องฝึบรพบุรุษยังคงดำรงอยู่

4. เงื่อนไขการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผี

ร่างทรง กาน แม่เจ้าเรือนและเจ้าตัน คือเงื่อนไขสำคัญยิ่งถือว่าเป็นผู้ที่การถ่ายทอดโดยตรงเป็นบุคคลสำคัญที่ขาดไม่ได้เพราะถ้าบุคคลกลุ่มนี้ไม่เรียนรู้การถ่ายทอดความเชื่อ ขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ จากบรรพบุรุษขณะเดียวกันหากไม่มีการถ่ายทอดสู่รุ่นต่อไปความเชื่อเรื่องผีในสังคมลาวครั้งคงจะหมดไปนานแล้ว โดยเฉพาะกานและแม่เจ้าเรือนถือว่าสำคัญเพราะเป็นผู้นำทางพิธีกรรมและเป็นตำแหน่งที่ไม่สิ้นสุดเมื่อคนเก่าเสียชีวิตลงก็จะมีคนจับคนใหม่ขึ้นมาสืบทอด

กระบวนการการถ่ายทอดเรื่องฝึบรพบุรุษออกมาในรูปของการบอกเล่าต่อ ๆ มาจากบรรพบุรุษให้แก่ลูกหลาน ได้เรียนรู้จดจำ ช่วยพ่อแม่จัดเตรียมช่วยทำ ถ้วนแล้วแต่เป็นการซึมซับไปโดยธรรมชาติ ซึ่งการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับฝึบรพบุรุษนั้น ไม่มีการจำกัดเวลาช่วงเวลาใด เช่น ขณะร่วมวงรับประทานอาหาร ทำไร่ ทำนา การเล่าเหตุการณ์ ประสบการณ์ของกาน หรือแม่เจ้าเรือนให้แก่ลูกหลานฟัง เป็นการดอกย้ำให้เด็กรุ่นใหม่ได้เห็นว่าความเชื่อดังกล่าวมีอยู่จริงมีอิทธิฤทธิ์มีพลังโทษจริง ดังนั้นการถ่ายทอดเรื่องราวพิธีกรรมเกี่ยวกับฝึบรพบุรุษทั้งสองฝ่ายโดยกานแม่เจ้าเรือนและเจ้าตันสืบสานต่อ ๆ กันมา จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอย่างยิ่งในการคงอยู่ของพิธีกรรม

5. พิธีกรรม

พิธีกรรมถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผีของลาวครั้ง เชื่อว่าพิธีกรรมเป็นพิธีอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นฝึบรพบุรุษทั้งสองฝ่ายเห็นว่าลูกหลานไม่ได้ทอดทิ้ง ยังให้ความเคารพนับถือ ด้วยการจัดพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีเลี้ยงปี พิธีเซ่นไหว้บอกกล่าวเชิญมารับรู้รับทราบในการจัดพิธีต่าง ๆ ในชุมชน อีกทั้งยังถือว่าเป็นการขอบคุณฝึบรพบุรุษที่ได้ปกป้องรักษาอำนวยความสะดวกพรให้พืชผล ไร่ นา การทำมาหากินมีความอุดมสมบูรณ์ ลาวครั้งมีความเชื่อต่อ ๆ กันมาว่าหากไม่ทำพิธีแล้วจะเกิดเรื่องไม่เป็นมงคลหรือเหตุร้ายขึ้น เช่น การทำบุญกลางบ้าน การส่งกะเบาะกะบาลหากไม่ทำจะดำให้คนในหมู่บ้านสูญหาย เสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุได้ จึงต้องทำต่อ ๆ มาทุกปี เช่นเดียวกับพิธีเลี้ยงปีผีเจ้านายและผีเทวดา ต้องมีพิธีทุกปีเพื่อสให้ลูกหลานได้ขอมา แสดงความกตัญญู และเพื่อความสบายใจเนื่องจากชาวบ้านต่างกล่าวว่าผีของแต่ละฝ่ายเป็นที่พึ่งทางใจด้วยคาดหวังว่าผีจะช่วยได้ในบางสถานการณ์หากไม่ทำพิธีกรรมความเชื่อเหล่านี้อาจหมดไป

(สำลอม อินแสน, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2554) สำหรับชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงแล้วยังคงสืบทอดพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษของแต่ละฝ่ายมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

ดังนั้นปัจจัยหลักที่ทำให้ความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษยังคงดำรงอยู่ของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงมีดังต่อไปนี้ ความเชื่อดั้งเดิม การศึกษาแบบดั้งเดิม เพื่อนบ้าน และญาติพี่น้อง รวมถึงปัจจัยทางการเมืองและการปกครอง ส่วนเงื่อนไขที่ทำให้ความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษและการประกอบพิธีกรรมยังคงดำรงอยู่ ได้แก่การถ่ายทอดความเชื่อและกระบวนการประกอบทางพิธีกรรมจากร่างทรง กวน เจ้าตันและแม่เจ้าเรือนเป็นสำคัญ

สรุปภาพรวมแล้วความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายยังคงดำรงอยู่ได้เพราะผียังคงตอบสนองความต้องการบางสิ่งบางอย่างทั้งด้านร่างกายและจิตใจของชาวลาวครั้งอยู่ ลักษณะการแสดงออกทางความเชื่อเป็นพฤติกรรมที่พัฒนามาจากสภาพการณ์เปลี่ยนแปลง ไปสู่สังคมสมัยใหม่ของสังคมลาวครั้ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะการปรับเปลี่ยนแทนที่เพื่อมิให้สูญหายไปมีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสังคมที่อาศัยอยู่ จึงส่งผลให้ความเชื่อและพิธีกรรมยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น จะเห็นว่าวิถีชีวิตของชาวลาวครั้งมีความผูกพันรู้กับความเชื่อและผูกพันรู้การนับถือผี จึงเป็นการยากที่ความเชื่อและการแสดงออกจะสลายไป ตราบใดที่ชุมชนลาวครั้งยังคงความเชื่อและมีการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษนี้อยู่อย่างต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ พิธีกรรมของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงนั้นวิเคราะห์ได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 26 การปรับเปลี่ยนทางพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียง

พิธีกรรม	การปรับเปลี่ยน	ผลกระทบ
เลี้ยงผีเจ้านาย	เครื่องเซ่นไหว้ วัสดุ อุปกรณ์ ขั้นตอน	เสียค่าใช้จ่ายในการจัดหา เครื่องเซ่นไหว้ให้ครบตาม พิธีกรรมที่เปลี่ยนไป ซึ่ง บางอย่างไม่มีในชุมชนต้อง ซื้อจากตลาด โอกาสที่เด็กรุ่น ใหม่จะเรียนรู้ ลงมือทำหรือ รู้จักน้อยมาก

ตารางที่ 26 (ต่อ)

พิธีกรรม	การปรับเปลี่ยน	ผลกระทบ
	ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม ต้องเสร็จสิ้นในวันเดียวทั้งแก๊บะและเลี้ยงผี	1. ความศักดิ์สิทธิ์และความเคร่งครัดลดทอนทวนย้อนลง เด็กรุ่นใหม่มีเหตุผล มีข้อมูลมากเพียงและมองว่าผู้ใหญ่มั่งงาย ลดความศรัทธาลง 2. ขาดความรับผิดชอบ นิยมไปทำพิธีแก๊บะวันสุดท้าย
เลี้ยงผีผีเทวดา	1. ตามความสะดวกของแต่ละครอบครัว (อดีตแก๊บะก่อนถึงวันเลี้ยงผี 1 วันปัจจุบัน 3-5 วัน) 2. ผู้เข้าร่วมพิธีลดน้อยลง	1. ลูกหลานลาวครั้งรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญและเริ่มเห็นห่าง เข้าร่วมพิธีน้อยมาก 2. ไม่มีโอกาสได้รับรู้หรือเห็นการประกอบพิธีกรรม 3. เด็กรุ่นใหม่จัดอุปกรณ์เครื่องเช่น "ไห"ไม่เป็น
ขั้นตอน	ลดรายละเอียดเรื่องช่วงเวลาและขั้นตอนในพิธีกรรมลง	1. กิจกรรมทางความเชื่อเพิ่มขึ้นทำให้ขาดผู้สืบทอดรู้จริงในขั้นตอนและรายละเอียดต่าง ๆ ผู้ที่จะสืบทอดเกิดความกังวลที่จะเรียนรู้ 2. ขั้นตอนที่สำคัญ ๆ เสร็จเร็วเกินไป

ตารางที่ 26 (ต่อ)

พิธีกรรม	การเปลี่ยนแปลง	ผลกระทบ
อิทธิฤทธิ์	อดีตมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ โลดโผนเสียงอันตรายเหนือ ความคาดคิด บางอิทธิฤทธิ์ แสดงผลให้เห็นทันที	1. ร่างทรงอายุมากขึ้น การ แสดงอิทธิฤทธิ์ลดน้อยลง เสียงต่ออันตราย เด็กรุ่นใหม่ ไม่เห็นอิทธิฤทธิ์จึงขาดความ เชื่อถือ และคิดว่าของที่นับถือ ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีจริง 2. เข้าร่วมพิธีกรรมน้อย

จากตารางดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่า การเปลี่ยนทางสังคม ทำให้พิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษเกิดผลกระทบกับคน ในชุมชน ทั้งผลกระทบที่ก่อให้เกิดผลดีและผลกระทบที่ก่อให้เกิดผลเสีย ดังนี้

1. ผลกระทบที่ก่อให้เกิดผลดี

การแพร่หลายของความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำให้คนในชุมชนอยากได้ อยากมี ทำให้เกิดการออมประหยัดและการนำเอาวัฒนธรรมรอบข้างมาใช้ผสมผสานทั้งด้าน อาหารการกิน ความเป็นอยู่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มค่านิยมดังกล่าวทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน เช่น การปรับเปลี่ยนสิ่งของเครื่องเช่น ทีวีในพิธีเลี้ยงผีผีเจ้านายและผีเทวดาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ สังคมปัจจุบัน สิ่งนี้ถือว่ามีทำให้เกิดความสะดวกในการจัดหาซื้อเครื่องเช่น ทีวีและอุปกรณ์และ ค่อนข้างครบถ้วนตามโบราณปฏิบัติ ส่งผลให้พิธีกรรมเหล่านี้จึงยังสืบทอดอยู่ได้ เพราะผู้จัดหาเห็นว่า เป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินที่ตนจะจัดหาได้เนื่องจากการเดินทางไปซื้อตามท้องตลาดสะดวกรวดเร็ว การนำอุปกรณ์เครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกมาใช้ทำให้แบบแผนวิถีเดิมเปลี่ยนไปสู่ความ ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว เช่น การใช้หม้อหุงข้าวไฟฟ้า การใช้พัดลม การใช้ตู้เย็นเป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องใกล้เคียงกับสังคมนอกข้างสังคมน้อมรับสิ่งเหล่านี้โดยปริยายขณะเดียวกันก็ต้อง ปรับตัวให้เกิดการสมดุลกับบริบทรอบข้างด้วย

การพ็อนรำบวงสรวงเช่น ไหว้เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ถือว่าเป็นผลกระทบในด้านดี เนื่องจากในอดีตผู้คนร่วมพ็อนรำแคนน้อยมากปัจจุบันชุมชนให้ความสนใจและเห็นความสำคัญจึง ร่วมใจแต่งชุดมาพ็อนแคนเช่น ไหว้ผีเจ้านายปัจจุบันจึงมีการรำบวงสรวงเช่น ไหว้ประจำทุกปี นับว่า เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่เพิ่มขึ้นมาจากเดิม

การปรับเปลี่ยนรูปแบบอีกวิธีหนึ่งถือว่าเป็นผลพวงมาในด้านดี ที่ผู้ศึกษาพบว่านั่นคือ การสร้างความรับผิดชอบการตรงต่อเวลาและสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้นก็คือการหยิบบัตรคิวก่อนหลังเพื่อนำของสมโภชให้กวนหมกกล่าวเช่นไหว้ต้องเป็นไปตามลำดับที่บัตรคิวและผลกระทบด้านดีของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วยการแบ่งปันหมูที่เข้าร่วมพิธีอันเกิดจากการบริจาคเงินช่วยซื้อหมูเมื่อเสร็จพิธีคณะกรรมการจัดการแจกจ่ายให้ชาวบ้านอย่างเท่าเทียม

นอกจากความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงปีผีบรรพบุรุษแล้วในชุมชนลาวครั้งตำบลห้วยค่วนและพื้นที่ใกล้เคียงมีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ กระบวนการ ขั้นตอนบ้าง เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นคงอยู่ได้ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ยังมีวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมที่ไม่สูญหายไปกับความสมัยใหม่ เช่น พิธีบุญกลางบ้าน สงกะแบะกะบาล ค้อชะตาร้าน สะเดาะเคราะห์แต่งแก้แห่ทรงสงกรานต์ ทำขวัญข้าว เป็นต้น ผลกระทบดังกล่าวถือว่าเป็นผลดีที่ชุมชนได้รับส่งผลให้มีการสืบทอด อนุรักษ์ พิธีกรรมตามความเชื่อของบรรพบุรุษไว้ได้จนปัจจุบัน

2. ผลกระทบที่ก่อให้เกิดผลเสีย

การปรับเปลี่ยนที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมบางเรื่องทำให้รูปแบบกระบวนการของพิธีเปลี่ยนแปลงไป เช่น ปัจจุบันไม่มีการแสดงอิทธิฤทธิ์ของร่างทรงผีเจ้านายด้วยการนอนบนหนามแหลมคม (เสืออ่อนหมอนลาย) หรืออิทธิฤทธิ์อย่างอื่นที่แสดงให้ผู้เข้าร่วมพิธีหรือเด็กรุ่นใหม่ได้เห็นด้วยเหตุผลของกวนรุ่นใหม่ว่า “เจ้านายอายุมากแล้ว” ไม่อยากให้เห็นน้อยหรือเจ็บปวด การตัดขั้นตอนดังกล่าวออกไปจึงทำให้เด็กรุ่นใหม่มองว่าไม่ศักดิ์สิทธิ์จริง จึงเพิกเฉย

นอกจากนี้ยังพบว่าผลกระทบที่ก่อให้เกิดผลเสียกับความสมัครสมานกลมเกลียวของคนในชุมชนเนื่องจากมีบางหอเมื่อเสร็จสิ้นพิธีเลี้ยงแล้วต่างก็นำของเช่น ไหว้ของตัวเองกลับบ้านไม่มีการพบปะพูดคุยถามข่าวคราวทำให้เกิดความห่างเหิน

ในพิธีเกี่ยวกับผีเทวดา มีผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างชัดเจนในเรื่องของผู้เข้าร่วมพิธีกรรม มีจำนวนไม่มากส่วนใหญ่ให้เงินมาแทนตัว โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่บางคนไม่เคยเห็นด้วยว่าหิ้งเทวดาอยู่อย่างไร โอกาสที่จะเรียนรู้สืบทอดมีน้อยมากอีกทั้งเมื่อเด็กรุ่นใหม่ทำผิดข้อห้ามพ่อแม่ก็จะมาเสียผีแปลงผีด้วยตัวเอง ผู้ทำผิดไม่มีโอกาสได้รับรู้ทำเด็กไม่เห็นความสำคัญของพิธีกรรมและมีส่วนร่วมในพิธีน้อยลงทุกปี

ผลกระทบอันเนื่องมาจากประเพณีสำคัญ ๆ เช่น ประเพณีบุญกลางบ้าน ปัจจุบันเด็ก ๆ เข้าร่วมพิธีน้อยมากปั่นว้าว ความ สนุก รวมถึงปั่นตัวคนไม่เป็น เด็กรุ่นใหม่มองว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่

พิธีทำบุญกลางทุ่ง ปัจจุบัน ได้สูญหายไปแล้วเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงวิถี

ความเป็นอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าในสังคมปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อลูกหลาน ลาวครั้งให้ไม่รู้จักประเพณี พิธีกรรมบางอย่างที่บรรพบุรุษเคยคิดค้นสืบทอดมา ผลกระทบเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมบางส่วนกำลังปรับเปลี่ยนเป็นการผสมผสาน ในขณะที่บางส่วนยังคงสืบทอดคงอยู่ตามแบบดั้งเดิมของบรรพบุรุษ

สรุปได้ว่าความเชื่อ พิธีกรรม รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงเกิดการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสทางสังคมโดยรอบของชุมชน บางพิธีส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถดำรงเอกลักษณ์ของตนไว้ได้ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงและการแพร่กระจายเทคโนโลยีจากสังคมภายนอก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวของลาวครั้งตำบลห้วยด้วนและพื้นที่ใกล้เคียงเ็นไปตามกระบวนการที่เกิดจากบุคคล 3 กลุ่ม อันประกอบด้วยกลุ่มคนวัยชรา ที่ยังคงอนุรักษ์ รักษาสืบทอดตามแบบฉบับดั้งเดิมไว้ กลุ่มวัยกลางคน เริ่มที่จะรับเอาความทันสมัย ความเปลี่ยนแปลงเข้ามาผสมผสานเพื่อให้เกิดความสมดุลทางพิธีกรรมอันส่งผลให้พิธีกรรมยังคงมีการสืบทอดต่อไปและเป็นกลุ่มที่สำคัญในการถ่ายทอด ส่งต่อไปยังลูกหลานให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติตาม กลุ่มสุดท้าย กลุ่มวัยรุ่นที่เริ่มเพิกเฉย ไม่สนใจพิธี ไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตามพิธีกรรมดั้งเดิมอีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่มีความคิด มีเหตุผลมีผลเป็นของตนเองไม่หลงเชื่อสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้และดำรงตนตามแนวความคิดของตนเองมากขึ้น